Entisen Inkerin luterilaisen kirkon 350-vuotismuistojulkaisu

sanoin ja kuvin

Inkerin suomalaisen evankelisluterilaisen
350-vuotisjuhlatoimikunnan toimeksiannosta toimittaneet
Aappo Metiäinen ja Kaarlo Kurko

INKERE

HELSINKI 1960

Entisen suomalaisen Inkerin evankelisluterilaisen seurakuntatyön alkamisesta on kulunut 350 vuotta. Tämän vuoksi ja koska nyt voidaan pitää mainitun laajasuuntaisen, vaatimattomissa oloissa suoritetun, mutta runsasta hedelmää tuottaneen evankeliumin eteenpäin viemisen julkisessa muodossa ja toivotussa laajuudessa päättyneen, lienee paikallaan luoda siihen lyhyt katsaus ja tehdä asiallinen yhteenveto. Samalla tulee tarkastelluksi toiminnan tausta ja puitteet, sen tavoite ja saavutukset sekä keskeisenä tekijänä ja työkenttänä ollut alueen altis suomalainen väestö, minkä fyysillinen kokoonpano entisessä ympäristössään rakkaine hengellisine ja kansallisine johtajineen on nyt enää vain historiaa.

Luterilaisen kirkon ja seurakuntaelämän merkitys on Inkerissä ollut ainutlaatuisen tärkeä. Sen tukemana on tämä suomalainen kansanosa jaksanut kantaa elämän sälyttämän raskaan painon läpi vuosisatojen. Kirkkoaan ovat inkerinsuomalaiset aina rakastaneet ja olleet valmiit sen eteen paljon uhraamaan.

Tämän teoksen tarkoituksena on esitellä lyhyesti entisen Inkerin kansankirkon vuosisataiset vaiheet, suoda tunnustus sille kristillissiveelliselle ja suomalaiskansalliselle toiminnalle, mitä evankelisluterilainen seurakuntatyö on aikaansaanut vähäisen Inkerin suomalaisen väestön keskuudessa, ja tehdä kunniaa niille sukupolville, jotka peräti vaikeissa oloissa ovat jaksaneet säilyttää kristillisen maailmankatsomuksensa sekä antaneet arvokkaan panoksensa kansallisen kulttuurimme aarteistoon.

Viime vuosikymmeninä ja varsinkin nyt toisen maailmansodan seurauksena mainittu väestö on hajoitettu eri tahoille laajaa Venäjän valtakuntaa, jopa sen rajojen ulkopuolellekin, joten tällä haavaa on vaikea puhua enää Inkerin kansasta kokonaisuutena. Kysymys on vain täysin hajallaan olevista heimon rippeistä. Osa heistä asuu Suomessa, osa Ruotsissa ja muuallakin, mistä ovat löytäneet uuden elämän edellytykset. Täällä asuvat inkerinsuomalaiset tuntevat kiitollisuutta heille vaikeina aikoina osoitetusta myötämielisyydestä.

Jos tämä kirja löytää tien ulottuvillaan olevien mahdollisimman monien inkerinsuomalaisten ja heidän kohtaloittensa seuraamisesta kiinnostuneitten ystävien koteihin, toiveemme ovat toteutuneet ja tarkoituksemme saavutettu. Silloin me kukin erikseen ja kaikki yhdessä osoitamme oikeutettua ymmärtämystä, myötätuntoa, rohkaisua ja kunnioitusta tätä paljon kokenutta, uskon voi ıan tukemana esimerkillistä kansallista kuntoa ja suurta sankarillisuutta osoittanutta Kullervon heimoa kohtaan.

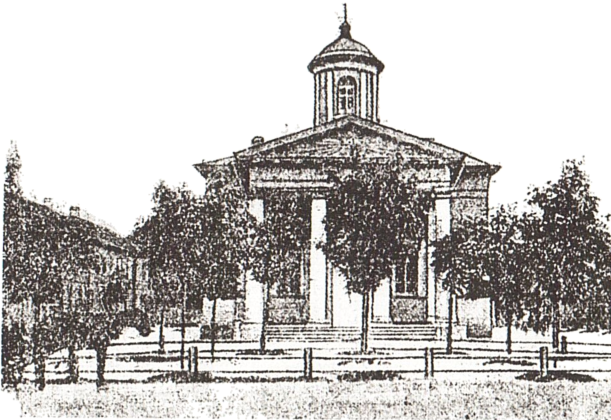
Porvoossa elokuun 2 päivänä 1960.

Aappo Metiäinen.

Toksovan kirkko.

Hatsinan luterilainen kirkko.

Hietamäen kirkko talvella.

Tyrön kirkko huurteisten puitten takaa.

HENRICVS STAHL

Inkerin ensimmäinen piispa Henrik Stahell 1641 — 1756.
(Henricus Stahl)

Piispa Juhana Gezelius.

Kirkkoherra
Johan Ludvig Nikolai
Grounstroem.

Kirkkoherra
Johannes K. Öhqvist.

Rovasti A. J. Piispanen.

Itä-Inkerin rovastikunta

SEURAKUNNAT AAKKOSJÄRJESTYKSESSÄ

1. Hietamäki
2. Inkere.
3. Liissilä.
4. Ropsu.
5. Serepetta.
6. Skuoritsa.
7. Tuutari.
8. Tyrö.
9. Venjoki.

Hietamäen kirkko. Rakennettu 1755—58. 540 istumapaikkaa.

HIETAMÄKI

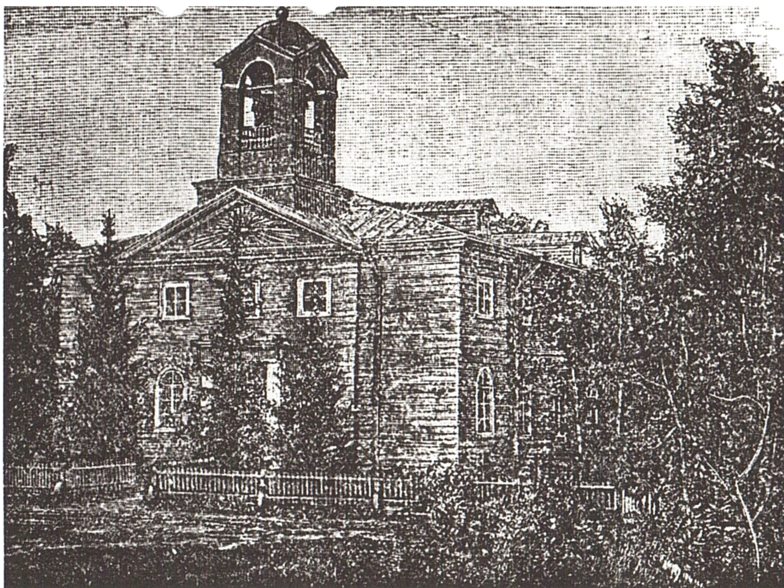
Ruotsin vallan aikana Hietamäki muodosti Tuutarin kappeliseurakunnan. Isonvihan jälkeen 1700-luvun alussa rakennettiin Hietamäelle kappeli. Vuo-

sina 1755—1758 rakennettiin nykyinen Pietari-Paavalin puukirkko, missä on 540 istumapaikkaa. Kirkko korjattiin perusteellisesti 1893. Hietamäki tuli itsenäiseksi seurakunnaksi 1897 ja sai oman pappinsa 1909. Vuonna 1917 se liittyi jälleen Tuutariin. Pappila rakennettiin 1907—1908. Väestö oli puhtaasti suomenkielistä. Väkiluku oli v. 1917 5.077 henkeä.

Kirkkoherrana oli Joh. Siitonen 1910—1917. Myöhemmin samat papit kuin Tuutarissa.

KYLÄT:

1. Ahokylä (Tielisi)
2. Pieni Ala-Kylä
3. Suuri Ala-Kylä
4. Annamoisio
5. Hamusi
6. Hapolaisi
7. Heimosi
9. Hiekka
9. Hirvosi
10. Hotokka
11. Hyttilä
12. Iivanaisi (Seppälä)
13. Innala
14. Jamalaisi
15. Kakko
16. Karhula
17. Kasukka
18. Kaukaisi
19. Kauppila
20. Kavehkontu
21. Kemppilä
22. Kotsala (Vekarala)
23. Kuttusi
24. Käivärä (Jälkylä)....
25. Kämäräisi
26. Matikaisi
27. Nikkarila
28. Niukkasi
29. Nuolijoki
30. Paukkala
31. Petäjälä
32. Pihilä
33. Rappula
34. Rimelä
35. Rospeekka
36. Routela
37. Rytönmylly
38. Ryömi
39. Rötsänsilta
40. Sameraisi
41. Savelaisi.
42. Seppä-Heikkilä
43. Sipilä
44. Somerokangas
45. Sunkura
46. Tammikko
47. Tauskino
48. Timola (Uusikylä)
49. Torikka
50. Vellonkontu
51. Vuissakka
52. Ärttölä

V. 1839 vihitty Inkereen kirkko. 600 istumapaikkaa.

INKERE

Inkereen seurakunta on perustettu vuosien 1623—1626 välillä ja se oli 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa Venjoen kappelina. Viimeinen kirkko vihittiin 1839. Siinä oli 600 istumapaikkaa. Pappila paloi 1892, uusi pappila rakennettiin kivestä seuraavana vuonna.

Väkiluku oli v. 1865 2.396 ja 1917 3.686 henkeä. Seurakuntaan kuului 22 puhtaasti suomalaista kylää.

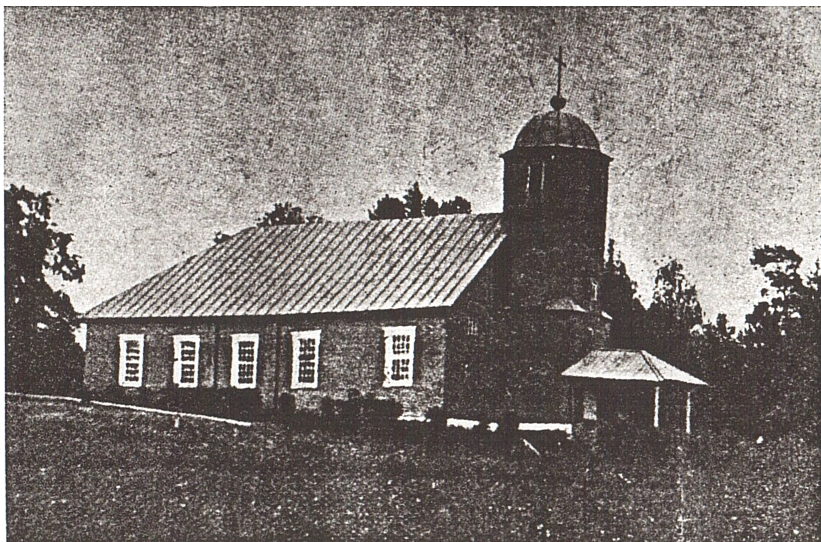
Papit Petrus Georgii 1640, Johannes Petri Hofman 1640—1671, Hindrich 1675—1682, Johan Elianus 1686—1695, Johan Virilander 1750, Thomas Locander 1765, Samuel Sigfrid Bock 1765—1781, Gabriel Passelberg 1786—1805, Johan Schönberg 1807—1831, Carl Anders Winter 1831—1842, Paul Theodor Schvindt 1842—1857, Peter August Aschan 1858—1862, Bergman 1862—1865, Karl Adolf Edv. Winter 1866—1873, Konstantin Siitonen 1879—1925.

KYLÄT:

1. Anola
2. Hapoisinkylä....
3. Hovinmäki
4. Iisakkala
5. Uusi-Kallila
6. Vanha-Kallila
7. Kavattila
8. Kirtsala
9. Kortela
10. Lankila
11. Masala
12. Mokkala
13. Montila
14. Olosinmäki
15. Papusi
16. Petrovsina
17. Potola
18. Putronmäki
19. Rahikkala
20. Riihikylä
21. Tuomaala
22. Voiskorova

Kirkkoherra K. Siitonen.

Liissilän kirkko. Rakennettu v. 1781. 500 istumapaikkaa.

LIISSILÄ

Seurakunta on perustettu 1640. Ruotsinvallan aikana Liissilä oli Venjoen kappelina. Alkuaan kirkko sijaitsi Hovinmäellä, sittemmin Hallikaisissa. Pappila oli Papinmäellä. Viimeinen puukirkko, missä oli 500 istumapaikkaa, oli vuodelta 1781. Kirkonkirjat alettiin 1774.

Väkiluku oli v. 1865 1.244 ja v. 1917 3.136 henkeä.

P a p i t Petrus Georgii 1640—1643, Marcus 1649, Johannes Böestrenius 1666—1680, Johan (?) 1685, Carl Sarkovius 1685—1688, Jakob Limnerus 1689—1695, Hoppius (?), Abraham Branstacka (?), Cajander 1789, Lundberg (?), Laggedahl (murhattiin 1813), Henric Westén 1813—1818, Henrik Joh. Uskelin 1820—1822, Johan Passelberg 1822—1826, Carl Wilhelm Eklund 1827—1833, Gustaf Wilhelm Kallback 1833—1837, Aleksander Moberg 1837—1840, Robert Immanuel Wallenius 1841—1844, Johan Sundblad 1845—1854, Reinhold Waldemar Zilliacus 1856—1857, Joh. Peter Boström 1857—1865, August Wilhelm Bergman 1866—1867, Albert Tengen 1867—1868, A. Sonny 1769—1870, Aleksander Bergqvist 1871—1874, Juho Saarinen 1876—1877, Nils Henrik Berg 1878—1882, Johan Wilhelm Ahlstedt 1883—1904, Pekka Hyttinen 1906—1911, Onni Oskar Hämäläinen 1907—1911, Ville Koivulainen 1912—1919.

KYLÄT:

1.	Hallikaisi	s	12.	Osmola	s—ve
2.	Hovinmäki	s	13.	Papinmäki	s
3.	Kaipala	s	14.	Peri	s
4.	Kirppula	s	15.	Peräkylä	s
5.	Kivikko	s—ve	16.	Peräsaari	s
6.	Kukkola	s	17.	Pohi	s
7.	Kuninkaala	s—ve	18.	Rampala	s
8.	Kuurtola	s	19.	Riimilä	s—ve
9.	Lorvila	s	20.	Suonpää	s
10.	Lustava	s	21.	Uljana	s
11.	Nenikkelä	s			

s	17
s—ve	4
	21

Kirkkoherra V. Koivulainen perheineen.

Ropsun kirkko. Rakennettu v. 1798. 550 istumapaikkaa.

ROPSU

Ropsu oli 1800-luvulta lähtien Skuoritsan kappeliseurakuntana. Ensimmäinen kivikirkko sijaitsi Ropsunkylässä. Viimeinen kirkko rakennettiin Pienen-Kurkun kylään 1798 valtioneuvos Lasarevin toimesta. Vuonna 1887 kirkko keisarinna Aleksandra Feodorovnan käskystä korjattiin, samoin keisari Nikolai I oli korjauttanut jo sen 1853—1854. Kirkko uusittiin vielä 1904. Istumapaikkoja kirkossa oli 550 hengelle.

Väkiluku 1917 oli 2.647 henkeä. Papit olivat samat kuin Skuoritsassa.

KYLÄT:

1. Hapuni	s	10. Metsola	s
2. Hyvösi	s	11. Nikkasenmäki	s
3. Kelosi	s	12. Ropsu	s—ve
4. Kivisenmäki	s	13. Ropsunhovi	s—ve
5. Klätinä	s—ve	14. Ropsun Paperitehdas	s—ve
6. Korovina	s—ve	15. Rumpali	s
7. Kuippina	s	16. Uusikylä	s
8. Pieni-Kurkku	s	17. Volossola	s
9. Suuri-Kurkku	s		

s	12
s—ve	5
	17

Serepetan kirkko. Rakennettu v. 1829—30. 300 istumapaikkaa.

SEREPETTA

Serepetta tunnetaan jo vuodelta 1640. Venäjän vallan alussa se oli nimeltään Uusi Puura (Novobura), sillä kirkko ja pappila sijaitsivat silloin saman nimisessä venäläisessä kylässä. Vuosina 1748—1752 siirrettiin kirkko ja pappila Serepetta-nimiseen suomalaiseen kylään ja alettiin seurakuntaa nimittää Serepetaksi. Viimeinen P-Mikaelin kirkko rakennettiin vuosina 1829—1830 ja vihittiin 1846. Siinä oli 300 istumapaikkaa. Kirkon rakentamiseen lahjoitti tilanomistaja v. Botton 5.000: — ruplaa. Kirkko korjattiin 1894.

Kun Inkerinmaa liitettiin Venäjään 1703, toivat venäläiset tilalliset sisä-Venäjältä lukuisasti venäläisiä maaorjia, jotka valtasivat suomalaisten asu-

tuksia ja perustivat uusia kyliä. Myös Virosta alkoi siirtyä paljon virolaista väestöä, joka asettui asumaan suomalaisten ja venäläisten sekaan. Tällä tavoin sai alkunsa venäläinen ja virolainen asutus, jota länsi-Inkerissä oli huomattava määrä. Muutamissa seurakunnissa suomalaiset olivat viime aikoina vähemmistönä.

Vuonna 1865 Serepetan seurakuntaan kuului 1.124 henkeä, mutta 1917 siellä oli 1.619 suomalaista ja 1.594 virolaista.

Papit: Petrus Sigfrid 1640—1648, Erik Harkman 1661—1675, Samuel Frisius 1682—1685, Carl Sarkovius 1689—1695, Olaus Zetraeus 1726—1767, Johan Wirenius 1767—1777, Henrik Wolter 1781—1783, Johan Salin 1793—1794, Anders Gottlieb Castegrèn 1794—1804, Adolf Fredrik Elgéen 1806—1829, Jakob Wilhelm Kellback 1837—1846, Aaron Lundström 1848—1876, Fredrik Gottlieb Slöör 1868—1889, Karl Smeds 1892—1907, Ville Koivulainen 1907—1912, Armas Aavikko 1915—1917.

KYLÄT:

1.	Ahokylä	s—ve	22.	Perliisilä...............	s—ve
2.	Boola	s—ve	23.	Uusi Poru	
3.	Uusi Dobrenitsa	s—ve	24.	Vanha-Poru	s—ve
4.	Vanha Dobrenitsa	s—ve	25.	Uusi-Puura	s—ve
5.	Hoseritsa	s—ve	26.	Vanha-Puura	s—ve
6.	Jakove	s—ve	27.	Riekkinä	
7.	Joenkylä		28.	Keski-Ruitsa	
8.	Kivikko	s—i—ve	29.	Ylä-Ruitsa....	
9.	Kläsinä	s—ve	30.	Ruitsankontu	
10.	Kondova	s—ve	31.	Saastrova	s—ve
11.	Korkka	s—i—ve	32.	Savolssina	s—ve
12.	Kyprynkylä	s—ve	33.	Serepetta	s—ve
13.	Levola	s—ve	34.	Slepinä	s—ve
14.	Lopuhkina	s	35.	Suokylä	s—ve
15.	Malkuti	s—ve	36.	Terenttilä	
16.	Martisi	s—ve	37.	Velikaisi	s—ve
17.	Uusi Medusa	s—i	38.	Vilppusi	s—ve
18.	Vanha Medusa	s—i	39.	Väinkylä	s—ve
19.	Motolitsa	s—ve	40.	Vääräperä	s—ve
20.	Muhkovitsa	s—ve	41.	Äilälä	s—ve
21.	Nikkarila	s—ve			

	3
	5
s—ve	29
s—i	4
	41

Skuoritsan kaunis kivikirkko. Rakennettu v. 1839 ja sisältää 1300 istumapaikkaa.

SKUORITSA

Seurakunta perustettiin 1640. Ruotsin vallan aikana Skuoritsan ensimmäinen puukirkko sijaitsi Petrovan kylässä. Vuosina 1762—1763 rakennettiin uusi puinen kirkko noin kilometrin päähän Petrovasta Skuoritsan kylään. Viimeinen kivikirkko oli rakennettu samalle paikalle keisari Nikolai I toimesta 1839.

Kirkolla oli Pyhän Katariinan nimi ja siinä oli 1300 istumapaikkaa. Puusta tehty suuri pappilarakennus oli vuodelta 1896.

Seurakunnan väkiluku oli vuonna 1865 4.821 ja 1917 8.086 henkeä.

Papit: Erland Jonae Werman 1641—1643, Abraham Beronis Törne 1657—1686, Mårten Prehn 1687—1690, Benedikt Elgfooth 1695, Simon Leinberg 1750, Laurentius Rothovius (?), Henrik Forsander 1776—1786, Isak Granbaum 1787—1821, Anders Johans Melartopaeus 1882—1830, Henrik August Schvindt 1832—1863, Johan Ludv. Nikolaus Groundstroem 1863—1879, Stefanus Virkanen 1880—1920.

KYLÄT:

1. Ahmosi
2. Ahokas
3. Akkala
4. Aropakkasi
5. Hatsinanmylly
6. Huittula......................
7. Ihalaisi
8. Iisti
9. Juvaisi
10. Kaijasi
11. Kainolaisi
12. Karhunkylä
13. Kemppilä
14. Kesälä
15. Kiurula
16. Kolmikanta
17. Kolmola
18. Korpikylä
19. Koskelaisi
20. Kouhia
21. Kuitusi
22. Kämärä
23. Laitisi........
24. Lusikkala
25. Malkkila (Tynilä)
26. Metiäisi
27. Motsina
28. Multia
29. Mutakylä
30. Muttala
31. Myllykylä
32. Niisnova
33. Nikreuksenkylä
34. Nousiaisi
35. Näppilä
36. Ontrova
37. Orava
38. Pekkala
39. Pellilä s
40. Peräjärvi s
41. Petrova s
42. Peusala s
43. Pietilä s
44. Pitkälä s
45. Punkkala s
46. Ala-Purskova s
47. Pokkisen-Purskova s
48. Uusi-Purskova s
49. Ylä-Purskova s
50. Suuri-Puutosti s
51. Uusi-Puutosti s
52. Pöllä (Sepänkylä) s
53. Pöyhölä s
54. Pieni-Reisinä (Koljonkylä) s
55. SuuriReisinä s
56. Riepposi..... s
57. Ruotsila s
58. Rähmösi s
59. Rätönkylä s
60. Saalisi... s
61. Skuoritsa s
62. Sokkala s
63. Suuri-Taitsa s
64. Pieni-Iisti s
65. Tehvinä s
66. Tervola s
67. Sämpsänpalo s
68. Autio-Tukenitsa s
69. Suo-Tukenitsa s
70. Turtia....... s
71. Tyyskälä s
72. Veikkola s
73. Vohkana s—vi—ve
74. Voutila s
75. Vuitti s—ve
76. Väisälä s

s	74
s—vi—ve	1
s—ve	1
	76

Tuutarin kirkko. Rakennettu v. 1836. 2.200 istumapaikkaa.

TUUTARI

Tuutari on Inkerin vanhimpia seurakuntia. Ensin kirkko sijaitsi Novikkalassa eli Krasnojeselossa, sillä paikalla, missä myöhemmin oli keisarin palatsi. Seurakunnan kappeli oli rakennettu Mölkönmäelle. Ruotsin vallan aikana pappila sijaitsi Rötsänsillan ja Kaukaisten kylien välillä. Isonvihan aikana kirkko ja pappila hävitettiin. Kirkkoherra Hoppiuksen toimesta rakennettiin uusi kirkko Mölkönmäelle eli Kirkkomäelle 1736. Tämä hajoitettiin 1760 ja rakennettiin uudelleen. Uusi kirkko säilyi vuoteen 1837. Jo edellisenä (1836) vuonna sen viereen pystytettiin nyt toisessa maailmansodassa raunioitunut kivikirkko, minkä rakentamiseen keisari Nikolai I oli lahjoittanut 149.945: — ruplaa. Istumapaikkoja kirkossa oli 2.200. 1730-luvulla rakennettiin Hietamäelle kappeli.

Viimeisen muotokauniin ja arkkitehtoonisesti erikoisen Tuutarin kivikirkon rakennusvaiheista kerrotaan seuraavaa: Keisari Nikolai I sotaharjoituksissa ollessaan kiinnitti huomionsa Tuutarin vanhaan puukirkkoon, mikä näytti kovin ränsistyneeltä. Seuraavana kesänä kirkkoherra Finnander käski pönkityttää kirkon, jotta se näyttäisi huonokuntoisemmalta. Kun keisari saapui Tuutariin, meni kirkkoherra hänen puheilleen ja valitteli seurakunnan köyhyyttä, mistä syystä se ei pysty korjauttamaan kirkkoa, mikä on käynyt sangen hataraksi. Keisari käski adjutanttinsa merkitsemään asian muistiin. Kului muutamia vuosia, eikä kirkon korjauttamisesta kuulunut mitään. Finnander matkusti Pietariin huomauttamaan siitä keisarin adjutantille. Siellä ei tunnettu ollenkaan asiaa, koska adjutantti oli vaihtunut. Lopulta selvisi kuka aikaisemmin oli ollut adjutanttina ja löydettiinkin tämän muistiinpanoista keisarin antama määräys Tuutarin uuden kirkon rakentamisesta. Kohta sen jälkeen lähetettiin keisarin kansliasta Tuutarin kirkkoherralle tarvittavat varat ja rakennustyöt voitiin panna alulle. Kirkko rakennettiin sen preussilaisen kirkon mukaan, missä keisarinna oli päästetty ensi kerran Pyhälle Ehtoolliselle.

Vuonna 1865 väkiluku oli 3.674 ja 1917 6.161 henkeä.

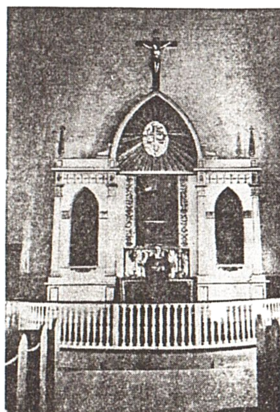
P a p i t Henricus Mathiae 1640, Johannes Lifmannus 1640—1652, Olaus Mich. Elgfooth 1661—1666, Johannes Casperi Köcher 1669—1675, Johan Reuter 1686—1695, Wasselman 1708 (karkoitettiin Siperiaan), Johan Henrik Hoppius 1729—1757, Peter Joh. Hoppius 1757—1778, Samuel Sigfrid Bock 1781—1809, Henrik Wilhelm Bock 1810—1828, Sacharias Finnander 1829—1862, Johan Kristofer Öhqvist 1862—1867, Gustaf Vestenius 1868—1878, Alois Jeremias Piispanen 1878—1909, Jaakko Raski 1910—1919.

Rippikoululaisia Tuutarissa v. 1890. Vas. kirkkoherra A. J. Piispanen.

KYLÄT:

1. Alajoki	s	33. Mäntyharju
2. Hannola	s	34. Naumosi
3. Hieprola.......................	s	35. Nuijala
4. Hirvosi	s	36. Nurkkapori
5. Honkasi	s	37. Närhilä
6. Humalisto.....................	s	38. Pajula
7. Ihalaisi	s	39. Parkonmäki
8. Uusi Ihalaisi...................	s	40. Partasi
9. Jänismäki	s	41. Peikkalaisi
10. Järvelä	s	42. Pelkola
11. Karhila	s	43. Peräkylä
12. Kavelahti	s	44. Pikkola
13. Kaurasaari	s	45. Pulkkisenmäki
14. Kirppula	s	46. Pökkösenmäki
15. Kirveelä	s	47. Pöllälä
16. Koirova....	s	48. Rajaleinilä
17. Korpelaisi	s	49. Raskela
18. Kuittila	s	50. Revonpesät
19. Kurkela	s	51. Riehkala (Kapasi)
20. Kyllisi	s	52. Rötsälä
21. Kylmälä..	s	53. Saarela
22. Laakala	s	54. Saksala
23. Lamppula	s	55. Suolasi
24. Leinimäki	s	56. Tallikkola
25. Lemetinmäki....	s	57. Talsinmäki
26. Lintusi	s	58. Tolppala
27. Lottula	s	59. Tököttilä
28. Metsävainikka	s	60. Variksela
29. Muikkala	s	61. Viittala
30. Muriala	s	62. Villasi
31. Myrälä	s	63. Viholaisi......
32. Mäkeläisi	s	64. Ylipelto
		64

Tuutarin kirkon alttari.

Tyron kirkko. Rakennettu v. 1831. 700 istumapaikkaa.

TYRÖ

Tyrön seurakunta perustettiin 1642. Siihen kuului muinoin myöskin Retusaari eli Kronstatti. Vanha kirkko rakennettiin 1691. Keisarinna Elisabet rakennutti omilla varoillaan puukirkon 1749. Viimeinen kivikirkko, missä oli 700 istumapaikkaa, rakennettiin Keisari Nikolai I toimesta 1831. Rakennuttajana oli khra Philip Modeen. Samanaikaisesti rakennettiin myös pappila.

Seurakunnan väkiluku 1865 oli 5.736, vuonna 1917 8.424 henkeä.

Papit Henricus Matthiae 1643—1663, Arvid Thomas Neostadius 1666, Petrus Christierni Masalinus 1670—1695, Otto Bergman (?), Johan Hornborg (?), Johan Henrik Hoppius 1723—1729, Marcus Rosenius 1729—1737, Gustaf Herkepaeus (Härkäpää) 1738—1759, Erik Delin 1759—1808, Erik Wilhelm Delin 1792—1808, Adolf Fredrik Logren 1811—1819, Philip Modeen 1821—1856, Konstantin Modeen 1856—1881, Emanuel Theodor Modeen 1882—1917, E. Pärnänen 1918—1919.

KYLÄT:

1. Ahdinkontu
2. Ahdinkonnun-Suokas
3. Ahokylä
4. Aliskala
5. Asikkala.......................
6. Autio
7. Haisevaisi
8. Halosi.........................
9. Hanttula
10. Hiukankylä (P. Piutusi)
11. Hovinmätäs
12. Hännisi
13. Kangas s—i
14. Kapakanmäki
15. Kasukanmäki
16. Kirppula
17. Kukkosi
18. Kuusoja
19. Kylänpää
20. Käkösi
21. Lankila
22. Latikan-Soikkina
23. Latikan-Suokas
24. Lautakota..................
25. Leppäsi
26. Liiha s—ve
27. Liikosi
28. Liimosi
29. Lukkala
30. Löytysi
31. Mielisi..
32. Mustaoja s
33. Mustasuu s
34. Myllysi s
35. Nastola s
36. Notkola s
37. Notkolan-Soikkina s
38. Penikkala s—i
39. Piutusi s
40. Pohjoisi s
41. Porsas s
42. Pronna
43. Reijola
44. Riikola
45. Ristikylä
46. Roitsa
47. Sahamylly
48. Pieni-Seppälä
49. Seppälänmätäs
50. Simonkontu
51. Tammenkontu
52. Teppois-Soikkina
53. Teppola
54. Tieriikola
55. Tujusi.....
56. Tyrönkylä s—ve
57. Uusinkontu s
58. Vahviaisi s—ve
59. Vanhakontu s
60. Vihkola s—ve
61. Yhinmäki s—ve
62. Ylikylä s—ve

	47
i	7
s—i	2
s—ve	6
	62

V. 1885 rakennettu Venjoen kivikirkko. (Kirkossa 1010 istumapaikkaa)

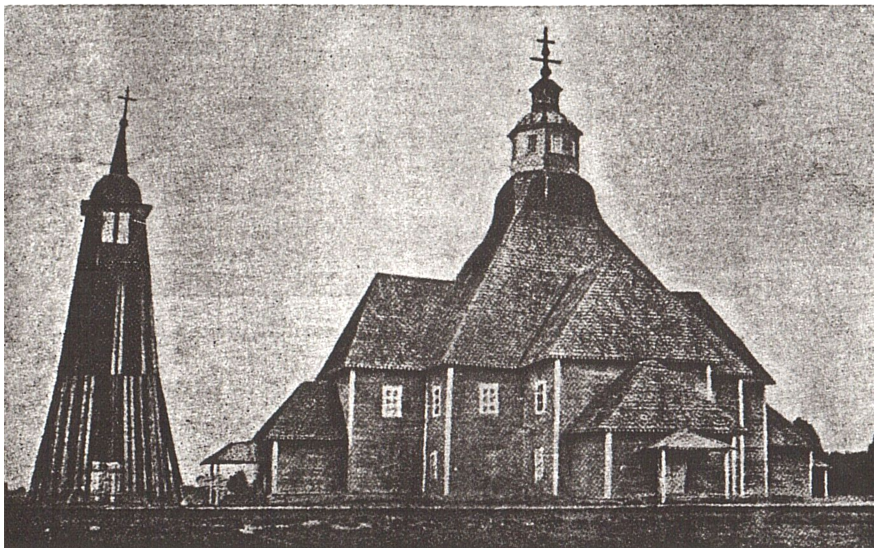
VENJOKI

Venjoen seurakunta perustettiin 1641. Ruotsin vallan aikana sillä oli kaksi kappeliseurakuntaa: Liissilä ja Inkere. Vuonna 1803 rakensi seurakunta uuden puukirkon. 1110 istumapaikkaa käsittänyt viimeinen kivikirkko oli vuodelta 1885.

Venjoki sijaitsee Keski-Inkerissä noin 30 kilometrin päässä Pietarista. Seurakunnan keskellä on Tsarskjojeselon kaupunki. Ruotsin vallan aikana siinä oli Saari-niminen kartano.

Venjoki oli Inkerin väkirikkaimpia seurakuntia. ~eurakunnar ʼäkiluku oli vuonna 1865 8.985 ja 1917 12.954 henkeä.

Papit: Ericus Nicolai Limnotasenus 1641—1666, Henricus Thomae Laaman 1671—1682, Jakob Ritz 1686—1704, Andreas Zetraeus 1721—1769, Andreas Georg Wirzenius 1770—1776, Christian Hornborg 1776—1778, Israel Zetraeus 1778—1792, Ludolf Andreas Zetraeus 1792—1800, Carl Henrik Passelberg 1802—1814, Aleksander Avenarius 1817—1834, Christian Wilhelm Avenarius 1834—1865, Aleksander Bernhard Srålman 1865—1893, Otto Rokkanen 1894—1917, Aleksanteri Karvonen 1994—1916, Akseli Kajanti 1917—1918.

V. 1803 rakennettu Venjoen puukirkko.

KYLÄT:

1. Anttila
2. Glaasova
3. Haapasaari
4. Haikkola
5. Hampaala ....
6. Hietakylä
7. Humalasaari ....
8. Huuhka ....
9. Hyvösi
10. Hällölä
11. Häyhäsi
12. Hörkkölä
13. Jäniskylä
14. Kaakkala
15. Kapasi
16. Kaskisaari
17. Suur Kattilaisi
18. Uusi Kattilaisi
19. Kekälekylä
20. Kelola
21. Kiiskilä
22. Kivola
23. Kokkola
24. Kommola
25. Koprala ....
26. Korhosi
27. Korkanmäki
28. Korkiamaa
29. Kouru
30. Koussula
31. Kuivila
32. Latukka
33. Leppälä ....
34. Luukasi
35. Lyysmäki
36. Länkioja
37. Marinova
38. Mestilä
39. Montila
40. Mosina
41. Mosinanmylly
42. Novavesti
43. Uusi Onttola
44. Vanha Onttola ....
45. Paapala ....
46. Pappilanautio
47. Patamäki
48. Piisinä
49. Poritsa
50. Porttila
51. Poru
52. Pääsölä
53. Rahkola
54. Rajakivi........................
55. Repola
56. Ripsevä ....
57. Ropola
58. Rusinautio.....................
59. Pieni Ruussova.................
60. Suuri Ruussova
61. Rönölä
62. Saamusti
63. Saapru
64. Pieni-Saklina...................
65. Suuri-Saklina
66. Saksala
67. Pieni-Selkelevä
68. Suuri-Selkelevä
69. Sintosi
70. Suosaari
71. Särtsä
72. Tanilova
73. Tonnila
74. Torasaari
75. Tärölä
76. Uusikylä
77. Vanhala ....
78. Vanhamoisio
79. Vanhamylly
80. Vekkilä
81. Ventola
82. Verevä
83. Vähikkälä ....
84. Väärälä

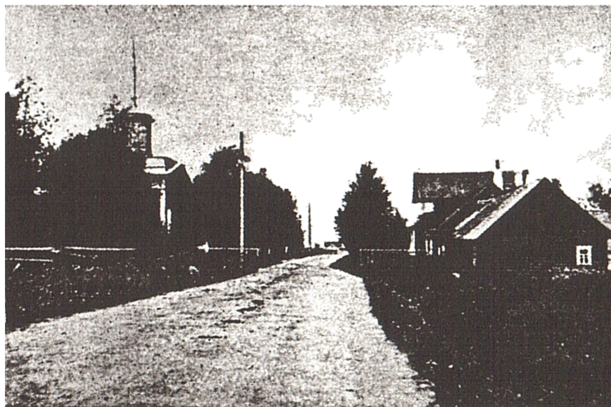
84

Hietamäen kirkko.

Skuoritsan kivikirkko.

Tie Skuoritsan kirkolle.

Länsi-Inkerin rovastikunta

SEURAKUNNAT AAKKOSJÄRJESTYKSESSÄ

1. Kaprio.
2. Kattila-Soikkola-Novasolkka.
3. Kolppana.
4. Koprina.
5. Kosemkina (Narvusi).
6. Kupanitsa.
7. Moloskovitsa (Valkeakirkko).
8. Spankkova.

KAPRIO

Kaprion seurakunta oli perustettu 1500-luvulla. Se oli Inkerin seurakunnista vanhin. Ruotsin vallan aikana sillä oli kaksi kappeliseurakuntaa: Hevaa ja Klopitsa. Venäjän vallan aikana Kaprioon kuuluivat Kaprio ja Soikkola. Viimeinen kirkko oli rakennettu 1766 samalle paikalle, missä sitä ennen muinaistietojen mukaan oli ollut jo kaksi kirkkoa. Kirkko sijaitsi Novasolkkanimisessä kylässä. Seurakunnassa oli luterilaista väestöä ennen sotia enää noin viides osa entisestä paikkakunnan asujamistosta.

Vuonna 1865 väkiluku oli 1.384 ja 1917 1.830 henkeä.

P a p i t Olof 1590— (?), Samuel Martini 1628, Abraham Jordanus 1638—1648, Marcus 1672, Johan Schütz 1678—1695, (Viimeksi mainittu karkoitettiin perheineen Kasaniin), Lyra 1703—1744, Balthasar Wiedeman 1744—1771, Jakob Bernhard Munster 1771—1780, Karl Henrik Passelberg 1781—1802, Gustaf Lind 1802—1807, Johan Wirén 1810—1862, Otto Reinhold Streng 1863—1874, Nikolai Vilhelm Sonny 1874—1886, Karl Aksel Adhemar Koski 1886—1889, Juho Varonen 1893—1906, Abel Fabian Raunio 1907—1909, Jaakko M. Tiainen 1910—1911. Myöhemmistä papeista ei ole tietoa.

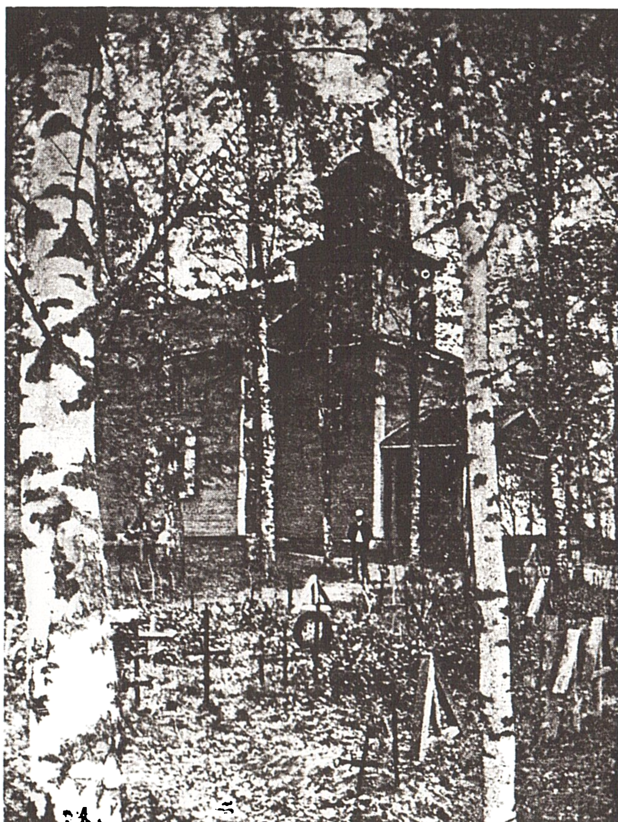

Kaprion linnan rauniot.

KYLÄT:

1.	Anelia	s—ve	31.	Muiskula	i—ve
2.	Harjavalta	s—i	32.	Murto	i—ve
3.	Harmaala	s	33.	Nakkova	i
4.	Hatapusa	s—ve	34.	Novasolkka	s—ve
5.	Hevaa	i—ve	35.	Nurmisto	s
6.	Hirsikontu	s	36.	Ojankylä (Ojuve)	s
7.	Huurola	i	37.	Pankkala	s
8.	Ikäpäivösi	va—ve	38.	Peräkylä	s
9.	Ilmola	va—ve	39.	Pulkkova	s—i
10.	Inkere	i	40.	Keski-Raikkova	
11.	Jyrjölä	s—ve	41.	Pieni-Raikkova	
12.	Kangaspää	s	42.	Suuri-Raikkova	i
13.	Pieni-Kaporkka		43.	Rakopesä	s
14.	Suuri-Kaporkka	i	44.	Ratussova	s—vi—ve
15.	Kaprio	s—ve	45.	Ruitsa	
16.	Kirnu	i	46.	Rukkulitsa	i
17.	Klarovitsa	s—ve	47.	Savolssina	s—vi—ve
18.	Klimattina	va—ve	48.	Seikkinä	s—ve
19.	Kolokka		49.	Siesta	s—ve
20.	Kopanetsa		50.	Sirkkova	s—ve
21.	Koskenkylä	i	51.	Syrjä	s—ve
22.	Koslova	s—ve	52.	Tolkki	s
23.	Lasuna	s—vi—ve	53.	Pönttölä	i
24.	Lentiisi	i	54.	Uusikylä	s—ve
25.	Lomoha	s—ve	55.	Varpaala	s—ve
26.	Ala-Lutski		56.	Vepsä	i
27.	Keski-Lutski		57.	Vornaisi	s—ve
28.	Ylä-Lutski	i	58.	Voronina	i
29.	Maklakkova	s—vi—ve	59.	Vääskylä	s—i
30.	Miinala	i—ve	60.	Uusi-Vääskylä	s—i

s	9
i	14
s—ve	15
s—i	4
s—vi—ve	4
i—ve	11
va—ve	3
Yht.	60

V 1759 rakennettu Kattilan kirkko. 150 istumapaikkaa.

KATTILA—SOIKKOLA—NOVASOLKKA

Nämä seurakunnat ovat Inkerin vanhimpia. Ne tunnetaan jo 1620-luvulta lähtien. Kattila ja Soikkola olivat 1700-luvulta Kaprion kappeleina. Kaprion tullessa pääseurakunnaksi, joutui Soikkola sen yhteyteen ja Novasolkka Moloskovitsan kappeliksi. Myöhemmin Novasolkka tuli itsenäiseksi, mutta vuodesta 1834 lähtien se on ollut Kattilan kappeliseurakuntana. Novasol-

kan kirkon rakennusaikaa ei tunneta. Kattilan kirkko oli rakennettu 1759 ja korjattu 1892. Soikkolan vanha kirkko oli vuodelta 1810. Se paloi 1905 ja rakennettiin uudelleen 1910 Joenperään noin 10 kilometriä lähemmäksi Kattilan kirkkoa. Kirkot olivat pieniä, 150 istumapaikkaisia. Kattilan pappila paloi 1869, uusi rakennettiin kohta sen jälkeen.

Seurakuntien yhteinen väkiluku oli 1865 1.793 ja 1917 1.635 henkeä. Näiden seurakuntien kylissä oli paljon virolaisia, venäläisiä, inkeroisia ja ehkä viitisensataa vatjalaista, joten suomalaisluterilainen väestö oli vähemmistönä. Seurakunnat ovat olleet useampia vuosia, jopa vuosikymmeniäkin ilman pappeja ja suomalaisia kouluja, mikä ei ole voinut olla lyömättä leimaansa suomalaisuuden säilymiseen.

K a t t i l a n p a p i t : Petrus Sigfridi 1628—1640, Ericus Johannis Abbogius 1640—1643, Erlandus Jonae Werman 1644—1656, Christer Petri Tolerus 1657—1683, Johan Tallengren 1685—1695, Ahlqvist (?), Israel Zetraeus 1763—1778, Peter Åkerstedt 1778—1792, Sråhlman 1792—1795, Gustaf Lind 1795—1802, Johan Peter Ullberg 1802—1809, Johan Grönlund 1809—1823, Johan Josef Grounstroem 1823—1852, Johan Ludvig Nikolai Groundstroem 1854—1856, Reinhold Woldemar Zilliacus 1856—1857, Aleksanteri Sonny 1866—1872, Kasimir Sråhlman 1872—1888, Edvard Schvindt 1890—1901, Frans Suokas 1902—1903 ja Selim Jalmar Laurikkala 1910—1913.

KYLÄT:

1.	Ahokylä	s—ve	13.	Pihlaala	va—ve
2.	Baabina (Jarvakaiskylä)	va—ve	14.	Pontila	va—ve
3.	Kasikko	va—ve	15.	Pummola	va—ve
4.	Kattila	va—ve	16.	Raanala (Lempola)	s—va
5.	Korovaisi	s	17.	Rasi	s
6.	Korvettula	va—ve	18.	Pieni-Rudja	va—ve
7.	Kruuppina..............	s—ve	19.	Sauvokkala	va—ve
8.	Ala-Luzitsa	va—ve	20.	Pieni-Valkovitsa	va—ve
9.	Ylä-Luzitsa	va—ve	21.	Suuri-Valkovitsa	va—ve
10.	Matautio	s	22.	Velikina	va—ve
11.	Matikylä	va—ve	23.	Viertävä..................	
12.	Monasteri	s—ve			

s	4
s—va	1
s—ve	3
va—ve	15
Yht.	23

S o i k k o l a n p a p i t : Johannes Sigfrid Huss 1628—1645, Erich 1661—1663, Johannes Petri Saemingius 1671—1682, Jonas Rhezelius 1684—1692, Benjamin Mollerus 1693—1695.

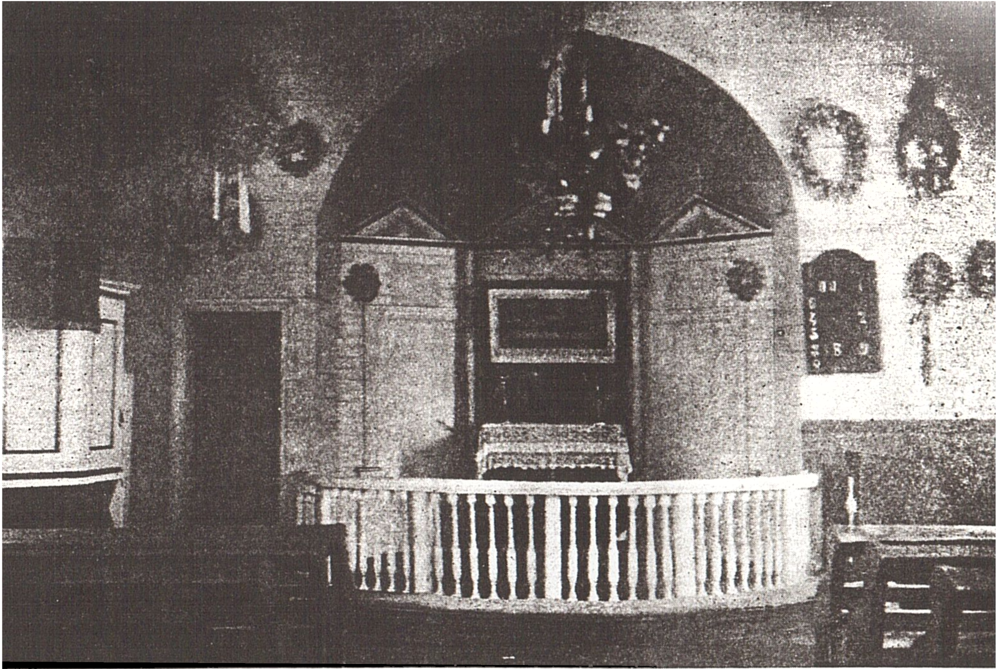
KYLÄT:

1.	Hamala	
2.	Harkkola	s—i
3.	Uusi Harkkola	s—i
4.	Järvenpää	s
5.	Kirkonmäki (Soikkola)	
6.	Kolkanpää	
7.	Koskina	
8.	Koskisenkylä	
9.	Loka (Loas)	
10.	Loukkula	
11.	Metsäkylä	
12.	Mäkkylä	
13.	Mättäri	
14.	Otsave	
15.	Oussimäki	
16.	Peipiä	s—i
17.	Pätsinä	i—ve
18.	Repola	i
19.	Ruutsi	i—ve
20.	Pöllölä	
21.	Saarove	
22.	Savimäki	
23.	Pieni-Somero	i
24.	Suuri-Somero	i—ve
25.	Suija	
26.	Säätinä	
27.	Tammikontu	
28.	Tarinaisi	
29.	Uusikylä	
30.	Venakontsa	
31.	Viistina	
32.	Voloitsa	
33.	Vääräoja	

	3
	24
s—i	3
i—ve	3
Yht.	33

Novasolkan kirkko.

Sisäkuva Novasolkan kirkosta.

Novasolkan pappina oli Carl Siggonius 1678—1691.

KYLÄT:

1.	Hovinkylä	s—vi—ve	12.	Novasolkka	s—vi—ve
2.	Jumskovitsa	s—ve	13.	Novesi	s—ve
3.	Juhkomo	s—ve	14.	Prömpeli	s—ve
4.	Kerstova	s—ve	15.	Pustoperä	s—ve
5.	Kikkeritsa	s	16.	Saappolja	s—vi—ve
6.	Killi	s	17.	Sakoritsa	s—ve
7.	Kuutta	s—ve	18.	Skulmanni	s—ve
8.	Läylikkä	s—ve	19.	Tikanpesä	s—ve
9.	Malli	s—ve	20.	Torma	s—ve
10.	Manelja	s—ve	21.	Valja	s—ve
11.	Mustapää	s—ve			

s	2
s—vi—ve	3
s—ve	16
Yht.	21

Kolppanan kirkko. Rakennettu v. 1800. 680 istumapaikkaa.

KOLPPANA

Ruotsin vallan aikana kuului Kolppana Skuoritsaan. Sittemmin Venäjän vallan aikana se oli yhdistetty Koprinaan ja 1800-luvun keskivaiheilla se liitettiin Spankkovaan. Kolppanan viimeisen kalkkikivikirkon perustus laskettiin heinäkuun 12 päivänä 1789 ja kirkko valmistui 1800. Ristin asemesta kirkon tornissa oli kuparinen kukko, mikä vertauskuvallisesti esitti apostoli Pietarin kieltämistä. Tarun mukaan kirkon paikalla oli ollut ennemmin suomalaisen metsänvartijan mökki, missä tsaari Pietari III, Paavali I isä, metsästysretkillä ollessaan kävi usein lepäämässä. Metsänvartijalla oli 18-vuotias kasvattitytär, sukunimeltään Sykiäinen, johon keisari rakastui.

Tyttö synnytti pojan, joka otettiin hoviin keisarinnan kuolleena syntyneen pojan tilalle ja kasvatettiin perintöruhtinaaksi. Syntymäpaikkansa muistoksi perintöruhtinas rakennutti luterilaisen kirkon, minkä nimitti Pyhän Pietarin kirkoksi.

Kirkossa oli 680 istumapaikkaa. Se korjattiin 1889. Pappilaa ei ollut. Papit olivat samat kuin Spankkovalla, joten Kolppana ja Spankova muodostivat kaksoisseurakunnan.

Seurakunnan väkiluku oli 1917 2544 henkeä.

KYLÄT:

1.	Pieni-Hatsina	s—ve	10.	Räpisi	vi
2.	Himasi	s	11.	Ala-Sakoska	s—ve
3.	Kivijärvi	vi	12.	Ylä-Sakoska	s—ve
4.	Pieni-Kolppana	s—ve	13.	Salusi	s
5.	Suuri-Kolppana	s	14.	Sernitsa	s
6.	Kurema	vi	15.	Uusi-Sernitsa	vi
7.	Lätinä	s	16.	Vaijala	s
8.	Pieni-Paaritsa	s—i	17.	Vakkala	s
9.	Suuri-Paaritsa	s	18.	Vopsi	s

s	9
s—i	1
s—ve	4
vi	4
	18

Koprinan kirkko. Rakennettu 1785—86. 1200 istumapaikkaa.

KOPRINA

Ruotsin vallan aikana Koprina oli pinta-alaltaan paljon laajempi kuin viimeksi. Vielä Isonvihan aikana Koprinalla oli kappeli Lamppulassa. Tämän paikalle oli sittemmin rakennettu venäläinen kirkko. Lamppulan kappeliseurakuntaan kuului todennäköisesti kyliä Novgorodin läänistäkin. Vuosina 1710—1708 Koprina, Kolppana ja Spankkova olivat yhdistettyinä. Kopri-

nan P. Katariinan kirkko rakennettiin 1785—1786, laajennettiin ja perusteellisesti korjattiin 1886—1887. Kirkossa oli 1.200 istumapaikkaa. Pappila korjattiin 1889—1890.

Vuonna 1865 oli 3.192, 1917 6.226 henkeä.

Papit: Matthias Thomae Lappvesimaeus 1650—1666, Johan Kyander 1675—1690, Balthasar Covinius 1693—1965, (Viimeksimainittu karkoitettiin 1708 Vologdaan, sieltä Novgorodiin). Gabriel Elimaeus 1710—1719, Lavrentius Arvidi Rothovius 1720—1746, Erik Rickneck 1751—1753, Lavrentius Rothovius 1753—1759, Johan Wirilander 1759—1765, Erik Blom 1765—1785, Henrik Wilhelm Carling 1786—1820, Anders Leopold Melart 1821—1846, Fredrik Gustaf Berg 1848—1874, Anders Theodor Winter 1875—1884, Nikolai Vilhelm Sonny 1885—1919.

KYLÄT:

1.	Hovinmäki	s	20.	Piisinä	s—ve
2.	Hännisi	s—ve	21.	Uusi-Pokosti	s—ve
3.	Suuri-Iisaro	s	22.	Vanha-Pokosti	s—ve
4.	Jänikselä	s—ve	23.	Polssova....................	s—ve
5.	Kankaanautio	s	24.	Porissova	s—ve
6.	Koprina	s	25.	Riepitsa	s
7.	Korkka	s	26.	Ruunala	s—ve
8.	Koussula	s	27.	Saamusti	s—ve
9.	Letna	s	28.	Saapru	s
10.	Lopitsa	s—ve	29.	Saasevi	s—ve
11.	Läsänmäki..................	s	30.	Tihkovitsa	s
12.	Lätä	s	31.	Uustia	s—ve
13.	Pieni-Lätä	s—ve	32.	Valasniekka	s
14.	Menkkova	s	33.	Hynnisen-Siiverska	s
15.	Mesina	s—ve	34.	Varpaan-Siiverska	s
16.	Miina	s	35.	Viiritsa	s—ve
17.	Myllykylä	s	36.	Virkkilä....................	s
18.	Orinansavota	s—ve	37.	Pieni-Vopsi	s—vi
19.	Petrovskoje	s—ve	38.	Vuiri	s—ve

s	19
s—ve	18
s—vi	1
	38

Kosemkinan kirkko. Rakennettu 1877—79. 450 istumapaikkaa.

KOSEMKINA (NARVUSI)

Kosemkinan seurakunta tunnetaan vuodelta 1640. Se liitettiin Narvan kappeliseurakunnaksi 1704. Viimeinen kivikirkko oli rakennettu 1877—1879, korjattu 1912. Istumapaikkoja siinä oli 450.

Seurakunnan väkiluku oli 1865 1.847 ja 1917 4.260 henkeä.

Papit: Ambrosius Winter 1640—1645, Justus Albogius 1671—1674, Johan Schoppius 1681—1687, Thomas Eriki Wackelenius 1687—1695, Levin Andreas Schvartz 1687—1704, Johan Covinius 1727—1741, Gabriel Kalm 1742, Jakob Alopaeus 1762—1780, Eric Johan Parcou 1782—1800, Erik Wilhelm Skotte 1802—1813, Philip Modeen 1813—1821, Adolf Fredrik Hornborg 1821—1841, Karl Helenius 1841—1844, Andreas Scheving 1845—1868, Johan Wilhelm Myrman 1869—1873, Aleksis Kniper 1873—1892, Gustaf Adolf Pelkonen 1892—1902, ja Johan Wilhelm Kajander 1893—1919.

KYLÄT:

1.	Arsiansaari	s	18.	Liivakylä	i—va
2.	Feodormaa	s—i	19.	Luttova	s
3.	Haavikko	i	20.	Mannakka	i
4.	Hakaja	s	21.	Narvusi	s—i
5.	Hamala	s—i	22.	Uusi-Narvusi........	s—i
6.	Hinnola	s—i	23.	Pärspää	i
7.	Joenperä	i—va	24.	Ropsu......................	s
8.	Kaipaala	s	25.	Salansuu	s—i
9.	Kiiskala	s	26.	Struuppova	s
10.	Kirjamo	s	27.	Uusi-Struuppova	s
11.	Konnu	s	28.	Suokylä	s
12.	Korovina		29.	Sutela	
13.	Kotko.........		30.	Takaväljä	s—i
14.	Kullaankylä	s	31.	Tiensuu (Täyssinä)	
15.	Kukkosi	va	32.	Vena	
16.	Kurkula	s	33.	Vipiä	
17.	Laukaansuu	s—i			

s	15
s—i	8
	7
i—va	2
	1
	33

Kupanitsan v. 1860—61 rakennettu, 1000 istumapaikkaa sisältänyt kivikirkko.

KUPANITSA

Kupanitsan seurakunta perustettiin 1656. Venäjän vallan aikana sillä oli kappeli Sosnitsassa. Kupanitsaan rakennettiin puukirkko 1743. Viimeinen P. Johanneksen-niminen kivikirkko rakennettiin 1860—1861 ja perusteellisesti korjattiin 1901. Kirkossa oli 1.000 istumapaikkaa.

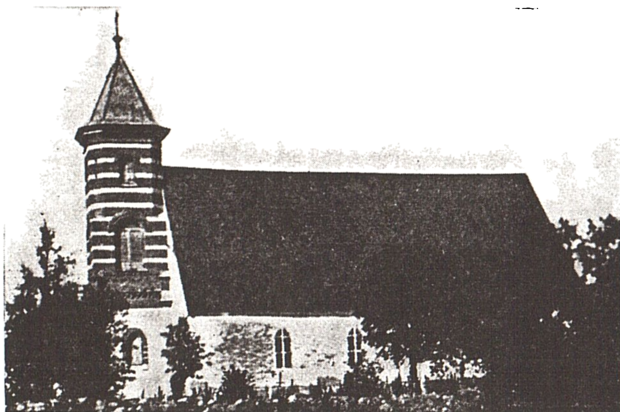
Vuonna 1865 oli 4.202 ja 1917 6.342 henkeä.

Papit: Olaus Michaelis Elgfooth 1656—1657, Johan Johansson Schütz 1661—1695, Henrik Elimaeus 1715—1726, Johan Samuel Alopaeus 1726—1748, Johan Wilkman (?), Fredrik Wiber (?), Georg Johan Stråhlman 1795—1829, Immanuel Passelberg 1829—1843, Johan Henrik Wikberg 1843—1846, Jonas Reinhold Cavén 1846—1854, David August Saelan 1853—1855, Petter August Aschan 1862—1882, Nils Henrik Berg 1882—1896, Aleksanteri Vehniäinen 1898—1919.

KYLÄT:

1.	Hakuli	s
2.	Homutta	s—ve
3.	Hylkysi	s
4.	Uusi-Hylkysi	s
5.	Hynnänautio	s
6.	Jormonia	s
7.	Kanasko	s
8.	Kantokylä	s
9.	Karstala	s
10.	Kemppaala	s
11.	Uusi-Kemppaala (Krantsila)	s
12.	Pieni-Kikkeri	s
13.	Suuri-Kikkeri	s
14.	Kivanitsa	s—ve
15.	Klopitsa	s—ve
16.	Kolotitsa	s
17.	Kolpovitsa	s—ve
18.	Korkka	s
19.	Korpela	s
20.	Poroskovitsa	s—ve
21.	Korpikylä	s
22.	Koskova	s—ve
23.	Kottina I	s
24.	Kottina II	s—ve
25.	Kuivila	s
26.	Kupanitsa	s—ve
27.	Laakanova	s
28.	Laskovitsa	s
29.	Lemusa	s—ve
30.	Markkova	s
31.	Minkkova	s
32.	Muratta	s
33.	Niiskovitsa	s
34.	Nikoditsan-Grebla	s
35.	Olkkova	s—ve
36.	Pieni-Onduksi	s—ve
37.	Suuri-Onduksi	s
38.	Oravankylä	s
39.	Orponia	s
40.	Oseritsa	s—ve
41.	Osnakka	s
42.	Piesala	s
43.	Pekkola	s
44.	Suomen-Pekunitsa	s
45.	Priiskova	s—ve
56.	Pulliala	s
47.	Puolakkala	s
48.	Putina	s
49.	Raakelitsa	s—ve
50.	Rampala	s
51.	Rapala	s
52.	Riihikaivo	s
53.	Rokovitsa	s—ve
54.	Roksova	s
55.	Ronkkovitsa	s—ve
56.	Ruttenitsa	s
57.	Röllä	s
58.	Saahkonja	s
59.	Saappola	s—ve
60.	Seltsa	s—ve
61.	Seropitsa	s
62.	Smolkkova	s
63.	Solkkova	s—ve
64.	Sumina	s—ve
65.	Sääpinä	s
66.	Suomen-Peskova	s
67.	Torosova	s
68.	Tuomarinautio	s
69.	Vesikkola	s
70.	Volkova	s—ve
71.	Volosova	s—ve
72.	Ärttölä	s

s	50
s—ve	22
	72

Moloskovitsan kirkko. Inkerin vanhin kirkko rakennettu v. 1632. 400 istumapaikkaa.

MOLOSKOVITSA (VALKEAKIRKKO)

Moloskovitsa on Inkerin vanhimpia seurakuntia, minkä perustamisvuotta ei tunneta. Tämän seurakunnan kirkko oli Inkerinmaan vanhin, rakennettu 1632. Seurakunnalla oli 1800-luvulla kaksi kappelia: Novasolkka ja Unaditsa. Saman vuosisadan alussa oli myöskin kaksi pappilaa. Kun tilanomistajat alkoivat muuttaa orjiaan toisiin paikkoihin, hävisi Unaditsa kokonaan ja Novasolkasta tuli itsenäinen seurakunta. Tämän johdosta kahden papin toimeentulo Moloskovitsassa kävi hankalaksi. Kirkossa oli 400 istumapaikkaa. Se oli rakennettu valkoisesta kalkkikivestä, mistä johtuu nimitys »Valkeakirkko». Vuonna 1877 kirkon viereen rakennettiin uudenaikainen kellotapuli ja 1902 suoritetussa korjauksessa mataloitettiin kirkon jyrkkä goottilainen katto, joten se kadotti jylhän juhlavan muotonsa. Kirkon korjauksen kustansi rovasti Palander. Viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla oli seurakuntaan muuttanut paljon venäläistä ja virolaista väestöä. Jo vuodesta 1874 lähtien virolaisille järjestettiin säännöllisesti omakielisiä jumalanpalveluksia.

Seurakunnan väkiluku oli 1865 2.469 ja 1917 2.537 henkeä. Virolaisia oli silloin 2.500 henkeä.

Papit: Georg Schroderus 1661—1673, Engelbrecht Matthiae 1685—1895, Reinhold von Holl 1737—1760, Henrik Hendelius 1760—1775, Erik Johan Parcon 1775—1782, Erno Fabian Nordström 1782—1794, Olof Emanuel Castrén 1796—1801, Anders Berg 1803—1817, Johan Sundblad 1820—1845, Karl Johan Palander 1846—1900, Joh. Edv. Scvindt 1911—1912 ja Y. Slöör 1914—1919.

KYLÄT:

1.	Arokylä	s—vi	32.	Piesovitsa	s—ve
2.	Bryhkovitsa	s—ve	33.	Podobia	s—ve
3.	Himmaisi	s	34.	Polovitsa	s—ve
4.	Hotinitsa	ve—vi	35.	Raaditsa	s—ve
5.	Ilujssa	s—ve	36.	Raanitsa	s—ve
6.	Jaamanautio	s—ve	37.	Rokottina	s—ve
7.	Kadakaküla	vi	38.	Rollakka	s—ve
8.	Kolozitsi	ve—vi	39.	Ropitsa	s—ve
9.	Knäsä......................	ve—vi	40.	Ruskovitsa	s
10.	Konohovitsa	s	41.	Seropitsa	s—ve
11.	Koritsa	s—ve	42.	Simetsa	s—vi
12.	Korkka	s—ve	43.	Smerdovitsa	s—ve
13.	Kotina	s—ve	44.	Uusi-Smolegovitsa	ve—vi
14.	Kudrina (Viroküla)	vi	45.	Vanha-Smolegovitsa	s—ve
15.	Kurski	vi	46.	Sukuvitsa	s—ve
16.	Kräkova....................	vi	47.	Sumsk	vi
17.	Lahisi	s—ve	48.	Sääklitsä	s—ve
18.	Lessovitsa	s—ve	49.	Sääkylä	s
19.	Lonskoi	s	50.	Terpilitsa	s—ve
20.	Lopets	vi	51.	Toikana	s—ve
21.	Läälina	vi	52.	Tomoska	s—ve
22.	Metana	s—ve	53.	Treskovitsa	s
23.	Moloskovitsa	s—ve	54.	Tuuhkova	s—ve
24.	Morosova	s—ve	55.	Uhkura	ve—vi
25.	Morssina	s—ve	56.	Uusikylä	s—ve
26.	Mäkikylä	s—ve	57.	Vedenia	s—ve
27.	Niirovitsa	s—ve	58.	Vernitsa	s—ve
28.	Orava	s	59.	Voislova	s—ve
29.	Oseritsa	s—ve	60.	Volpi	s—ve
30.	Ovenitsa	s—ve	61.	Vruuda	s—ve
31.	Peltola	s			

s	8
s—ve	39
vi	7
s—vi	2
ve—vi	5
	61

Spankkovan kirkko. Rakennettu v. 1827—33. 470 istumapaikkaa.

SPANKKOVA

Spankkovan seurakunta oli olemassa jo 1600-luvulla. Ennen Isoavihaa kirkon nimenä oli Tääkelin kirkko ja sijaitsi samannimisessä kylässä. 1700-luvulla venäläinen ruhtinas Shpanjkovskij rakennutti omilla varoillaan puukirkon, johon hirret tuotiin hänen omistamastaan Verepin metsästä. Lahjoittajan kunniaksi kirkkoa ruvettiin kutsumaan Spankkovan kirkoksi ja sama nimi annettiin myöhemmin seurakunnallekin. 1710—1748 Spankkova oli Koprinan kappelina. 1745 Spankkova sai Hatsinan kruunulta 212 tesettiä maata 7 kilometrin päässä Kolppanan ja Spankkovan kirkoilta. Spankkovan kirkko rakennettiin nykyiselle paikalleen Spankkovan kylään 1731. Viimeinen kivikirkko rakennettiin 1827—1833. Tässä P. Marian kirkossa on 470 istumapaikkaa. Spankkovan viimeinen pappila oli vuodelta 1900 ja sijaitsi Seppälän kylässä.

Seurakunnan väkiluku 1865 oli 3.657, 1917 3.161 henkeä.

P a p i t : Erikus Laurentii Collingius 1657, Anders 1665—1666, Johan Kexholmenis 1671—1685, Simon J. Agander 1683—1697, Laurentius Rothovius 1753, Erik Rickneck 1763—1764, Thomas Henrik Elgéen 1799—1829, Adolf Fredrik Elgéen 1829—1857, Paul Theodor Scvindt 1858—1876, Juho Saarinen 1877—1894, Karl Joel Hedley Broms 1895—1918.

KYLÄT:

1.	Ahokylä	s	23.	Suuri-Pornitsa	s—i
2.	Hinkkala	s	24.	Raakelitsa	s
3.	Uusi-Hinkkala	s—vi	25.	Repola	s
4.	Hintikkala	s	26.	Räähkälä	s
5.	Uusi-Holopitsa	s	27.	Saaritsa	s—ve
6.	Vanha-Holopitsa	s	28.	Seppälä	s
7.	Honkala	s	29.	Sikoniemi	s—i
8.	Ilkkinä	s—i	30.	Smolkkova	s—i
9.	Kaletino....................	s—ve	31.	Sornua	s
10.	Karstala....................	s—vi	32.	Spankkova	s
11.	Pieni-Karstala	s—vi	33.	Vanha-Staarosta	s
12.	Korpisalo (Uusikylä)	s	34.	Pieni-Sääskelä	s
13.	Kunttula	s	35.	Suuri-Sääskelä	s
14.	Kurkovitsa	s—i	36.	Säämälä	s
15.	Luiskenitsa	s—i	37.	Tarovitsa	s
16.	Luumitsa	s	38.	Toivari	s
17.	Miikkinä	s	39.	Tuonitsa	s
18.	Peresnova	s	40.	Tupitsa	s
19.	Pienhovi	s	41.	Tääkeli	s—i
20.	Piesala	s	42.	Vetkala	s
21.	Pitkälä	s	43.	Vereppi	s
22.	Pieni-Pornitsa	s—i	44.	Vironkylä	s

s	31
s—i	8
s—vi	3
s—ve	2
	44

Jumalanpalvelus on päättynyt Kolppanan kirkossa.

Kolppanan seminaari.

Sisäkuva Moloskovitsan kirkosta.

Kansakoulun yläluokka opettajineen.

Rovasti Juho Saari

Kanttori-urkuri ja säveltäjä Emil Suni
Tuutarin kirkkokuoron johtaja.

Urkuri ja säveltäjä Mooses Putro.
Monien laulukuorojen taitava johtaja.

Tohtori Martti Rautanen työpöytänsä ääressä.

Pohjois-Inkerin (Pähkinälinnan) rovastikunta

SEURAKUNNAT AAKKOSJÄRJESTYKSESSÄ

1. Keltto.
2. Lempaala.
3. Markkova—Järvisaari.
4. Rääpyvä.
5. Toksova—Haapakangas.
6. Valkeasaari—Siestarjoki.
7. Vuole—Miikkulaisi.

Kelton kirkko. Rakennettu v. 1768. 800 istumapaikkaa.

KELTTO

Kelton seurakunnan perustamisaikaa ei tunneta, mutta 1628 se oli jo olemassa. Seurakunnan arkisto paloi 1771. Ruotsin vallan aikana sijaitsi kirkko Uudessakylässä noin kilometrin päässä viimeisestä pappilasta. Pohjansodan aikana kirkko hävitettiin. Sen jälkeen uusi kirkko rakennettiin Kirkonpellonkylään. Vanha pappila oli Kirkonpellonkylässä. Kelton viimeinen P. Yrjänä kirkko rakennettiin 1768 ruhtinas Potjomkinin varoilla. Se korjattiin 1884—1885 sekä laajennettiin 1899. Istumapaikkoja kirkossa oli 800. Pappila rakennettiin 1859. Vuoteen 1908 Rääpyvän seurakunta oli Kelton kappelina.

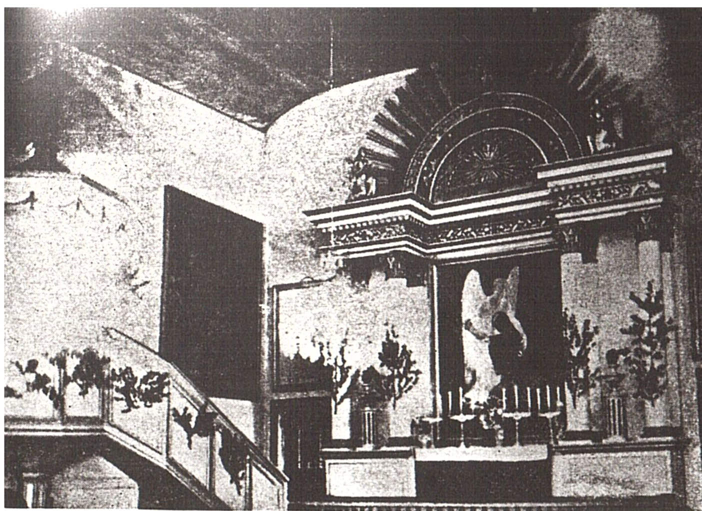
Vuonna 1865 väkiluku oli 5.349 ja 1917 7.324 henkeä.

Papit Thomas Erici 1628, Jakobus Olai 1641—1646, Henricus 1649, Andreas J. Limatius 1663—1690, Agander 1745, Matthias Åhrman 1769, David Vattolin 1774, Henrik Joh. Andr. Winter 1771—1791, Carl Haegerman 1792—1795, Joh. Jakob Söderbom 1796—1810, Georg Avenarius 1815—1817, Georg Dav. Sal. Lundberg 1817—1837, Israel Sonny 1837—1872, Johan Wilhelm Murman 1872—1892, Paul Vatanen 1892—1907, A. P. Louhelainen 1907—1918.

KYLÄT:

1.	Ansaroinmäki	s	21.	Maaslova	s
2.	Autio (Pappilan)	s	22.	Pieni-Manuskala	s
3.	Dubrova	s—ve	23.	Suuri-Manuskala	s
4.	Haapoja	s	24.	Mustapää	s
5.	Hirvonen	s	25.	Mähnälä	s
6.	Hännikäinen	s	26.	Ollikaisenmäki	s
7.	Häsälä	s	27.	Orava	s
8.	Jaanila	s	28.	Poru	s
9.	Jorohkova	s	29.	Puntala	s
10.	Ala-Kalttina	s	30.	Pustoska	s—ve
11.	Ylä-Kalttina	s—ve	31.	Rosmittala	s
12.	Kankurinmäki	s	32.	Saakrova	s
13.	Kanninen	s	33.	Sarvela	s
14.	Karjalankylä................	s	34.	Seltsa	s
15.	Keltto	s—ve	35.	Tauru	s
16.	Kirkonpelto	s—ve	36.	Tokkari	s
17.	Kolpina	s	37.	Valittula	s
18.	Korkina	s	38.	Vanhakylä	s
19.	Koski	s	39.	Virkkilä	s
20.	Likolampi	s			

s	34
s—ve	5
	39

Sisäkuva Kelton kirkosta.

Kelton kirkko.

Lempaalan kirkko. Rakennettu v. 1764. 1000 istumapaikkaa.

LEMPAALA

Lempaalan seurakunta perustettiin 1611. Sen nimenä oli ensin Kuivasi. 1700-luvun alussa Vuoleen seurakunta oli Lempaalan kappelina. Vuonna 1728 rakennettiin Lempaalaan uusi kirkko, mutta se purettiin pian ja 1764 saatiin valmiiksi toinen kirkko. Kirkon läheisyyteen rakennettiin kellotapuli 1807. Vuonna 1891 oli kirkko perinpohjaisen korjauksen alaisena. Istumapaikkoja kirkossa oli 1.000. Viimeinen pappila oli rakennettu 1885 ja seurakunnan vaivaistalo 13 hengelle 1891.

Väkiluku 1865 oli 5.612 ja 1917 8.183 henkeä. Kyliä oli 86, joissa asui enimmäkseen suomalaista väestöä. Muutamissa kylissä asui inkeroisia.

P a p i t : Eric Jakobi 1625, Laurentius Jonae Ulvik 1638, Tuomas Petri 1642—1650, Henricus Dionysii 1663—1686, Carl Pomoelius 1687—1695, Andreas Ahlgrén 1696—1724, Matthias Avenarius 1725, Henrik Hoppius 1725—1743, Henrik Johan Moberg 1743—1762, Henrik Argillander 1762—1791, Peter Johansson Åkerstedt 1792—1807, Anders Johan Melartopaeus 1808—1822, Karl Wilhelm Sirén, 1828—1838, Fredrik Peronius 1838—1877, Otto Rokkanen 1878—1894, Juho Saarinen 1895—1899, Paul Sonny 1902—1918.

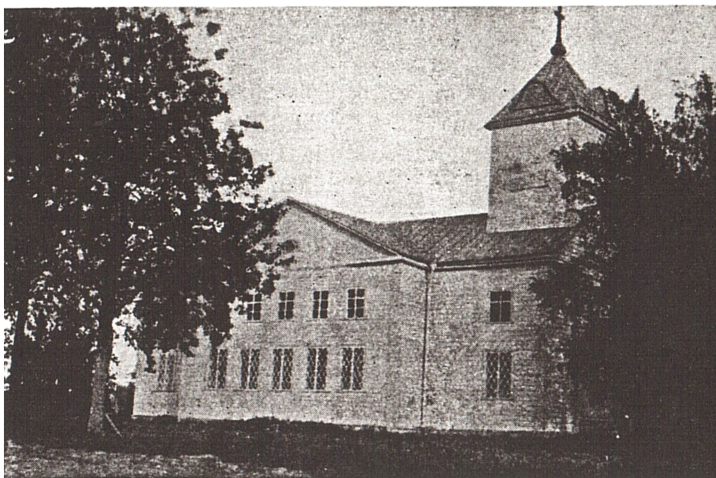

Kirkkoherra Paul Th. Sonny.

KYLÄT:

1.	Anjala	
2.	Autio	
3.	Autio	
4.	Haapsaari	
5.	Halosi.....................	
6.	Hanttulanmäki.............	
7.	Harpala	
8.	Heinola	
9.	Hiirimäki	
10.	Hipelinmäki	
11.	Hovinmäki	
12.	Jaakkolanmäki	
13.	Juskela	
14.	Jutikkala	s
15.	Pieni-Kaitala	s
16.	Suuri-Kaitala	s
17.	Kiero	s
18.	Pieni-Kiiskilä	s
19.	Suuri-Kiiskilä	s
20.	Kirjasalo	s
21.	Komola	s
22.	Pieni-Korkiamaa	s
23.	Suuri-Korkiamaa	s
24.	Koronsaari	s
25.	Kuivasi I	s
26.	Kuivasi II	s
27.	Kuivasi III	s
28.	Kylänjatko	s—i
29.	Lappalaisenmäki	s
30.	Lappeela	s—i
31.	Lavosenmäki	s
32.	Lehtokylä	s
33.	Lempaala	s
34.	Levoska	s
35.	Lieskula	s
36.	Lukkarinmäki	s
37.	Löyskämäki	s
38.	Maanselkä	s
39.	Markkela	s—i
40.	Marola	s
41.	Mattilanmäki	s
42.	Miskula	s
43.	Muratta	s
44.	Mustila	s
45.	Myllymäki	s
46.	Mäkiinkylä	s
47.	Mälkämäki	s
48.	Naakkala	s—i
49.	Nakara	s—i
50.	Nenimäki	
51.	Nikittala	i—ve
52.	Ohajoki	s
53.	Ohalatva	s
54.	Oinaala	s—i
55.	Orimäki	s
56.	Orpomäki	s
57.	Oskamäki	s
58.	Osselki	s—i
59.	Pajarinmäki	
60.	Petinmäki	
61.	Pekkala	
62.	Peri.......................	
63.	Perämäki	
64.	Pirsanmäki	
65.	Pusanmäki	
66.	Pönniönmäki...............	
67.	Riivalinmäki	
68.	Ristala	
69.	Rokansaari	
70.	Ryyppylä	
71.	Sahanotko	
72.	Sepänmäki.................	
73.	Simanla	
74.	Sovonmäki	
75.	Sutela	
76.	Svaanila	
77.	Termola	
78.	Tiinala	
79.	Tikanmäki	
80.	Usikylä	
81.	Vanhakylä	
82.	Vankkala	
83.	Varsala	
84.	Vaskela	
85.	Veikkola	
86.	Voikkala	

s	66
s—i	7
	12
i—ve	1
	86

Markkovan kirkko. Rakennettu v. 1845. 500 istumapaikkaa.

Järvisaaren kirkko. Rakennettu v. 1846. 290 istumapaikkaa.

MARKKOVA—JÄRVISAARI

Markkova sijaitsee Laatokan eteläpuolella 25 kilometrin päässä Pähkinälinnasta. Ruotsin vallan aikana siihen kuului kolme seurakuntaa: Markkova, Loppi, Järvisaari. Jo tällöin Markkova ja Loppi yhtyivät yhdeksi seurakunnaksi. Entinen Lopin kirkko sijaitsi neljän kilometrin päässä Laatokasta Puttila-nimisessä kylässä. Pohjansodan aikana 1701 Lopin kirkko poltettiin. Vuonna 1777 rakennettiin kirkko Markkova-nimiseen kylään. Viimeinen Markkovan P. Johanneksen puukirkko, missä oli 500 istumapaikkaa, rakennettiin 1845 ja vihittiin samana vuonna. Järvisaari liittyi Markkovan kappeliksi 1830. Järvisaaren kirkko sijaitsi ennen Lietsjoki-nimisessä kylässä, sittemmin Siikalassa ja vuonna 1846 se rakennettiin Hattula-nimisen hovin mäelle. Kirkon nimenä oli P. Jaakopin kirkko ja siinä 290 istumapaikkaa.

Väkiluku oli 1865 2.184 ja 1917 5.478 henkeä.

Papit: Johan Henrik Porthan 1640—1672, Thomas Andreas Bottnientis 1682—1699, Relander (?), Mylander 1756, Matthias Wahlstedt 1775—1806, Mathias Andersin 1807—1830, Otto Vilhelm Mohell 1831—1834, Gustaf Westenius 1834—1838, Fredrik Gustaf Berg 1838—1848, Carl Wilhelm Coriander 1848—1856, Carl Hellén 1856—1857, Joh. Ludv. Nicolaus Grounstroem 1857—1863, A. J. Piispanen 1864—1868, Johan Albert Tengen 1868—1873, Otto Rokkanen 1874—1878 Nordlund 1878—1889, Matti Jaatinen 1901—1912, O. Lindberg 1913 ja E. Pärnänen 1914—1918.

MARKKOVAN KYLÄT:

1.	Pieni-Autio	s	8.	Saamusti	s—ve
2.	Haittala	s	9.	Suosaari	s—ve
3.	Hadrova	s	10.	Tillasi	s
4.	Hyvilä	s	11.	Tortola	s—ve
5.	Liipukka	s—ve	12.	Uusikylä	s
6.	Maitohunta	s—ve	13.	Vanhamylly	s—ve
7.	Markkova	s			

s	7
s—ve	6
	13

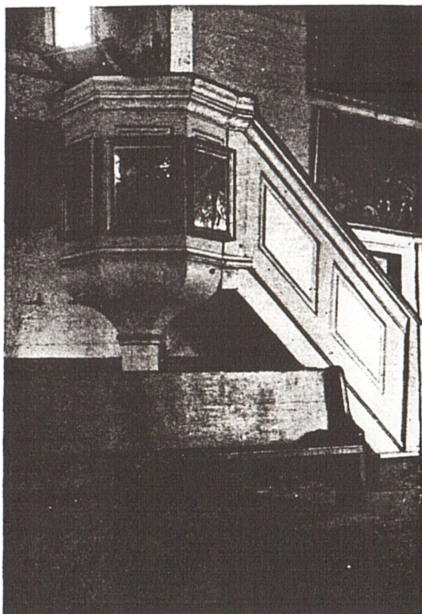
JÄRVISAAREN KYLÄT:

1.	Järvi	s	7.	Pitkäjärvi
2.	Kanttila	s	8.	Savota
3.	Kelkkula	s	9.	Seulola
4.	Metsäpirtti	s	10.	Siikala
5.	Muja	s	11.	Staarostina
6.	Piilova	s		

11

Rääpyvän kirkko. Rakennettu 1777—78. 400 istumapaikkaa.

Rääpyvän kirkon saarnatuoli.

RÄÄPYVÄ

Rääpyvän kirkko rakennettiin paroni Frederiksin toimesta hänen lahjoittamalleen maalle 1777—1778. Vuonna 1808 Rääpyvän tila joutui venäläiselle tilanomistajalle, joka ei tahtonut ylläpitää luterilaista kirkkoa. Tällöin yhtyi Rääpyvä Kelttoon ja oli sen kappelina sata vuotta eli vuoteen 1908. Tammikuun 4 päivänä 1909 se valitsi oman pappinsa. Tilanomistaja Vsevolodskij antoi tällöin pappilan käytettäväksi 10 ha maata 99 vuodeksi yhden ruplan vuosivuokrasta. Puusta rakennetussa kirkossa oli 400 istumapaikkaa. Kirkko korjattiin 1913.

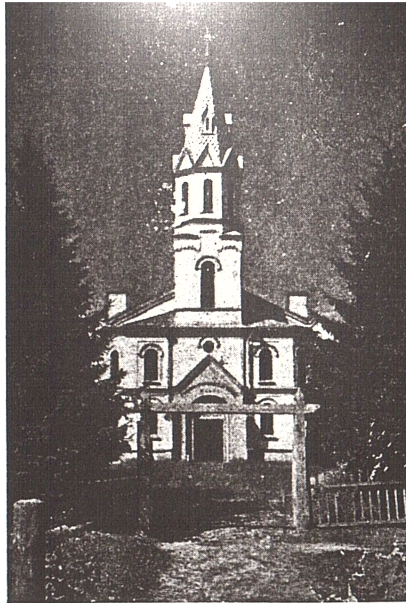
Seurakunnan väkiluku 1917 oli 2.372 henkeä.

Papit: Aapeli Fabian Raunio 1909—1913, Selim Jalmar Laurikkala 1914—1937.

KYLÄT:

1. Huva
2. Kornova
3. Kähy
4. Kässylä
5. Miinala
6. Myllyoja
7. Paassikka
8. Papusi s
9. Pieni-Pukero s
10. Suuri-Pukero................ s
11. Romanaisi s
12. Rumpali.................... s
13. Seeklova s—ve

s	12
s—ve	1
	13

Toksovan kivikirkko. Valmistui v. 1887.
1136 istumapaikkaa.

TOKSOVA—HAAPAKANGAS

Toksovan seurakunta oli perustettu Ruotsin vallan aikana ennen vuotta 1628. Sen aikaisempi nimi oli Korpiselkä. Alkuaikoina kuului Toksovaan myös Valkeasaari, mikä 1734 tuli itsenäiseksi seurakunnaksi. Ruotsin vallan aikana sijaitsi suomalainen kirkko Luuppolan ja Vartiamäen kylien välillä. Sen polttivat venäläiset 1704. Toksovan viimeinen P. Aleksanterin 1.136 istumapaikkainen kivikirkko oli rakennettu 1883—1887 pastori J. E. Ahlströmin 1857 perustaman rakennuskassan varoilla. Kirkko tuli maksamaan 65.870 ja urut 4.375 ruplaa. Viimeinen pappila rakennettiin vanhasta puukirkosta 1891. Vuonna 1899 perustettiin seurakuntaan toisen papin virka ja 1908 kappeli Haapakankaalle. Kappelikirkko valmistui 1911 ja siinä oli 450 istumapaikkaa. Seurakunnassa oli vuosina 1908—1919 köyhäinkoti.

Väkiluku 1865 oli 6.650 ja 1917 10.791 henkeä.

Papit: Thomas Eriki 1628—1637, Jakobus i 1637—16 Johannes Henrik Aridlander 1650—1663, Thomas (?) 1671—1675, Laurentius Lechlin 1682—1695, Henrik Lechlin 1697, Johan Eric Ahlström 1857—1894, Robert Evert Karl Ahlström 1895—1898, Felix Fridolf Relander 1899—1918.

KYLÄT:

1. Auvola	s	18. Mistola	s
2. Haapaoja	s	19. Mäntysaari	s
3. Haapakangas	s	20. Osselki	s
4. Himakkala	s	21. Poroskylä	s
5. Hittola	s	22. Puhilas	s
6. Hännikäinen	s	23. Purnu	s
7. Kaukola	s	24. Rantala	s
8. Kissula	s	25. Rappula	s
9. Kiuru	s	26. Rohma	s
10. Iso-Kiurumäki	s	27. Saarselki	s
11. Koivukylä	s	28. Sepänsuo	s
12. Kopittala	s	29. Särky	s
13. Korpiselkä	s	30. Tasku	s
14. Leppisaari	s	31. Toksova	s
15. Luuppola	s	32. Vaarakkala	s
16. Uusi-Miina..................	s—ve	33. Vartiamäki	s—ve
17. Vanha-Miina	s	34. Vehkoja	s

MÄKIKUNNAT:

1. Asikka	15. Moisionmäki ....
2. Enkkola	16. Mustosenmäki
3. Hannola	17. Nokelaisenmäki
4. Huttunen	18. Pelkosi
5. Hovimäki	19. Perämäki
6. Kelomäki	20. Pokkisenmäki
7. Kempinmäki	21. Putkosenmäki
8. Kesämäki	22. Rajala
9. Pieni-Kiurumäki	23. Rouhiainen
10. Konkkala	24. Suvenmäki
11. Korosenmäki................	25. Tarkiainen
12. Kuismala	26. Tarrinmäki
13. Kärpänmäki	27. Vilikoukku
14. Lamperi	28. Vilkkilä

s	60
s—ve	2
	62

Valkeasaaren kirkko. Valmistui v. 1763. 850 istumapaikkaa.

VALKEASAARI—SIESTARJOKI

Valkeasaari sijaitsee Pohjois-Inkerissä Rajajoen ja Suomenlahden välisellä alueella. Seurakunta tunnetaan vuodesta 1685. Ruotsin vallan aikana se oli Toksovan kappeliseurakuntana tullen itsenäiseksi vasta 1734. Vuonna 1763 rakennettiin seurakuntaan uusi puukirkko, mikä 1891—1894 perusteellisesti korjattiin. Istumapaikkoja kirkossa oli 850. Vuodesta 1815 lähtien oli seurakunnalla Siestarjoella kappeli. Väkiluku vuonna 1865 oli 2.482 ja 1917 4.904 henkeä.

Papit: Matthias Moisander 1685—1686, Johan Aaltopaeus 1687—1695, Bogislaus Hornborg 1730— (?), Johan Forstén 1750— (?), Johan Velkman 1757, Henrik Arvillander 1762, Henrik Forsander 1763—1776, Israel Gumberg 1776—1788, Mikael Topelius 1788—1791, Jakob Fredrik Landzert 1791—1818, Paul Constantin Landzert 1820—1837, Konstantin Schröder 1837—1868, Andreas August Krank 1869—1876, Aleksanteri Vilhelm Forstadius 1876—1905 ja Alfred Forstadius 1906—1918.

KYLÄT:

1. Akkasienkylä (Leistilä)		11. Mottori	s
2. Alakylä		12. Myllynkylä (Aleksandrovka)	s—ve
3. Alosaari		13. Nakara	s—ve
4. Kaljala		14. Retukylä	s—ve
5. Pieni-Kivi		15. Revonnenä	s—ve
6. Suuri-Kivi		16. Sierattala	s
7. Konnunkylä (Konnunselkä)		17. Suontaka	s
8. Luuppola		18. Tipuna	s—ve
9. Mainila		19. Valkeasaari	s
10. Merituittu		20. Vaskisavotta	s

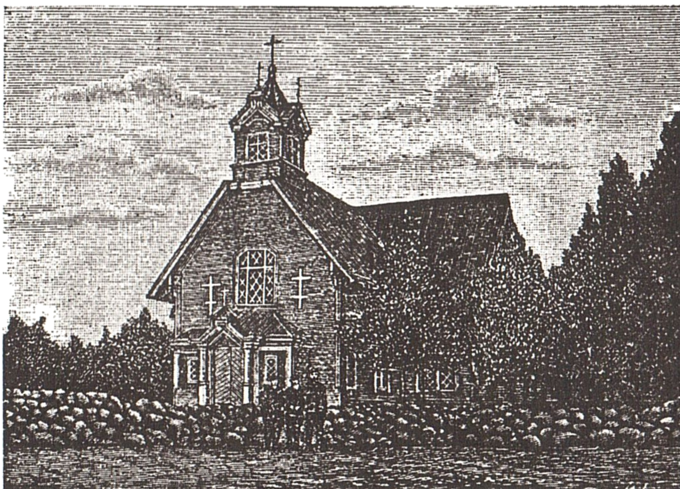
s	15
s—ve	5
	20

Kirkkoherra A. A. Forstadius.

Vuoleen kirkko. Valmistui 1730. 585 istumapaikkaa.

Miikkulaisten kirkko. Valmistui 1871. 650 istumapaikkaa.

VUOLE—MIIKKULAINEN

Ruotsin vallan aikana oli Vuole Lempaalan kappelina. Sen itsenäistymisaika ei ole varmuudella todettavissa. Jo 1700-luvun alussa seurakunnalla oli oma pappi. Vuoleen P. Johanneksen puukirkko oli rakennettu 1730 kreivi Rogosinskin toimesta ja suurimmaksi osaksi hänen varoillaan. Kirkko korjattiin 1862. Siinä oli 585 istumapaikkaa.

Miikkulaisten P. Mikaelin kirkko rakennettiin 1870—1871. Tilaa siinä oli 650 hengelle. Vuonna 1919 kirkko poltettiin. Seurakunta rakennutti uuden kirkon 1926. Siinä ei ollut kelloja eikä urkuja.

Vuodesta 1863 seurakunnassa toimi köyhäinkassa, minkä varoilla ylläpidettiin köyhäintaloa.

Väkiluku 1865 oli 3.472 ja 1917 6.763 henkeä.

Papit Henrik Paulinius 1709—1725, Samuel Vaslin 1725—1741, Georg Chr. Avenarius 1741—1787, Aleksander Avenarius 1817—1837, Johan Merselius 1837—1849, Peter Gustaf Avenarius 1850—1854, Vilhelm Theodor Peronius 1855—1895, V. Peronius 1894—1918.

KYLÄT:

1. Alakylä
2. Kaavani
3. Karhunkylä
4. Katumaa
5. Koivukylä
6. Korkkinen
7. Kyyrähaka
8. Lehtoinkylä
9. Lopotti
10. Meslikka
11. Nuossova
12. Nässi (Seltsoi)
13. Perämäki
14. Putkela
15. Reppoinkylä
16. Salo
17. Sohvola
18. Sokelova
19. Pieni-Suojala................ 1
20. Suuri-Suojala
21. Toserova
22. Uusikylä
23. Vuole
24. Vuolejärvi.. 1
25. Yläkylä

23
1
1
25

Keskellä istuu kirkkoherra O. Lindberg.

Rovasti V. Peronius.

Asessori O. Rokkanen.

Rovasti A. Kajanti.

Rovasti A. B. Stråhlmann.

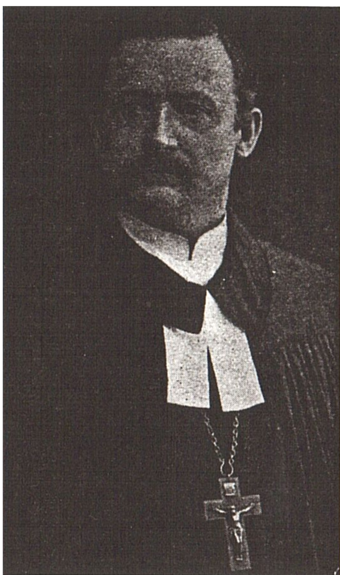
Kirkkoherra Armas Aavikko.

Ylikonsistoriaalineuvos, rovasti ja ritari Filip Modéen 1786—1859.

Piispa S. J. Laurikkala.

Rovasti A. Vehniäinen.

Rovasti E. Pärnänen.

Rovasti S. Wirkanen.

Rovasti J. Varonen.

Kirkkoherra J. Siitonen.

Kirkkoherra J. Raski.

Kirkkoherra T. E. Modéen.

Kirkkoherra A. Hakkarainen.

Rovasti K. Modéen.

Rovasti Karl Smeds.

Kirkkoherra A. V. Forstadius.

Pastori K. H. A. Jaatinen.

Rovastit J. Raski ja J. Varjovaara.
Oikealla seisoo kirkonisäntä T. Läärä.

Kanttori Robert Räikkönen.

Kanttori Paavo Räikkönen.

Kanttori Pekka Räikkönen.

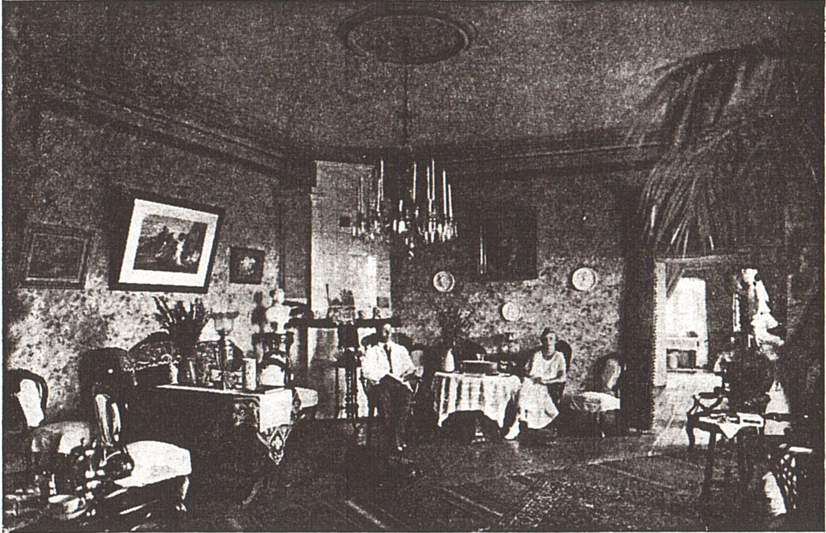
Tunnettu kirkonmies mv.
Juhana Ostonen Skuoritsasta.

Tuutarin kirkkokuoro 1920-luvulla. Keskellä rov. S. J. Laurikkala ja kuoron joht. Emil Suni.

Vas. oikealle: Kanttori P. Räikkönen, opett. P. Laamanen, maisteri P. Toikka, rovasti J. Saarinen, opett. M. Putro, kanttori J. Järveläinen, raittiuspuhuja K. Suominen.

Tyrön pappilan sali viime vuosisadan lopulla.

Tyrön pappilan sininen huone viime vuosisadan lopulla.

Kallivieren kirkko.

Narvan suomalainen kirkko.

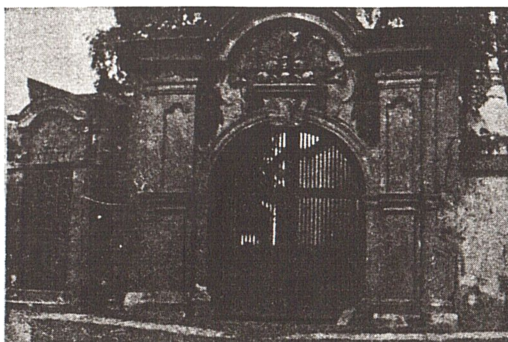
Viron Inkerin seurakunta

Ensimmäisen maailmansodan jälkeisissä Viron ja Venäjän rauhanneuvotteluissa Venäjä luovutti Virolle 13 inkeriläiskylää, joissa asui suomalaisia, inkeroisia, virolaisia ja venäläisiä. Vuoteen 1930 saakka tämän alueen seurakunnan keskus sijaitsi Narvassa, missä seurakunnan kirkollisia tehtäviä hoitivat kirkkoherra G. Slöör ja kanttori A. Hyrri. Vuonna 1928 kirkkoherra Slöör siirtyi Suomeen. 1930 seurakunta sai oman sielunpaimenensa pastori H. K. Erviön, joka samalla hoiti Latviassa olevien liiviläisten seurakunnallisia asioita. 1930-luvulla Kallivieren kylään rakennettiin oma kirkko.

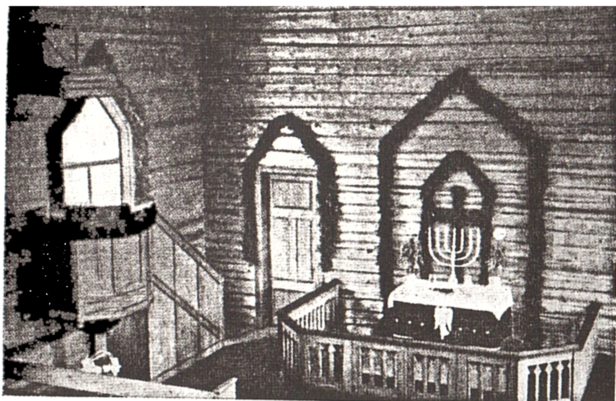
KYLÄT:

1. Uusi Arsia	s	8. Uusi-Ropsu	s—i
2. Uusi-Feodormaa	s	9. Räkälä	s
3. Hanike	s	10. Saarkylä	i
4. Kalliviere	s—i	11. Tervola (Smolka)	s
5. Karstala....................	i—ve	12. Vanhakylä	s—i
6. Kullaankylä	s	13. Väikylä	i—ve
7. Magdeburg	i—vi—ve		

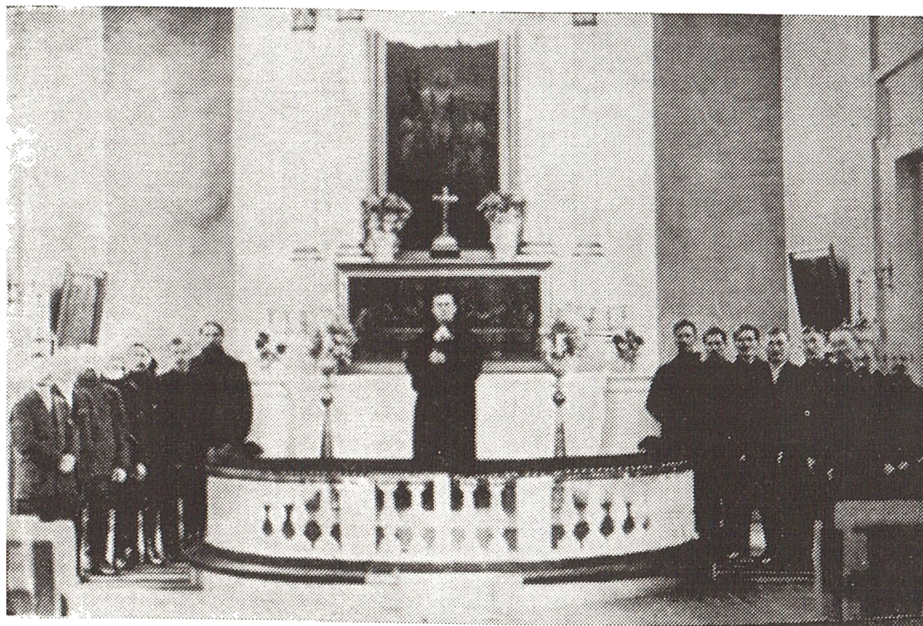
	6
i..................................	1
s—i	3
i—ve	2
i—vi	1
	13

Kirkon portti Narvassa.

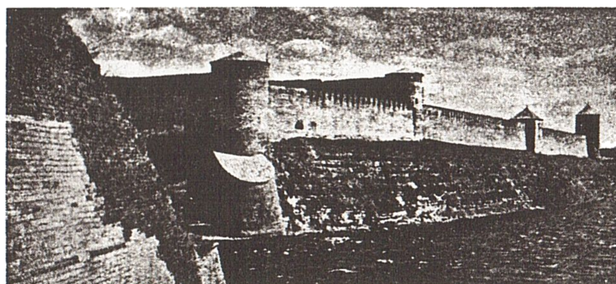
Kallivieren suomalaisen kirkon alttari.

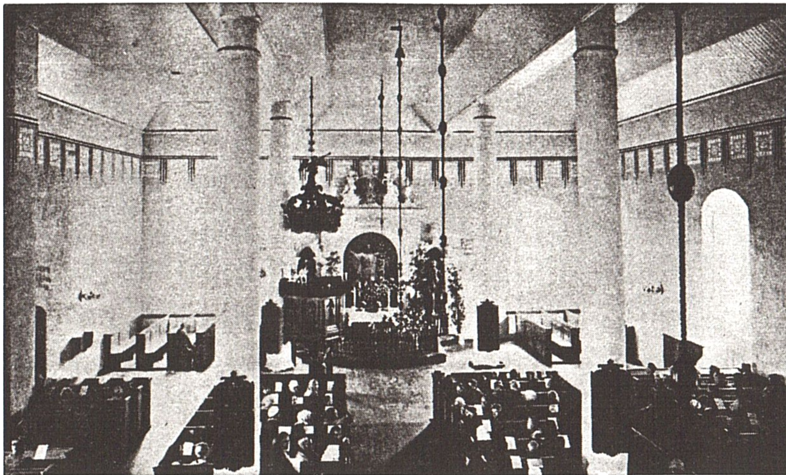
Skuoritsan kirkon sisäkuva.

Narvan luterilainen kirkko.

Iivananli

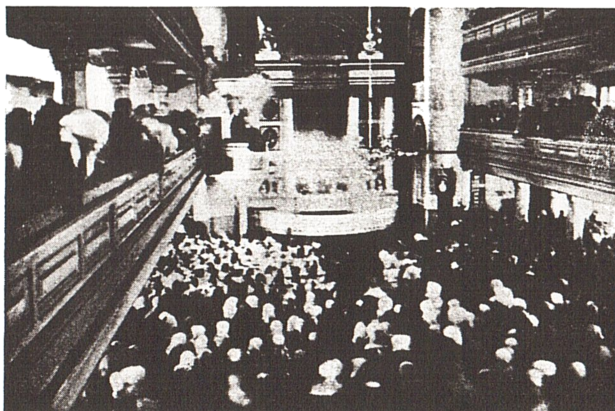

Narvan suomalainen kirkko.

Kallivieren kirkon ehtoollispöyt¨

Pietarin suomalainen kirkko. Valmistui 1804. 2400 istumapaikkaa.

Pietarin suomalainen kirkko sisältä.

Pietarin suomalainen seurakunta

Jo Ruotsin vallan aikana Nevanlinnassa oli ruotsalais-suomalainen seurakunta, mikä lienee perustettu 1630-luvulla. Kirkko sijaitsi Ohta eli Ohajoen läheisyydessä. Seurakuntaan kuului linnan väestö sekä muutamia lähiseudun suomalaisia kyliä.

Viimeinen Pietarin Pyhän Marian seurakunta perustettiin 1703. Se oli alussa niinikään kaksikielinen, joten jumalanpalvelukset pidettiin vuoroin suomeksi ja ruotsiksi. Ensimmäinen oma kirkko oli rakennettu puusta ristikirkon muotoon ja vihittiin käyttöön toukokuun 19 päivänä 1734. Se nimitettiin keisarillisen suosion muistoksi »Pyhän Annan» kirkoksi. 1745 sekä suomalaiset että ruotsalaiset saivat oman pappinsa. Kun 1769 valmistui ruotsalainen P. Katariinan kirkko, jäi entinen puukirkko suomalaiselle seurakunnalle.

Pietarin suomalaisen Pyhän Marian seurakunnan nykyään kylmillä olevan kivikirkon peruskivi laskettiin heinäkuun 7 päivänä 1803 ja juhlallinen vihkiminen tapahtui joulukuun 12 päivänä 1804. Näistä tilaisuuksista antaa Pietarin ent. ruotsalaisen P. Katariinan seurakunnan kirkkoherra Erik Gustaf Ehrström ruotsiksi julkaisemassaan Pietarin P. Katariinan ja P. Marian seurakunnan historiallisia vaiheita käsittelevässä 1829 Turussa ilmestyneessä: Historisk Beskrifning över St. Catharinae och St. Mariae Församlingar i St. Petersburg, seuraavan kuvauksen: »Vuonna 1803 heinäkuun 7 päivänä, siis tasan 10 vuotta kirkkokonventin jälkeen, laskettiin tavanomaisin juhlallisuuksin uuden kirkon peruskivi. Juhlamenot suoritti kirkkoherra Mandelin, joka tässä tilaisuudessa piti puheen. Peruskivi, mikä sijaitsee nykyisen alttarin alla, on kappale graniittia, minkä neliskulmaiseen syvennykseen on upotettu tinalaatta, johon on kaiverrettu seuraava saksasta suomennettuna näin kuuluva kirjoitus:

'Hyvän ja kaikkien rakastaman Venäjän keisarin Aleksanteri I hallituksen aikana on tämä Evankelis-Lutherilainen P. Marian kirkko rakennettu. Sen peruskivi laskettiin vuonna 1803 heinäkuun 7 päivänä.'

Kirkkokonventin jäseniä ovat: Kirkkopatrona ja Pastori Herra Carl Gustaf Mandelin, syntyisin ruotsalaisen Suomen Rauman merikaupungista, jonka innokkaiden ponnistusten ja väsymättömän ahkeruuden ja huolenpidon tuloksena tämä suuri työ on saatu aikaan Kirkon vanhimmat ja esimiehet Herrat Carl Gustaf Franzelius, ja räätäli; Matthias Kock, tuolintekijä; Johan Kihlson, kauppias; Georg Lang, räätäli; Simon Wainick, hopeatyöntekijä; Andreas Korhon, suutari; Abraham Fris, seppä; Aleksander Modelius, räätäli; Stephan Hiller talonpoika Lahdelta; ja Michel Koivistoin, talonpoika Tönttölästä.

Me luovumme tämän kaiken palkkion vieläpä lähimmäistemmekin kiitoksen tavoittelusta; olkoon siis ylevä tietoisuus uskollisesti täytetystä velvollisuudesta ainoa palkintomme, mitä me tavoittelemme.»

Tämän tinalaatan ohella on peruskiveen kätketty muutamia keisarien Pietari III, Katariina II, Paavali I ja Aleksanteri I hallituskauden aikana lyötettyjä hopearahoja.

1804 lopulla oli kirkon rakennus ja sisustus saatu päätökseen ja keisari Aleksanterin syntymäpäivänä, 12 päivänä joulukuuta samaa vuotta tapahtui kirkon juhlallinen vihkiminen. Mainittuna päivänä kello 12 saapui Kenraali-Superintendentti Reinbott, Pietarin kaupungin muun evankelisen papiston seuraamana vanhaan, silloin vielä pystyssä olevaan Pyhän Annan kirkkoon. Seurakunnan opettaja astui alttarille ja piti lukuisalle kirkkoväelle puheen erojaisiksi tästä isien rakentamasta temppelistä, missä seitsemänkymmenen vuoden aikana oli julistettu evankeliumin oppia. Tämän jälkeen jaettiin kirkon ehtoollisastiat, kirjat ja muut jumalanpalvelusesineet Superintendentille ja avustavalle papistolle sekä kirkkokonventin jäsenille, minkä jälkeen he kaikki läksivät juhlakulkueessa uuteen kirkkoon. Kirkon suuren oven edessä odotti rakennustyötä johtanut pääkaupungin arkkitehti, valtioneuvos ja ritari Paulsson, joka luovutti avaimet kirkkoherralle, joka Kirkkopatronan ominaisuudessa avasi oven ja yhdessä Superintendentin ja muun papiston kanssa astui uuteen pyhäkköön. Superintendentti astui alttarin eteen ja tervehti sisääntulevaa seurakuntaa, ensin saksan- ja sitten suomenkielellä. Puheensa hän oli käännättänyt suomeksi ja opetellut sen esittämistä. Tämän jälkeen hän kehoitti seurakunnan kirkkoherraa astumaan alttarin eteen ja luovutti hänelle kirkon avaimet ja jumalanpalveluksen arvomerkit. Sen jälkeen pidettiin tavallinen jumalanpalvelus, missä seurakunnan kirkkoherra saarnasi. Näin vihitty suomalainen kirkko sai Pyhän Marian nimen. Sen jälkeen myös seurakuntakin on kantanut samaa nimeä.

1904 rakennettiin Lahden kylään rukoushuone. Kirkkokartano rakennettiin 1842—1844. Seurakunnan ensimmäinen kirkkokoulu perustettiin 1820. Lahdenkylän koulu avattiin 1860, sen jälkeen Aleksandrovskin, Valingin ja Parkalan sekä eräät muut kaupungin eri osien tarpeita tyydyttämään tarkoitetut koulut 1886. Vuonna 1859 perustettiin seurakunnan tyttöorpokoti, 1903 Parkalan poikaorpokoti ja 1905 Vanhain koti Uudellekirkolle. Oma hautausmaa hankittiin Mitrofaniasta 1848.

P. Marian kirkossa oli 2400 istumapaikkaa.

Väkiluku 1865 oli 13.480 ja 1917 15.502 henkeä.

Papit Henrik Martini Fategur 1632—1647, Erlandus Jonas Werman 1649—1652, Matthias Gottman 1664—1668, Benjamini Krook 1668—1675, Peterus Castrenius 1676—1683, Jakob Land 1682—1688, Magnus Lendberg 1688—1695, Jakob Maidelin 1703—1730, Johan Törne 1730—1732, Gustaf Levanus 1733—1749, Samuel Alopaeus 1752—1755, Johan Henrik Krogius 1755—1791, Carl Gustaf Maidelin 1792—1822, Carl Vilhelm Siren 1838—1890, A. Hakkarainen 1890—1911 ja Juho Saarinen 1912—1918.

Inkerin suomalaisten seurakuntien ja kylien asukkaat. *)

N:o	Seurakunnat	Väkiluku (luteril.) 1919	Kylät							Yhteensä
			s	i	s-i	s-ve	i-ve	vat.	s-vi-ve	
1.	Viron Inkeri	700	6	1	3	—	2	—	1	13
2.	Hietamäki	5.000	52	—	—	—	—	—	—	52
3.	Inkere	3.000	22	—	—	—	—	—	—	22
4.	Järvisaari	2.700	11	—	—	—	—	—	—	11
5.	Kaprio	3.000	9	22	4	18	4	3	—	60
6.	Kattila	700	4	—	—	3	—	16	—	23
7.	Keltto	7.500	34	—	—	5	—	—	—	39
8.	Kolppana	2.700	9	—	1	4	—	—	4	18
9.	Koprina	6.500	17	—	—	19	—	—	1	37
10.	Kosemkina (Narvusi)	3.500	15	7	8	—	—	—	3	33
11.	Kupanitsa	6.500	50	—	—	22	—	—	—	72
12.	Lempaala	8.500	66	12	7	—	1	—	—	86
13.	Liissilä	3.400	17	—	—	4	—	—	—	21
14.	Markkova	2.600	7	—	—	6	—	—	—	13
15.	Moloskovitsa (Valkeakirkko)	2.600	8	—	—	39	—	—	14	61
16.	Novasolkka	700	2	—	—	16	—	—	3	21
17.	Ropsu	3.000	12	—	—	5	—	—	—	17
18.	Rääpyvä	2.500	12	—	—	1	—	—	—	13
19.	Serepetta	3.300	3	5	4	29	—	—	—	41
20.	Skuoritsa	9.000	74	—	—	1	—	—	1	76
21.	Soikkola	700	3	24	3	—	3	—	—	33
22.	Spankkova	3.300	31	—	8	2	—	—	3	44
23–24.	Toksova-Haapakangas	11.000	60	—	—	2	—	—	—	62
25.	Tuutari	6.300	64	—	—	—	—	—	—	64
26.	Tyrö	8.500	47	7	2	6	—	—	—	62
27.	Valkeasaari-Siestarjoki	5.000	15	—	—	5	—	—	—	20
28.	Venjoki	13.000	84	—	—	—	—	—	—	84
29–30.	Vuole-Miikkulainen	6.000	23	1	—	—	—	—	1	25
		132.000	758	79	44	187	8	19	29	1.124

*) Huom.! s. = suomalainen
i. = inkeroinen
vat. = vatjalainen
ve = venäläinen
vi = virolainen
s-vi = suomalaisvirolainen
s-ve = suomalaisvenäläinen
s-vi-ve = suomalaisvirolaisvenäläinen

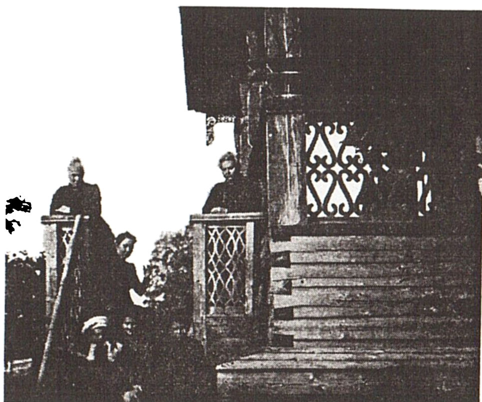
Inkeriläiskylä Kapriossa.

Inkeroistyttö viemässä ruokaa vainajan haudalle. Kuva otettu v. 1893.

Inkerinsuomalaisperhe talonsa edessä. Kuvattu 1906.

Sauna Toksovassa v. 1908.

Toksovan pappilan kuisti v. 1896.
Oikealla rovasti Ahlströmin rouva.

Vanha inkeriläistalo asukkaineen.

Rippikoulutyttöjä ja heidän omaisiaan.

Kelton kirkkoneuvosto v. 1935.

Rippikoulutyttöjä 1870-luvulla.

Inkerin viimeinen piispa S. J. Laurikkala.
Karkoitettiin Suomeen v. 1937.

Kirkkoherra Palsa.

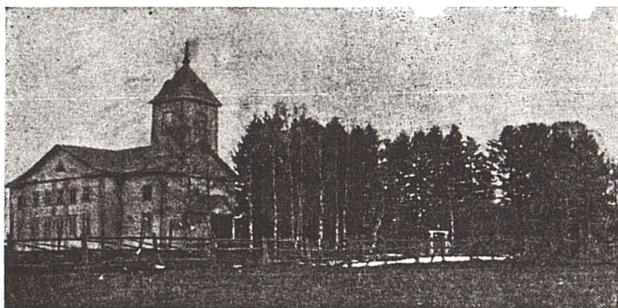
Piispa Laurikkala inkeriläisten rippikoulutyttöjen seurassa Ruotsissa v. 1950.

Kirkkoherra Karl Joel Hedley Broms.

Piispa F. Relander.

Markkovan kirkko.

Koulutalo Inkerissä.

Tyypillinen inkeriläistalo.

Vuoleen kirkko.

Rääpyvän kirkko.

Varhaisempi aika

Inkerinmaan vanhimmat asukkaat olivat suomen sukuun kuuluvia heimoja, vatjalaisia ja inkeroisia (inkerikkoja). Maahan muuttaneet ja valta-asemaan päässeet slaavilaiset pyrkivät käännyttämään näitä maan alkuasukkaita kreikkalaiskatoliseen uskoon. Mutta myös länsieurooppalainen roomalaiskatolinen kirkko tavoitteli Itämerenmaita valtapiiriinsä. Näin Inkerinmaakin joutui molempien kirkkojen lähetystyön kohteeksi.

Ei voida tarkoin määritellä vuosilukua, milloin vatjalaiset ja inkeroiset ovat kääntyneet kristinuskoon, mutta kaikesta päättäen kreikkalaiskatolinen oppi oli levinnyt Inkerinmaalle jo ennen vuotta 1200. Siitä huolimatta roomalaiskatolinen kirkkokin pyrki kaikin mahdollisin keinoin saamaan siellä jalansijaa. Monia uskonsotia käytiin, kunnes vihdoin v. 1323 solmittiin Pähkinäsaaren rauha, minkä perusteella Laatokan- ja Vienan-Karjala sekä Inkerinmaa jäivät Venäjän ja kreikkalaiskatolisen kirkon hallintaan.

Asia ei kuitenkaan tällä vielä saanut lopullista ratkaisua. Paavi Klemens VI. toimeksiannosta hyökkäsi Ruotsin kuningas Maunu Liehakko v. 1348 sotajoukkoineen, joihin ruotsalaisten ohella kuului runsaasti myös saksalaisia ja tanskalaisia, Inkerinmaalle, missä hän kastatti kansaa roomalaiskatoliseen uskoon ja valloitti Pähkinälinnan. Mutta hänen palattuaan retkeltään valloittivat venäläiset linnan takaisin ja kostivat verisesti ruotsalaisten puolelle menneille inkeroisille. Maunu teki uuden retken v. 1350 hyökäten nyt vatjalaisten alueelle, mutta venäläiset löivät hänet ja jatkoivat takaa-ajoa aina Viipuriin asti polttaen tämän kaupungin. Rauha tehtiin Tartossa v. 1351 rajojen jäädessä entiselleen.

Tähän päättyivät varsinaiset Ruotsin ja Venäjän välillä käydyt kirkkopoliittiset sodat. Myöhemmin käydyt taistelut olivat luonteeltaan valtiollisia. Kautta vuosisatojen Inkerinmaa on saanut olla näiden riitaisten naapurivaltakuntien taistelukenttänä. Tästä kärsivät erikoisesti tärkeän kauppatien, Nevan ja siihen laskevien jokien varsilla asuneet suomalaiset asukkaat. Sotien johdosta heidän lukumääränsä väheni, läheinen suhde venäläisiin ja kreikkalaiskatolinen uskonto sulatti heistä suurimman osan venäläisiin.

Kun Ruotsin yritykset Inkerinmaan roomalaiskatoliseen uskoon käännyttämiseksi olivat rauenneet, pääsi kreikkalaiskatolinen eli ortodoksinen kirkko vapaasti leviämään ja vaikuttamaan inkeroisten ja vatjalaisten keskuudessa. Mutta työ oli vaikeaa, sillä nämä pysyivät lujasti kiinni esi-isiensä pakanauskossa. Vielä uskonpuhdistuksen aikakaudella Inkerinmaan suomensukuiset asukkaat olivat melkein pakanoita. Tämä johtui lähinnä siitä, että kreikkalaiskatolinen kirkko ja kehitykseltään heikko papisto ei pystynyt saamaan herätetyksi hengellisen elämän kaipuuta lujasti kansallisista perinnäistavoista kiinnipitävässä suomalaisasujamistossa.

Käännyttämistyö ei kuitenkaan rauennut tyhjiin. Kuudennellatoista vuosisadalla voitiin Inkerinmaa lukea kristittyjen maiden joukkoon. Vatjalaiset ja inkeroiset ajan kuluessa suurimmalta osaltaan sulautuivat maahan jatkuvasti siirtyvien ja yhä monilukuisemmiksi käyviin slaaveihin. Samalla heihin syöpyi kreikkalaiskatolinen usko varsin syvälle, mikä vain edisti venäläistymistä.

Ruotsinvallan aika

KÄÄNNYTYSTYÖ

Ruotsin pyrkiessä Itämeren valtiaaksi, käytiin pitkäaikaisia sotia sen ja Venäjän välillä. Nämä sodat muodostuivat monta kertaa myös taisteluksi Inkerinmaasta. Ne päättyivät ensin Täyssinän rauhaan v. 1595 ja sittemmin lopullisesti v. 1617 solmittuun Stolbovan rauhaan, minkä perusteella Inkerinmaa joutui Ruotsi-Suomen yhteyteen. Siitä muodostettiin eri maakunta, minkä nimeksi pantiin Ingermanland, Inkerinmaa eli Inkeri.

Ruotsin hallituksen tärkeimpiin tehtäviin kuului nyt uuden maakunnan olojen järjestäminen valtakunnan lakien mukaisiksi. Tehtävä ei ollut helppo, sillä uudet alamaiset, vatjalaiset, inkeroiset ja venäläiset, olivat vielä melkein luonnontilassa eläviä puolipakanoita »ilman minkäänlaista uskontoa, vaikka kuuluivatkin kristilliseen kirkkoon». Venäjän kreikkalaiskatolinen kirkko, mihin he kuuluivat, käytti kirkkoslaavin kieltä, mitä eivät ymmärtäneet venäläisetkään, saatikka vatjalaiset ja inkeroiset, jotka eivät osanneet edes venäjän kieltä. Heidän uskonpuhdistuksensa rajoittui kirkon suorittamien seremonioiden katselemiseen. Tämän johdosta heidän henkinen ja hengellinen kasvatuksensa tuli laiminlyödyksi, mikä jäi nyt uusien valtiaiden korjattavaksi.

Tähän käytiinkin tarmokkaasti käsiksi ja se katsottiin mahdolliseksi ainoastaan uskonnollisen kasvatuksen tietä. Tehtävää ei voitu uskoa kreikkalaiskatoliselle kirkolle, koska kansan opetus ja valistus eivät kuuluneet sen toimintapiiriin. Eikä se olisi siihen pystynytkään, kun sen pappien omakin sivistys oli niin alhaisella tasolla, että »löytyi pappeja, jotka eivät tainneet lukea edes kymmeniä käskyjä». Jo siitäkin syystä täytyi tehtävä antaa oman luterilaisen kirkon huoleksi. Sitäpaitsi Valtakunnan etu vaati, että sen kaikki alamaiset kuuluisivat samaan uskontokuntaan. Inkerinma oli siis luterilaistettava.

Käännytystyössä voidaan käyttää kahta menettelytapaa: vapaaehtoisuutta tai pakkoa. V. 1604 oli Ruotsissa säädetty »ettei ketään vieraan uskonnon tunnustajaa valtakunnassa suvaita». Stolbovan rauhanehdoissa ei puhuta uskonnonvapaudesta ja mainintaa »talonpojat ja maalaispapit saavat pysyä

omilla asuinsijoillaan», on pidettävä enemmän valtioviisaana suvaitsevaisuutena kuin uskonnonvapautena sen nykyaikaisessa merkityksessä. Eihän ollut viisasta äkkinäisellä uskonpakolla karkoittaa maan asukkaita ja jättää seudut autioiksi. Uskonvapautta koskevien selvien määräysten puutteesta johtui Ruotsin hallituksen epävarma menettely käännytystyössä. Siinä on käytetty pakkokeinoja. Kun tästä valitettiin, pani hallitus syyn paikallisten työntekijäin laskuun. Mutta huolimatta siitä, käytettiinkö pakkoa vai ei, käännytystyössä noudatettiin kumminkin luterilaista periaatetta: uudistus käyköön opetukseen perustuvan kasvatuksen kautta.

Käännystystyöhön ryhdyttiin tarmokkaasti. Ensimmäinen yritys tehtiin jo ennen Stolbovan rauhaa, v. 1614 kuninkaan käskystä Iivananlinnassa pidetyssä luterilaisten ja kreikkalaiskatolisten pappien yhteisessä neuvottelukokouksessa. Luterilaiset edustajat hovipapit J. Rudbeck ja J. Palma ehdottivat, että kreikkalaiskatolisten olisi luovuttava sellaisista opinkohdista, mitkä räikeämmin eroavat luterilaisen kirkon opista. Toimenpide ei kuitenkaan johtanut toivottuun tulokseen.

Kun Viipurin hiippakunta v. 1618 perustettiin uudelleen, tämän piispan, Olavi Elimaeuksen tehtäväksi määrättiin opettaa Inkerinmaan väestölle luterilaista oppia. Se oli tehtävä »vähitellen ja varovaisesti», mitä sääntöä hallitus noudatti pannessaan toimeen uudistuksia muidenkin yhteiskuntaolojen alalla. Maan kreikkalaiskatoliset asukkaat velvoitettiin käymään omien pappiensa ohella kuulemassa myöskin luterilaisia pappeja. Luterilaisuutta edistäneille luvattiin ja järjestettiin erilaisia etuoikeuksia, kuten palkkioita, verohuojennuksia jne.

Toimenpiteet eivät johtaneet ratkaiseviin tuloksiin, mutta merkityksensä niilläkin silti on ollut.

SOTILASPAPIT

Luterilaisuutta Inkerinmaalla levitettiin sekä suomen- että venäjänkielellä. Suomenkielisistä luterilaisuuden levittäjistä on mainittava ennen muita sen aikaiset sotilaspapit.

Valloitetun alueen puolustukseksi sijoitettiin sotaväkeä maan kaupunkeihin: Narvaan, Iivananlinnaan, Kaprioon, Jaamaan, Nevanlinnaan ja Pähkinänlinnaan sekä tiheästi asuttuihin seutuihin ja rajamaihin. Puolustusväki, kuten yleensä Inkerinmaalla käytetty sotaväki, oli koottu suurimmalta osaltaan Viipurin ja Savonlinnan lääneistä. Siksi myöskin sotilaspapit olivat suomalaisia tai ainakin suomenkieltä taitavia. He järjestivät suomenkielisiä jumalanpalveluksia varuskuntien ympäristön väestölle. Tiedämme, että jo sota-aikana, mutta varsinkin ensimmäisinä rauhanvuosina 1619—1623, oli Suomesta siirtynyt Inkerinmaalle uudisasukkaita. Juuri näitä varten sotilas-

papit toimeenpanivat suomenkielisiä jumalanpalveluksia. Suomalaisten mukana alkoivat niissä käydä myöskin inkeroiset ja vatjalaiset, joiden oli helppo oppia Suomesta tulleiden kieltä. Ymmärrettävällä kielellä toimitettu jumalanpalvelus oli puoleensa vetävää. Näin varuskuntien ympärille muodostui pieniä seurakuntia. Nämä olivat Inkerinmaan vanhimmat luterilaiset seurakunnat. Sitä todistaa sekin, että säilyneiden tietojen mukaan Inkerin suomalaisten seurakuntien ensimmäiset papit ovat olleet enimmäkseen sotilaspappeja.

Näin varuskuntien yhteyteen muodostuneita seurakuntia on pidettävä kaupunkiseurakuntien ja kaiketi myös eräiden maaseurakuntien alkuna. Mutta viimeksi toimineet Inkerin kirkon muodostaneet seurakunnat olivat syntyneet toisella tavalla.

LÄÄNITYKSET JA SIIRTOLAISUUS

Inkerissä käytettiin samaa tapaa, mikä siihen aikaan oli yleisesti käytännössä Ruotsi-Suomessa, että valtionvirkailijat saivat palkkansa luonnossa. Niinpä v. 1654 Inkerinmaa oli läänitetty virkamiehistölle ja aatelistolle niin tarkoin, että valtion omistuksessa oli vain muutamia autioita alueita. Maahan muodostui virkataloja eli hoveja, joiden isännät olivat ruotsalaisia tai suomalaisia. Nämä hankkivat tarvittavan palveluskuntansa ja työväkensä etupäässä Suomesta. Näin sai alkunsa Inkerin siirtolaisuus. Paitsi hovien henkilökuntaa hallitusvallan myötävaikutuksella maahan alkoi muuttaa yhä runsaammin muutakin väkeä, josta toiset saivat raivattavakseen ja hallintaansa maapalstoja eli ns. kylmiä tiloja salomailta, toiset jo valmiiksi muokattuja maita, joita maan alkuasukkaat sotaa ja uskonvainoa Venäjälle paetessaan olivat jättäneet autioiksi. Suomesta siirtyminen oli niin suuri, että Viipurin läänin maaherra v. 1641 valitti sitä hallitukselle. Inkerin suomalainen väestö kasvoi. Hovien maille kohosi torppia ja mökkejä, mitkä muodostuivat Inkerin myöhempien suomalaiskylien aluiksi. Oli luonnollista, että hoviherrat huolehtivat palveluskuntansa ja alustalaistensa hengenravinnostakin hankkimalla heille omakielisiä sielunhoitajia. Näin syntyi hovien ympärille suomalaisia seurakuntia.

SEURAKUNNAT LISÄÄNTYVÄT

Maan alkuasukkaiden luterilaistuttamista jatkettiin »vähitellen ja varovasti», mutta jyrkempiäkään toimenpiteitä ei kaihdettu. Tämän ohella tapahtui myös maan kirkollisten olojen yleinen järjestäminen. V. 1628 ja toisen kerran v. 1640 maa jaettiin kahteen, Iivananlinnan ja Nevanlinnan rovastikuntaan ja nämä taas seurakuntiin. Kaupunki- ja linnoitusseurakunnat olivat järjestyneet jo ennemmin. Viimeksimainittuna vuonna tiedetään maassa olleen seuraavat kaupunki- ja linnoitusseurakunnat: Kaprio, mikä mainitaan olleen jo 1590-luvulla, Narva, Vaske-Narva, Iivananlinna, Jaama, Nevanlinna ja Pähkinänlinna sekä seuraavat maaseurakunnat: Kuivaiset (Lempaala), Korpiselkä (Toksova), Keltto, Loppi (Markkova), Järvisaari, Liissilä, Inkere, Tuutari ja sen kappeli Mölkönmäki, Uusi Puura (Serepetta), Hevaa, Klopitsa, Soikkola, Kattila ja Kosemkina. Jako oli samalla seurakunnallinen sekä kunnallinen, so. pogosta eli kunta oli myös kirkkopitäjä. Joka pitäjässä oli oma luterilainen kirkko ja pappi. Kirkkoa ja pappilaa varten annettiin maata n. 15 tynnyrin alaa. Luonnossa maksettava kirkollisvero oli alussa yhdistetty yleiseen valtiolle suoritettavaan veroon, mistä kolmannes meni luterilaisen papiston palkkaukseen, Se kannettiin kieleen, kansallisuuteen ja uskontoon katsomatta kaikilta maan asukkailta. Myöhemmin verotusjärjestelmää muutettiin niin, että määrättiin erityinen papinvero, mikä suoritettiin luonnontuotteina obshjittain, (manttaalittain). Luterilaiselle papistolle maksoivat nytkin veroa myös kreikkalaiskatolista uskoa tunnustavat maan asukkaat.

Kirkon taholta jo alunperin kiinnitettiin vakavaa huomiota seurakuntalaisten siveellisen tason ja nuorison lukutaidon kohottamiseen. Tien raivaaminen luterilaiselle kirkolle oli erittäin vaikeata. Maan asujamistona oli tähän aikaan vielä kreikkalaiskatolista kantaväestöä 63,4 % ja sen lisäksi uutta siirtolaisväestöä 36,6 %. Kreikkalaiskatolilaisilla oli 40 kirkkoa ja 11 pappia. Luterilaistuttamista hidastivat tämän lisäksi vielä monet muutkin seikat, kuten pappien epäpätevyys jne., jollaista esiintyi huomattavassa määrin.

UUSI HIIPPAKUNTA

Asiassa tapahtui huomattava edistys sitten, kun Inkerinmaa v. 1641 erotettiin eri hiippakunnaksi. Uuden hiippakunnan superintendentiksi eli piispaksi nimitettiin samalla Tallinnan tuomiorovasti Henrik Stahell, joka oli saanut sivistyksensä Saksassa ja toiminut Tallinnan konsistorin asessorina. Hiippakuntakaupungiksi määrättiin Narva.

Stahell tarttuu tarmokkaasti hiippakuntansa olojen järjestelyihin. Hän esitti hallitukselle laatimansa uuden kirkkojärjestyksen, mikä hyväksyttiin kesäkuun 16 p:nä 1642 ja jäi pääpiirteissään pysyväiseksi Inkerinmaalla.

Stahell piti erityistä huolta pappien hankkimisesta ja valmistuksesta. Hän suunnitteli myöskin erityisen käsikirjan Inkerin kirkkoa varten. Se ei kuitenkaan tullut hyväksytyksi käyttöön. Stahell oli ryhtynyt olojen järjestämiseen ja yhteisen kirkon luomiseen Inkeriin. Tässä hän suurin piirtein onnistuikin. Ortodoksinen kirkko heikkeni ja kreikkalaiskatoliset papitkin saivat oppia itse ja opettaa suomalaisille seurakunnilleen luterilaista katekismusta.

LUTERILAISUUS JA SUOMALAISUUS KUULUVAT YHTEEN

Stahellin kirkkojärjestyksellä oli suuri kansallinen merkitys. Se eristi venäläiset papit vatjalaisista ja inkeroisista sekä yleensä esti kreikkalaiskatolisen uskon levittämisen suomalaisväestön keskuuteen. Toimenpiteellä oli kantavuutta. Tämän seurauksena muun muassa kansaan juurtui käsitys, että luterilaisuus ja suomalaisuus kuuluvat yhteen. Tätä käsitystä syvensi myöhemmin piispa Gezelius. Niinpä inkerinsuomalainen vielä tänä päivänäkin puhuu suomenuskosta ja venäjänuskosta.

Stahellin luterilaistuttamiskeinot olivat repäiseviä ja tulos oli ilmeinen. Pappien sivistystaso kohosi, seurakunnat saivat kunnollisia sielunpaimenia, kansan kristinopin tuntemus ja lukutaito parani ja kirkollinen elämä säännöllistyi. Hänen aikanaan rakennettiin 14 uutta suomalaista kirkkoa ja syrjäisemmille seuduille kappeleita. V. 1655 oli Inkerissä 58 luterilaista seurakuntaa, 36 kirkkoa ja 42 pappia eli enemmän kuin koskaan muulloin.

LEVOTTOMUUKSIA

Kehitys ei kuitenkaan saanut jatkua rauhassa. Tapahtui levottomuuksia. Puhkesivat ns. Kaarle Kustaan sodat. Venäjä käytti tilaisuutta hyväkseen saadakseen takaisin Stolbovan rauhassa Ruotsille menettämänsä maat ja kostaakseen luterilaiselle kirkolle. Inkerin kreikkalaiskatolinen väestö yhtyi venäläisiin ja maan luterilaisia kohdeltiin kaikkialla venäläisten miehittämillä alueilla julmasti. Monet luterilaiset kirkot ja pappilat poltettiin, papit pakenivat ja seurakunnat joutuivat hajalle.

Sota päättyi v. 1658 tehtyyn Vallinsaaren välirauhaan ja lopullisesti Kardisissa v. 1661 solmittuun rauhaan. Tästä sodasta oli Inkerin luterilaisuudelle hyötyä. Kun venäläiset joutuivat tappiolle, niin suurin osa heistä pakeni Venäjälle. Heitä seurasi runsaasti kreikkalaiskatolisina pysyneitä vatjalaisia ja inkeroisiakin Novgorodin ja Tverin lääneihin, missä heidän jälkeläisiään asuu vielä nytkin.

STAHELLIN SEURAAJAT

Stahell kuoli jo sodan alussa v. 1657. Hänen seuraajinaan olivat hiippakunnan hoitajina Johannes Rudbeck vv. 1658—1663, ruotsalaissyntyinen suomea taitamaton Petrus Laurenti Brommius vv. 1663—1664, Salomon Mathiaksenpoika vv. 1664—1665, suomalaissyntyinen, hyvin oppinut Abraham Thauvonius vv. 1667—1672, Erik Albogius vv. 1673—1678 ja viimeisenä, omituisista historian tutkimuksistaan tunnettu Turun yliopiston professori Pietari Bång vv. 1678—1681.

Stahellin jälkeiset Inkerin hiippakunnan piispat olivat paria poikkeusta lukuunottamatta vanhoja ja tähän tehtävään kykenemättömiä miehiä. Stahellin alulle panema väestön luterilaistuttaminen herpaantui. Suomalaisen väestön lisääntymisestä huolimatta kirkollisen elämän kehitys pysähtyi parinkymmenen vuoden ajaksi. Hallituskaan ei huolehtinut näinä aikoina tästä kaukaisesta rajamaasta, varsinkin uusien sotien tähden. Eikä sen suhde erikoisen merkittävä ollut Inkerin kirkon parhaimpinakaan päivinä.

GEZELIUKSEN AIKA

Inkerin kirkon historiassa ansaitsee erikoisen huomion Ruotsi-Suomen piispoista Turun yliopiston professori Johan Gezelius nuorempi. Hän oli Inkerin piispoista oppinein ja suomalaisin. Piispana eli superintendenttinä hän oli vv. 1681—1689.

Tutustuakseen hiippakuntaansa hän piti toimeen astuttuaan kaksi synodia eli kirkolliskokousta, toisen luterilaisten, toisen kreikkalaiskatolisten pappien kanssa. Kokousten jälkeen hän teki tarkastusmatkan Narvan ympäristössä oleviin seurakuntiin. Hiippakuntansa tilasta hän antoi v. 1683 kertomuksen hallitukselle ja toteaa siinä, että entisen työn hedelmät ovat haihtuneet varsin vähiin, kreikkalaiskatolisten röyhkeys ja uhmailu esiintyi räikeänä. Kristinoppi oli unohtunut, sillä 600 vatjalaisen ja inkeroisen joukosta tuskin saattoi löytää yhden, joka osasi lukea isämeidän.

Tämän kertomuksen johdosta jätti hallitus v. 1863 maakunnan olojen järjestämisen superintendentin ja maaherran tehtäväksi, antaen vain muutamia ohjeita. Näistä hallituksen ohjeista esitämme eräitä, millä on kansallista merkitystä. »Vatjalaisia ja inkeroisia on kehoitettava käymään luterilaisessa kirkossa ainakin katumus- ja rukouspäivinä sekä kristikunnan suurina juhlapäivinä. Suomalaiset papit ovat velvolliset käymään vatjalaisten ja inkeroisten kodeissa opettamassa heitä. Venäläisiä pappeja kielletään toimittamasta palveluksia maksun edestä vatjalaisille ja inkeroisille. Missään tapauksessa ei sallita venäläisen papin kastaa, vihkiä ja haudata sellaisia, jotka eivät osaa venäjänkieltä. Sille, joka kääntyy luterilaisuuteen 20 vuotta nuorempana,

luvataan verovapaus 30 ikävuoteen, ja joka kääntyi 20 vuotta vanhempana, ulotetaan verovapaus 60 ikävuoteen».

Vatjalaisten ja inkeroisten suomalaisuudesta Gezelius oli tullut vakuuttuneeksi tutkimustensa perusteella. Tähän kiintyikin viranomaisten huomio ja näiden eristämiseksi venäläisistä tuli Gezeliuksen päätehtäväksi. Hallitukselle tämä eristämiskysymys oli vain kirkollispoliittinen, mutta Gezeliukselle se oli samalla kansallisuuskysymys. Käsitys, että luterilaisuus ja suomalaisuus ovat yhteen kuuluvia asioita, juurrutettiin nyt yhä syvemmälle inkerinsuomalaisiin.

ERISTÄMISLAKI

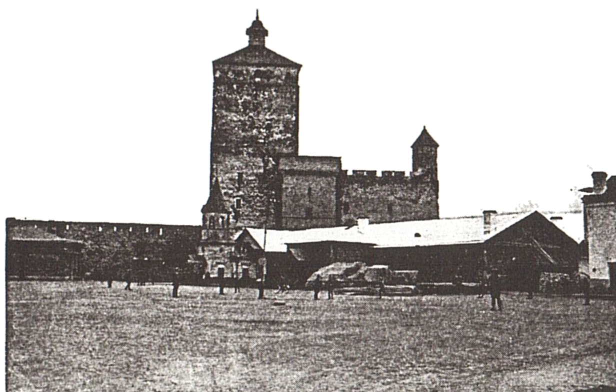
Hallituksen ohjeiden mukaisesti ryhtyi Gezelius maaherra Yrjö Sperlingin avustamana työhön, mikä oli jättänyt häviämättömät jäljet Inkeriin. Gezelius laati työohjelman ja esitti sen henkilökohtaisesti hallitsijalle, joka vahvisti ja julkaisi sen vielä saman toukokuun 4 p:nä 1683. Tätä määräystä voidaan nimittää eristämislaiksi.

Matkalta palattuaan Gezelius kutsui kreikkalaiskatoliset papit kokoukseen, mikä pidettiin Kapriossa, ja täällä hän teki selkoa uudesta laista. Se sisälsi mm. yleisiä määräyksiä uskonnon opetuksesta. Jokaisen Ruotsin alamaisen oli osattava kristinoppia. Venäläisten oli sitä opittava omalla kielellään ja osattava ainakin käskyt, uskontunnustus, isämeidän ja sakramentit. Vatjalaiset ja inkeroiset oli käännytettävä luterilaisiksi vakaumuksen so. opetuksen kautta. Ja kun nämä olivat kansallisuudeltaan suomalaisia, opetuksen piti tapahtua suomenkielellä. Sen vuoksi vatjalaiset ja inkeroiset oli eristettävä venäläisistä. Siitä antoikin maaherra määräyksen v. 1684.

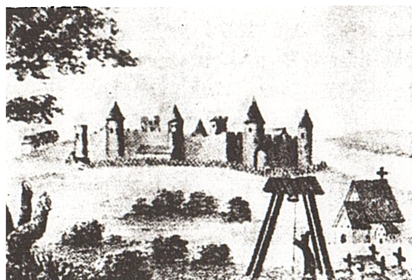
Eroittaminen oli toimitettava kaikkialla saman mukaisesti. Suomalainen seurakunnanhoitaja määräsi ajan, milloin ja missä kylässä hän piti eristävän kokouksen, mihin jokaisen kyläkunnan asukkaan, kieleen ja uskontoon katsomatta, täytyi saapua. Myös tilanomistajien, viranomaisten sekä kreikkalaiskatolisten pappien oli oltava saapuvilla. Tilaisuudessa tarkastettiin kylän väestö perheittäin. Uskontoon katsomatta kaikki suomenkieltä osaavat merkittiin kirkonkirjaan. Vatjalaiset ja inkeroiset joutuivat luonnollisesti luterilaisten joukkoon. Kreikkalaiskatoliseen kirkkoon jäivät vain ummikkovenäläiset. Raja suomalaisten ja venäläisten välillä oli selvä.

Erottelemista seurasi suunnitelmallinen opetus, säännölliset tarkastukset ja kuulustelut. Näin saivat alkunsa kylänlukuset eli kinkerit, mitkä muun kirkollisen toiminnan ohella ovat olleet päätekijöinä suomalaisuuden suojelemisessa siellä.

Eristämislaki sääsi myös, että kreikkalaiskatolisessa kirkossa saivat käydä ainoastaan venäjänkieltä puhuvat. Katolisilla papeilla ei ollut lupaa olla missään tekemisissä luterilaisten eristettyjen kanssa ja uskonnoltaan kreikkalaiskatolinen ei saanut pitää palveluksessaan luterilaista. Viranomaisten oli tar-

Narvan linna.

Jaamanlinna.

Maisema Inkeristä.

koin valvottava sitä ja muutenkin avustettava papistoa kirkkokuria koskevissa tapauksissa. Lukutaidottomia ei saanut asettaa mihinkään luottamustehtäviin.

Eristäminen sujui rauhallisesti, sillä Gezelius karttoi toiminnassaan menettelytapoja, mitkä olisivat ärsyttäneet toisuskoisia venäläisiä. Mutta kreikkalaiskatolisissa se kaikesta huolimatta herätti tyytymättömyyttä. Joskus se puhkesi julkisestikin ilmi. Useimmissa tapauksissa se aiheutui venäläisten pappien yllytyksestä.

TYÖN TULOKSIA

Gezelius osallistui itse henkilökohtaisesti kiinteästi seurakuntatyöhön tehden mm. usein tarkastusmatkoja hiippakunnassaan. Työnsä tuloksista hän kertoo laajasti vuosikertomuksissaan ja suurin piirtein näyttää olleen niihin tyytyväinen. Niinpä hän kirjoittaa: »Eristettyjä perheitä on yhteensä 3.000. Suomenlahden rannikoilla ja lähimpänä Suomea asuvat vatjalaiset ja inkeroiset taipuivat helposti luterilaisuuteen. Muutamissa pitäjissä on koko väestö pappeineen siirtynyt luterilaiseen oppiin. He ymmärtävät auttavasti suomea ja osaavat kristinoppia siinä määrin, että monet on laskettu ehtoolliselle. Muutamin paikoin käyvät he kylittäin luterilaisessa kirkossa, erittäinkin juhlina ja rukouspäivinä. Ei ole ainoatakaan seurakuntaa, missä konsistorin (tuomiokapitulin) määräyksiä ei noudatettaisi. Vatjalaisia ja inkeroisia on vihitty 200 morsiusparia, kastettu 1.000 lasta. On rakennettu 6 uutta kirkkoa ja perustettu 20 uutta opettajan virkaa kirkkoihin ja kouluihin. Kirkonkirjat ovat käytännössä joka seurakunnassa. Venäläiset saavat kielensä perusteella kuulua omaan kirkkoonsa. Luterilaista kirkkoa ja sen päämiestä kohtaan osoittaa venäläinen väestö kunnioitusta. Tuhannet venäläiset ovat omalla kielellään oppineet isämeidän ynnä monta muutakin tarpeellista asiaa kristinopista.»

USKONNONVAPAUDEN TUOMIA VAAROJA

TAANTUMUSTA

Luterilaisuuden leviäminen ja kasvu Inkerissä ei kuitenkaan saanut jatkua rauhassa ja esteettömästi. Kreikkalaiskatoliset papit panivat kaiken voimansa liikkeelle sen vastustamiseksi. Kun paikallinen vastustustoiminta ei auttanut, toimitettiin Moskovaan viestejä oikeauskoisten vainoista Inkerissä. Tästä oli seurauksena noottien vaihto Venäjän ja Ruotsin hallitusten välillä ja Gezeliukselta vaadittiin selityksiä. Piispa osoitti selityksessään, että puheet toisuskoisten vainoista ja ahdisteluista Inkerissä olivat perättömiä. Mutta kuningas Kaarle XI ratkaisi asian valittajien eduksi antamalla maan entiselle kreikkalaiskatoliselle väestölle täyden uskonvapauden.

Luterilaistuttamis- ja suomalaistuttamistyö joutui vaaraan. Sitä lisäsi vielä se, että Inkeriin alkoi siirtyä Venäjältä paenneita lahkolaisia, joiden oppi ei suurestikaan poikennut oikeauskoisuudesta. Heidän tulonsa lisäsi venäläistä väestöä ja heikensi siten suomalaisten asemaa. Levittämällä omaa oppiansa aiheuttivat he yhä suurempaa sekasortoa varsinkin maan uskonnollisissa oloissa, kun Ruotsin kuningas asettui suvaitsevaisuuden kannalle heitä kohtaan.

Gezelius ei näin ollen enää voinut entisellä menestyksellä taistella Inkerin luterilaisuuden ja suomalaisuuden puolesta. Hän pyysikin pian tämän jälken eroa Inkerin hiippakunnan piispanvirastaan, mistä hänet vapautettiin v. 1689.

Inkerin luterilainen kirkko menetti Gezeliuksessa parhaimman ylipaimenensa. Hänen jälkeensä olivat piispoina Jacob Lang vv. 1700—1701 ja Johannes Rungius vv. 1701—1704, joiden toiminta ei voinut estää voimakkaaksi käynyttä taantumusta.

Venäjän tsaarivallan aika

Ruotsin vallan lopulla, vuoden 1696 verokirjojen ja seurakuntajaon mukaan, Inkerissä oli 31.200 veronmaksajaa, minkä perusteella maan koko väestön on laskettu nousseen 62.700 henkeen. Näistä oli alkuasukkaita 26,2 % ja Suomesta sinne siirtyneitä 73,8 % eli 45.000 henkeä. Suomalaisten lukumäärä nousee vielä huomattavasti, jos tähän lukuun lisätään inkeroiset ja vatjalaiset, joten maa oli ylivoimaisesti suomalaisten asuttama. Suomalaisia seurakuntia oli tällöin 31, joista kaupunkiseurakuntia 7. Seurakunnan esimiehiä, pappeja oli 31 ja kappalaisia 5. Kreikkalaiskatolisia seurakuntia oli tällöin vain 10. Jokaista luterilaista seurakuntaa kohti tuli n. 1.500 ja jokaista pappia kohti n. 1.250 henkeä.

MENESTYKSELLISTÄ TOIMINTAA

Kaupunkiseurakunnista olivat silloin olemassa Kaprio, perustettu 1590-luvulla, Narva, Vaske-Narva, Iivananlinna, Jaama, Pähkinänlinna ja Nevanlinna, mitkä alussa olivat sotilaspappien hoidossa, mutta itsenäistyivät v. 1628.

Maaseurakunnista olivat: Kuivaiset, nyk. Lempaala, perustettu v. 1611, Kattila v. 1628; Soikkina, sittemmin Soikkola, 1628; Klopitsa v. 1628; Keltto v. 1628; Korpiselkä, nyk. Toksova v. 1628; Inkere v. 1623; Novabura (Uusi Puura), nykyinen Serepetta v. 1640; Tuutari ja sen kappeli Mölkönmäki v. 1640; Loppi, nyk. Markkova v. 1640; Järvisaari v. 1640; Liisiilä v. 1640; Skuoritsa ja sen kappeli Ropsu 1641; Slavanka, nyk. Venjoki v. 1641; Tyrö v. 1642; Petrina, nyk. Koprina ja sen kappeli Orlino v. 1650; Kupanitsa v. 1656;

Tääkeli, nyk. Spankkova v. 1657; Moloskovitsa 1632 ja sen kappelit Soritsa ja Retkinä v. 1661; Unaditsa v. 1661; Novasolkka v. 1628 ja Valkeasaari v. 1685.

Seurakunnat olivat puhtaasti suomalaisia. Sitä todistavat v. 1651 aateliston tekemä valitus, etteivät he voineet käydä maaseurakuntien kirkoissa, joiden papit osasivat vain suomenkieltä, ja v.1695 verokirjat, joissa suomalaisia sukunimiä oli 71,7 %. Tilanne tässä suhteessa ei muuttunut Venäjän vallan aikanakaan, jolloin kirkonkirjoissa esiintyvistä sukunimistä, siis nykyisistä inkeriläisten sukunimistä, on 90 % suomalaisia, muut 10 % ovat joko ruotsalais- ja saksalaisperäisiä tai jokunen suomalaistunut venäläinen, vatjalainen ja inkeroinen.

UHKAAVIA PILVIÄ

Suomalaisen Inkerin valoisaksi valjennut päivä alkoi kuitenkin peittyä uhkaaviin pilviin. Ankara nälkävuosi 1695 pienensi asukkaiden lukumäärää sekä pappien joukkoa. Samalla vyöryi Venäjältä Inkerin rajoja kohti venäläisiä sotalaumoja. Oli syttynyt Pohjansota. Inkeri joutui jälleen sotatantereeksi. Inkeriläiset eivät alistu vapaaehtoisesti venäläisten vallan alaisuuteen. Luterilainen kirkko ja yhteys Suomeen oli herättänyt heissä kansallistunteen, minkä ohjaamana he nousevat mies miehestä Antti Kivekkään ja Taneli Luukkoisen johdolla puolustamaan kansallisuuttaan ja luterilaista uskoaan. Ylivoima oli kuitenkin liian suuri. Sen edessä inkerinsuomalaisten oli sorruttava. Linna toisensa jälkeen antautui ja venäläiset miehittivät maan.

Lähes sata vuotta Ruotsi-Suomen yhteydessä olonsa jälkeen joutui Inkeri jälleen Venäjän vallan alle. Valtavin osa vatjalaisista ja inkeroisista palasi takaisin kreikkalaiskatolisen kirkon yhteyteen ja alkoi venäläistyä. Se osa heistä, mikä pysyi luterilaisena, sulautui maan suomalaiseen väestöön. Rauhan palattua inkerinsuomalaiset ryhtyivät jälleenrakentamaan kirkkoaan, minkä he tunsivat kansallisuutensa ainoaksi suojelijaksi.

SUVAITSEVAISUUTTA

OIKEUSKOLLEGIO

Venäjän hallitus suhtautui Inkerin ja Vanhan Suomen luterilaisten alamaistensa uskontoon suvaitsevaisesti, lukuunottamatta sodanaikaisia pakkotoimenpiteitä. Mutta nekään eivät johtuneet uskonnollisista, vaan poliittisista syistä. Jo v. 1702 julisti tsaari Pietari I, että hänen uudet alamaisensa saivat vapaasti pitää luterilaisen uskonsa. Uudenkaupungin rauhassa v. 1721 säädettiin, että valloitetuissa maakunnissa ei saanut harjoittaa omantunnon pakkoa. Luterilainen kirkko ja koulu oli pysytettävä sillä perustuksella, kuin

se oli ollut Ruotsin vallan aikana. Inkerin kirkko sai noudattaa Ruotsin v. 1686 kirkkolakia. Saman vakuutuksen uudisti hallitus myöhemminkin vv. 1723 ja 1763.

Tämä Venäjän hallituksen suopeus luterilaisia kohtaan johtui suurimmaksi osaksi siitä vaikutusvaltaisesta asemasta, mikä saksalaisilla oli Venäjän hallituspiireissä. Inkerin kirkko, mikä ennen oli Ruotsin ja emämaansa Suomen kirkon liepeillä, sai uusissa oloissa elää Venäjän saksalaisten luterilaisen kirkon siipien suojassa. Sen kohtalona on ollut alistua kansallisestikin muukalaisen hallinnan alle. Maan jouduttua Venäjän yhteyteen hoiti kirkon asioita senaatti vuoteen 1718, jolloin Pietariin perustettiin Ruotsilta valloitettujen maiden huoltoa varten Oikeuskollegio, minkä alaiseksi joutui myöskin Inkerin kirkko. Kun v. 1721 perustettiin Oikeauskoinen Synodi, siirtyivät kaikki valtakunnassa olevat kirkkokunnat sen huoltoon. Mutta Oikeuskollegio muodosti jo v. 1727 Synodin yhteyteen oman alaosastonsa ns. Vierasuskoisten Oikeuskollegion konsistoriaaliosaston, minkä jäseninä toimi enimmäkseen Pietarin saksalaisten kirkkojen pappeja. Ainoastaan sen prokuraattorina oli venäläinen valvomassa, etteivät kollegion päätökset olisi olleet valtakunnan lakien ja asetusten vastaisia. Tämän korkean viraston virkakielenä oli saksa. Oikeuskollegiolle kuuluivat kirkkolain alaiset tehtävät, kuten kirkon omaisuutta, papin vaaleja, avioliittoja yms. koskevat asiat. Se antoi ohjesäännöt luterilaisia pappeja varten, mutta kirkon oppiin ja jumalanpalvelukseen se ei kajonnut. Luterilaisten pappien entisiä oikeuksia rajoitettiin ainoastaan siinä, että he eivät saaneet sekaantua oikeauskoisen väestön sielunhoitoon.

JOHTO PUUTTUI, MUTTA ASIA JÄRJESTYY

Näiltä korkeilta virastoilta ei voinut odottaa aloitteita Inkerin kirkollisen elämän elvyttämiseksi. Ne olivat ainoastaan lain valvojia. Inkerin kirkko kaipasi lähempää johtoa, mikä olisi avustanut sitä nousemaan siitä tilasta, mihin se sodan aikana oli joutunut. Kirkot ja pappilat olivat raunioina, seurakunnat hajalla, papit paossa tai vankeudessa. Saksalaiset uskonveljet Pietarissa koettivat parhaansa mukaan avustaa inkerinsuomalaisia, mutta tehtävä oli vaikea, kun Venäjän luterilaisella kirkolla ei ollut omaa esimiestä.

Vihdoin Oikeuskollegio jätti Inkerin luterilaisten seurakuntien huollon Pietarin rovastille. Pietarin saksalaisen Petri-kirkon pappi Narrius vihki 10 luterilaista pappia ennen vuotta 1751 ja muutenkin Pietarin saksalaisella kirkolla on ollut johtava asema Inkerin seurakunnissa.

Saksalaisten uskonveljien tukemana pääsivät Inkerin luterilaiset maaseurakunnat vähitellen järjestymään. Jokaiseen seurakuntaan saadaan oma pappi, kirkot rakennetaan jälleen ja maa jaetaan kolmeen rovastikuntaan. Kirkot olivat pieniä, puisia ja melkein poikkeuksetta ristikirkkoja. Niitä rakennettiin erikoisen runsaasti vuosina 1730 ja 1750 ja vuonna 1760 oli jokaisella seurakunnalla oma kirkkonsa.

VENÄLÄISYYS UHKAA

Ruotsinvallan loppupuolella oli Inkerin suomalainen väestö 75 % koko maan asujamistosta. Maan jouduttua Venäjän vallan alle muuttui suhdeluku. Nälkävuodet ja sodat aiheuttivat lukuisia siirtymisiä maasta ja maahan. Erittäin huomattava oli se vv. 1712—1716, jolloin venäläisiä tuli maahan tulvimalla anastellen hallintaansa autioita maa-alueita. Suomalaiset asukkaat pitivät tiukasti kiinni omistusoikeuksistaan myöskin autioiksi jääneihin viljelysmaihin. Hallituksen toimesta annettiin v. 1712 määräys siitä, että maahan siirtyneille venäläisille oli annettava maata. Venäläistulva olikin nyt niin suuri, että monet pienet seurakunnat hukkuivat siihen. Kun maa v. 1728 jaettiin ja kartoitettiin, joutui monen suomalaisen kotikonnulle venäläinen haltija. Venäläinen asutus tiheni Pietarin ympäristössä. Se oli hallituksen tahto. Tarkoituksena ei ollut suomalaisten hävittäminen eikä venäläistyttäminen. Jos näin olisi ollut, silloin hallitus varmastikin olisi sirotellut suomalaiset perheet venäläisten sekaan. Näin ei tapahtunut. Maanjaossa meneteltiin päinvastoin. Suomalaisille erotettiin maat yksiin paikkoihin, kuten tehtiin venäläisillekin. Kylät pysytettiin entisellään ja suomalaiset liittyivät yhä lujemmin toisiinsa eristäytyen venäläisistä. Rajat venäläisten ja suomalaisten kylien välillä säilyivät selvinä meidän päiviimme asti. Aniharvoja tapauksia oli Pohjois- ja Keski-Inkerissä, että suomalaisessa kylässä olisi ollut venäläinen talo tai päinvastoin. Ja sikäli kuin venäläisiä asui samassa kylässä suomalaisten kanssa, asuivat he kummatkin omassa kylänpäässään. Sekakyliä oli eniten Itä- ja Länsi-Inkerissä, johon venäläisyys viime vuosikymmeninä oli enemmän levittäytynyt.

Tällainen asutusjärjestelmä oli kaikin puolin edullinen Inkerin kirkolle. Se pääsi vähitellen järjestelemään toimintaansa entisten suuntaviivojen mukaisesti. Työ oli kuitenkin tavattoman vaikeata ja voimia oli vähän. Mutta mikäli saksalainen väestö Venäjällä kasvoi, sikäli kehittyi myös luterilainen kirkko. Vähitellen voitettiin myös sekavista oloista aiheutuneet epäselvyydet ja kirkkohallinnolliset erimielisyydet.

ELÄMÄ JÄRJESTYY

Inkerin kirkollinen elämäkin alkoi selviytyä »epäselvyyksistä ja epäjärjestyksestä». Sitä edisti v. 1832 julkaistu »Venäjän evankelis-luterilaisen kirkon laki» sekä Pietarin piiriin kuuluvien luterilaisten seurakuntien piispaksi v. 1820 tullut Sakari Cygnaeus, joka ryhtyi tarmolla järjestämään erikoisesti Inkerin kirkollisia oloja. Hän pani toimeen Inkerissä uuden seurakuntajaon, mikä oli voimassa vielä Venäjän nykyisen järjestelmän aikanakin. Cygnaeus järjesti myös seurakuntaelämän tarkoitustaan vastaavalla tavalla hankkimalla Suo-

mesta päteviä pappeja jne. Tältä ajalta ovat peräisin monet Inkerin pappissuvut kuten Finnanderit, Elgeénit, Grounstroemit, Modeenit ym., joita on muisteltu Inkerissä kiitollisuudella vielä meidän päivinämmekin. Cygnaeuksen toimintakausi Inkerissä loppui valitettavan lyhyeen. Hän kuoli sydänhalvaukseen v. 1830.

UUSI KIRKKOJÄRJESTYS

Uuden kirkkojärjestyksen mukaan Venäjän evankelisluterilainen kirkko jaettiin kahdeksaan hiippakuntaan, joilla kullakin oli oma tuomiokapitulinsa. Inkerin kirkko kuului Pietarin hiippakuntaan, minkä tuomiokapituli perustettiin v. 1834. Tämän turvissa Inkerin kirkko on saanut jatkaa Gezeliuksen ja Cygnaeuksen sille viitoittamaa tietä.

Inkerillä oli nyt kansallisesti vieras, venäläinen maallinen hallitus, se sai myöskin kansallisesti vieraan, saksalaisen kirkollisen hallituksen. Eräänä valopuolena tässä kuitenkin oli se, että saksalaiset olivat luterilaisen kirkon tukena ja tämä taas vuorostaan oli Inkerin kansallisuuden turvana. Näin saksalaiset ovat välillisesti suojelleet Inkerin suomalaista kansallisuutta, jota uhkasi venäläisten voimakas siirtolaisuus. Vuonna 1710 tuli Inkerin viralliseksi nimeksi Pietarin lääni. Saksalainen kirkkohallitus on edelleen käyttänyt Inkerinmaa-nimeä ja näin luterilainen kirkko jäi Inkerin kansalliseksi suojelijaksi.

Ruotsin vallan aikuiset jäljet olivat jääneet aidoiksi Inkerissä. Viime aikoihin asti inkerinsuomalainen ei ole oppinut puhumaan »keisarista», vaan hänelle on ollut edelleenkin »kuningas». Samoin inkeriläinen ei ole vieraantunut siitä kirkollisesta järjestyksestä, mihin hän Ruotsin vallan aikana oli tottunut. Sillä oli oikeuskin saada pysyä »entisellään». Tsaari Pietari I oli vakuuttanut Suomen Karjalalle ja Inkerille, kuten edellä on mainittu, että kansa sai järjestää kirkko- ja kouluolonsa Ruotsin v:n 1686 kirkkojärjestyksen mukaan. Tämän perusteella liitettiin Venäjän yleiseen luterilaiseen kirkkolakiin erityiset »Ohjeet Inkerinmaan suomalaisia seurakuntia varten». Näiden mukaan olivat inkerinsuomalaiset järjestäneet seurakunnalliset olonsa.

Ilman omaa kansallista kirkkoaan inkerinsuomalaisuus olisi tuhoutunut jo aikoja sitten. Viime vuosisadan puolivälissä oli Inkerissä inkeroisia ja vatjalaisia 22.948 henkeä. Nykyään heidän suomalaisuudestaan on jäljellä vain muistoja. Venäläisten heihin juurruttaman kreikkalaiskatolisen kirkon ansiosta vatjalaiset ja inkeroiset ovat venäläistyneet. Vain vähäinen osa heistä on säilyttänyt äidinkielensä. Samaan aikaan oli Inkerissä 72.323 suomalaista, joista 29.243 äyrämöistä ja 42.080 savakkoa. Vuoden 1917 eli viimeisen pätevän tilaston mukaan oli Inkerin suomalaisten lukumäärä 140.370 henkeä.

Inkerin pitäjäkartta vuodelta 1937.

Vuosisadan vaihde oli Venäjällä uudistusten aikaa. Vuonna 1905 julistettiin hallitusmuoto parlamenttaariseksi ja annettiin uskonnonvapaus. Suurista puutteellisuuksistaan huolimatta ne soivat mahdollisuuksia Inkerin kirkollistenkin olojen uudistuksiin. Silloin kenraalisuperintendentti G. Pingoudin toimesta pantiin alulle Venäjän luterilaisen kirkkohallituksen suunnitelma. Sen toteuttamisen kuitenkin esti v. 1914 puhjennut ensimmäinen maailmansota sekä Pingoudin odottamaton kuolema. Venäjällä silloin vallinneen saksalaisvainon tähden estyi myös luterilaisen kirkollishallinnon toiminta.

Vallankumouksen jälkeinen aika

Vuoden 1917 vallankumous toi vihdoin vapaammat ajat Venäjän toisuskoisten kirkollisiin oloihin. Uudistus kävikin nyt entistä tarpeellisemmaksi. Sen toteuttamiseksi ryhdyttiin työhön ja toimenpide oli jo niin pitkällä, että kenraalikonsistorin kehoituksesta olivat Inkerin seurakunnat valinneet edustajansa omaan suomalaiseen kirkolliskokoukseen. Mutta tämä Inkerin kirkon merkkipäivä jäi valkenematta. Vallitsevat olot tekivät mahdottomaksi niin uskonnollisten kuin kansallistenkin uudistussuunnitelmien toteuttamisen. Inkerin kirkko joutui ankarimpiin oloihin kuin missä se milloinkaan on ollut koko olemassaolonsa aikana. Suunniteltu Inkerin kirkon 300-vuotisjuhla jäi viettämättä.

Keisarivallan aikana oli venäläisten enemmistön kreikkalaiskatolinen uskonto hallituksen suosima ja kannattama valtionuskonto. Muut uskontunnustukset olivat vain sallittuja, nauttien paljon pienempiä etuja. Näihin toisuskoisiin ryhmiin kuuluivat vanhauskoiset venäläiset, roomalaiskatoliset puolalaiset ja liettualaiset sekä luterilaiset saksalaiset, virolaiset, suomalaiset, lättiläiset, liiviläiset ym. Kaikilla näillä oli vallankumouksen tapahduttua valoisia toiveita tulevaisuuteen nähden. Vallankumoushan julisti myös uskonnon vapautta ja kaikkien uskontojen tasa-arvoisuutta. Nämä niinkuin monet muutkin toiveet pettyivät. Veljeyden ja tasa-arvoisuuden asemasta saman vuoden lokakuussa tapahtuneen toisen eli lokakuun vallankumouksen kautta valtaan noussut bolshevistinen hallitus ryhtyi soveltamaan käytäntöön omaa ideologiaansa, minkä piiriin seurakunnallinen elämä ei sopeutunut. Alussa uskonnonvastainen toiminta tapahtui hienosti ja peitetysti, myöhemmin julkisesti ja ankarasti. Sittemmin otteessa tapahtui lievennys, joten nykyisin kirkollinen toiminta Neuvostoliitossa on virallisesti sallittua, mutta kirkko on erotettu valtiosta.

KIRKKO EROTETAAN VALTIOSTA

Yleisvenäläisen toimeenpanevan keskuskomitean tammikuun 23 p:nä 1918 vahvistaman päätöksen mukaisesti kaikki Neuvosto-Venäjän kirkkokunnat, uskonnolliset yhtymät, suunnat ja muut hengelliset yhdistykset alistettiin noudattamaan valtiovallan määräystä kirkon erottamiseksi valtiosta ja koulun kirkosta. Kumpikin saisi näin itsenäisemmän aseman ja suuremmat toimintamahdollisuudet, selitettiin. Todellisena tarkoituksena oli kuitenkin kirkollisen toiminnan tukahduttaminen.

Kirkon eroittaminen valtiosta johti käytännössä siihen, että se tuli entistä kiinteämmin sidotuksi valtioon, sen määräysvaltaan ja aatteellisen hävityksen alaiseksi. Kommunistinen valtio julisti omakseen kirkkorakennukset, pappilat, koulut, pappien ja lukkarien leski- ja orpokassat, kirjastot, ehtoollisvälineet, kastemaljat, kynttilänjalat ym. Mutta missä oli vähintäin 20 täysi-ikäistä henkilöä, jotka halusivat edelleen käyttää kirkkoa ja sen omaisuutta niiden entiseen tarkoitukseen, tämä sallittiin heille ja vieläpä ilman vuokraa. Asiasta piti vain tehdä kirjallinen sopimus paikallisen hallintoelimen, neuvoston kanssa.

Pian kuitenkin alkoi esiintyä uusia rajoituksia. Ilman neuvoston rekisteröimistodistusta ei saanut suorittaa mitään kirkollisia toimituksia, kuten kastamista, vihkimistä, hautaamista ym. Uskonnonopetus kouluissa julistettiin ensin vapaaehtoiseksi, sitten kiellettiin kokonaan ja otettiin käytäntöön uskonnonvastainen opetus. Tämä kielteisyyden nuorisoon juurruttaminen ja kaikkien pyhien asiain pilkka oli silloin tärkeällä sijalla lukuohjelmassa koulun alimmilta luokilta lähtien.

USKONNONOPETUS LAKKAUTETAAN

Uskonnonopetuksen poistaminen kouluista oli raskas isku Inkerin kristillismielisille vanhemmille. Se herätti yleistä tyytymättömyyttä, ja saattaakseen mielipiteensä hallituksen tietoon lähettivät eräät Inkerin koulupiirit edustajansa valistuskomissaari Lunatsharskin puheille. Lähetystöä ei kuitenkaan otettu vastaan. Sittemmin Valkeasaaren seurakuntalaisten lähetystö pääsi apulaiskansankomissaari Grynnbergin luo. Tämä lupasi tehdä voitavansa siinä, että uskonnonopetus Inkerin kouluissa tultaisiin sallimaan. Lupaus ei kuitenkaan johtanut myönteiseen tulokseen. Dekreetti, annettu määräys, jäi edelleen voimaan. Samoin kiellettiin myös koulun ulkopuolella kaikenlainen uskonnonopetus alle 18-vuotiaille. Muutaman vuoden ajan sallittiin kuitenkin kotosalla korkeintaan kolmelle joko saman perheen tai eri perheiden lapsille yhtaikaa opettaa uskontoa. Sen sai tehdä joko läheinen omainen tai vieras

henkilö vanhempien suostumuksella. Mutta 18 vuotta täyttäneille henkilöille ei saanut opettaa uskontoa muuten kuin hallituksen luvalla perustetuilla kursseilla. Tällaiset ns. raamatulliset kurssit eli saksankielinen pappisseminaari pappien valmistamista varten saatiinkin järjestetyksi v. 1927, mutta senkin toiminta oli lopetettava v:n 1935 alussa.

V. 1927 kiellettiin uskonnonopettajilta oikeus opettaa uskontoa kolmellekaan lapselle, ja sen jälkeen uskonnonopetus jäi yksinomaan lasten vanhempien huoleksi. Mutta tätäkin vähäistä oikeutta yrittivät koulujen kommunistiset opettajat, nuorisoliittolaiset ja muut puolueen toimihenkilöt monin keinoin estää.

KIRKOLLISKOKOUS

Kesäkuussa v. 1924 kokoontuivat ensimmäisen kerran Neuvostoliiton evankelisluterilaisten seurakuntien edustajat Moskovaan ns. kenraalisynodiin. Tähän kirkolliskokoukseen oli saapunut saksalaisia, suomalaisia, virolaisia, lättiläisiä ja ruotsalaisia eri tahoilta Neuvostoliittoa aina Vladivostokista asti. Inkerin kirkkoa oli edustamassa neljä henkilöä. Synodi laati uuden kirkkolain ja kirkkojärjestyksen sekä asetti yhteisen ev.-luterilaisen konsistoriumin. Konsisteriumin pyynnöstä v. 1926 antamallaan julkaisemattomalla salaisella määräyksellä salli synodi luterilaisille seurakunnille oikeuden konfirmoida 15 vuotta täyttäneitä nuorukaisia ja neitosia, mutta ei rippikoulua eikä uskonnonopetusta. Sitä varten sallittiin toimeenpanna kirkoissa korkeintaan kaksi viikkoa kestäviä ns. konfirmationin valmistuskursseja. Toinen kirkolliskokous kokoontui Moskovassa v. 1928, jolloin Inkerin luterilaisia oli edustamassa vain yksi seurakunnanhoitaja. Sen jälkeen kirkolliskokousta ei enää voitu pitää, vaikka kirkkolain mukaan sen olisi pitänyt kokoontua joka kolmas vuosi. Näin estyivät lopullisesti toiskansallisuuksien omat sekä yhteiset kirkolliskokoukset. Nyt lopetettiin myös pyhäkoulujen ja lukukinkerien pito sekä kaikenlainen kristillinen nuorisotyö, minkä harjoittamiselle bolshevikkivallan alkuaikoina olivat melkoiset edellytykset.

UUSIA MÄÄRÄYKSIÄ

Inkerissä toimi, kuten edellä jo on mainittu ennen vallankumousta Luterilainen Evankeliumiyhdistys, minkä säännöt uusittiin v. 1923, jolloin se sai neuvostoviranomaisilta lailliset toimintaoikeudet. Yhdistyksellä oli silloin eri tahoilla maata 4 rekisteröityä, laillistettua saarnaajaa, mutta vuoteen 1932 mennessä viranomaisten toimenpiteiden johdosta tulivat kaikki rukoushuoneet suljetuiksi ja yhdistys lakkautettiin.

Samaan aikaan valtiovallan taholta alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota Inkerin kirkkoon. Yhä määrätietoisemmin ja kaikilla mahdollisilla tavoilla ryhdyttiin vaikeuttamaan sen toimintaa. Lokakuun 1 p:nä 1931 antoi neuvostohallitus uuden asetuksen, millä rajoitettiin kirkon toimintaa. Tämän asetuksen mukaan uskonnollisilla yhtymillä oli oikeus harjoittaa uskonmenoja, järjestää uskovaisten hartauskokouksia, hallita kirkon omaisuutta, solmia kirkon omaisuutta koskevia taloudellisia sopimuksia ja nimittää seurakunnan palvelijat. Mutta uskonnolliset yhdyskunnat eivät saaneet muodostaa apukassoja, turvakoteja, vaivaistaloja, hautausapurenkaita jne, perustaa osuuskuntia, antaa aineellista apua yhdyskunnan jäsenille, järjestää erityisiä lasten, nuorison ja naisten hartaus- ynnä muita kokouksia, perustaa yleisiä raamatullisia, kirjallisia, käsityö- ynnä muita seuroja tai osastoja jne, järjestää retkeilyjä, antaa köyhäinhoitoapua jäsenilleen, avata kirjastoja ja lukusaleja. Uskonnolliset yhdyskunnat eivät nauttineet juridisen henkilön oikeuksia. Niiden jäseniksi eivät päässeet alle 18 vuotiset henkilöt. Yhdyskunnan virkailijat ja toimihenkilöt eivät nauttineet Neuvostoliiton kansalaisoikeuksia. Kaikenlaisten pakollisten maksujen kantamisesta uskonnollisten yhdyskuntien hyväksi syylliset joutuivat vastaamaan rikoslain 124 §:n perusteella, mistä oli seurauksena joko 300 ruplaan nouseva sakko tai kuuden kuukauden pakkotyörangaistus.

MÄÄRÄYKSET TIUKKENEVAT

Mainitussa asetuksessa oli paljon muitakin rajoituksia, mutta jo näistäkin ilmenee, että kirkon oikeudet olivat sangen pienet, ja niitäkin voivat paikalliset viranomaiset mielinmäärin rikkoa. Kirkon palvelijat olivat lain ulkopuolella ja heitä rangaistiin ankarammin kuin muita kansalaisia pienimmistäkin laiminlyönneistä. Heitä rasitettiin suurilla veroilla, mitkä saattoivat nousta yli heidän tulojensa. Vain seurakunnan apuuntulo, maksamalla verot, pelasti heidät, sillä varojen puuttuessa ne oli korvattava ankaralla pakkotyöllä. Heidän oli suoritettava suuret metsähakkuu-urakat ja maksettava luontoisveroja, esim. lihaveroa siinäkin tapauksessa vaikka eivät harjoittaneet karjataloutta, mihin heillä ei ollut edes minkäänlaisia edellytyksiä.

Seurakuntien käyttöön luovutettujen kirkkojen hallinta kävi yhä hankalammaksi. Luovutussopimukset solmittiin »määräämättömäksi» ajaksi, mutta siitä huolimatta ne oli usein uusittava. Paikalliselle neuvostolle oli jätettävä kirjallinen anomus ja täytettävä epälukuinen määrä erilaisia kaavakkeita sekä annettava todistus siitä, että kirkkorakennus on moitteettomassa kunnossa. Vaikka kirkkorakennukset luovutettiin maksuttomasti seurakuntien käyttöön, koitui niistä suuria kustannuksia. Kirkoista ja tonteista ruvettiin kantamaan jatkuvasti nousseita vuokria, veroja ja palovakuutusmaksuja, mitkä määrät-

tiin korkeimman verotusluokan mukaan, joten ne saattoivat kohota tuhansiin rupliin vuodessa. Jos varkaat anastivat kirkon omaisuutta, tulipalo tuhosi tai viholliset ilkeydessään turmelivat sitä, oli se seurakuntalaisten korvattava ja lisäksi maksettava sakkoa, kun ei oltu pidetty huolta omaisuudesta. On ollut tapauksia, että seurakunnan isännistö haastettiin oikeuteen siitä, että varkaat olivat päässeet hävittämään kirkon omaisuutta. Valtio ei suonut minkäänlaista oikeuden turvaa kirkolle. Varkaita ja kirkon omaisuuden tuhoojia ei yleensä saatettu edesvastuuseen. Melkein kaikista Inkerin kirkoista oli ryöstetty kirkonkellot, ja missä ne olivat vielä jäljellä, niitä ei saanut soittaa. Sitäpaitsi viranomaiset vaativat ja usein aivan tarpeettomasti suuria korjaustöitä kirkoissa, että ne koituisivat raskaiksi rasituksiksi seurakunnille ja voimatta niitä suorittaa, seurakuntalaiset luopuisivat vapaaehtoisesti ja omaaloitteisesti niiden käytöstä, joten kirkot tulisivat näennäisesti valtion pakoituksetta suljetuiksi. Kouluopetuksen, sanomalehdistön ja radion välityksellä, puheiden, esitelmien ja näytelmien esittämisen avulla, ts. kaikin tavoin koetettiin ihmisiä vieroittaa kirkosta ja uskonnosta.

Kun v. 1931 ryhdyttiin kiirehtimään maatalouden kollektivisoimista Pietarin (Leningradin) ympäristössä, mikä siihen mennessä tässä asiassa oli takapajulla, osoitti Inkerin maalaisväestö suurta vastenmielisyyttä sitä kohtaan. Talonpojat, jotka suurella vaivalla olivat muokanneet pienet maatilkkunsa, joita heidän sukunsa olivat monen miespolven ajan hallinneet ja aikojen kuluessa viljelykselle raivanneet, eivät vapaaehtoisesti ja maksutta tahtoneet luovuttaa omaisuuttaan yhteistalouksiin. Viranomaiset katsoivat nyt aiheelliseksi selittää, että kaikkeen tähän vastoinkäymiseen ja vastahakoisuuteen on syynä Inkerin kirkko.

TYÖNTEKIJÄIN PALKKA

Eräänä suurena vaikeutena kirkollistoiminnassa oli myös työntekijäin puute. Suurin osa Inkerin suomalaisista papeista joutui poistumaan paikaltaan ja siirtymään Suomeen. Jo v. 1919 heidän lukumääränsä pieneni hyvin vähiin. Eräät heistä olivat jo siihen mennessä ehtineet kokea vankeuttakin. Lähtiessään pakomatkalle he uskoivat voivansa pian palata täyttämään kutsumustaan. Mutta toisin kävi. He eivät enää koskaan päässeet takaisin. Osaltaan kuolemakin korjasi saaliinsa sinne jääneitten keskuudesta, joten v. 1923 oli enää kaksi entisestä kolmestakymmenestä suomalaisesta papista jäljellä, ja pari vuotta myöhemmin vain yksi, rovasti S. J. Laurikkala. Uusia ei ollut mahdollista saada. Halukkaita tulijoita kyllä olisi ollut, mutta Neuvostoliiton hallitusviranomaiset eivät antaneet Suomesta sinne pyrkiville pääsylupaa.

UUSIA TYÖNTEKIJÖITÄ

Omassa maassa ei ollut pappien valmistuslaitosta. Pietarissa tosin toimi edellämainittu saksankielinen pappisseminaari, missä myös kolme suomalaista sai pappisvalmistuksen, mikä tietenkään ei voinut vastata ylioppilas- ja yliopistokoulutusta. Näin täytyi jo pian vallankumouksen jälkeisinä vuosina turvautua maallikkotyöntekijöihin. Sopivia maallikkosaarnaajia, kansakouluopettajia ja kanttoriurkureita piti asettaa pappistehtäviä toimittamaan. Sitä varten heidän tuli ensin tuomiokapitulissa suorittaa määrätty tutkinto alaan kuuluvissa aineissa, kuten raamatuntuntemisessa, uskonopissa, kirkkohistoriassa sekä saarna- ja opetusopissa. Monet heistä ovat onnistuneet tehtävissään varsinkin puhujina, hyvin. Ytimekkäällä, henkevällä, kansanomaisella ja vapaalla sananjulistuksellaan he olivat vaikuttavia, joskin pettymyksiäkin oli. Työntekijäin määrä oli koko ajan vähäinen. Korkeimmillaan ollen toiminnassa oli vain toistakymmentä sananpalvelijaa kolmessakymmenessä seurakunnassa, lähes 150.000 nousevaa jäsenmäärää kohden.

Jumalanpalveluksia voitiin näin ollen kuitenkin järjestää kaikissa kirkoissa. Useissa seurakunnissa toimi kirkkokuoroja, kesäisin toimeenpantiin yleisinkeriläisiä kirkkojuhlia, joihin nuorisokin innolla osallistui.

AHDISTELUA

Kirkollisten olojen ja seurakunnallisten toimihenkilöiden osaksi koitui paljon kiusaa hallitusviranomaisten taholta. Varsinkin nuorison konfirmatioasiassa tapahtui ahdistelua. Monesti saarnaviranhoitajat saivat sen vuoksi astua oikeuteenkin, vaikka työhön oli asianomaiselta taholta annettu virallinen lupa, kuten edellä on mainittu. Tässä oli alinomainen ristiriitojen aihe. Varsinkin rajaseutuseurakuntiin oli saarnaajien vaikea päästä matkustamaan. Siihen tarvittiin jos jonkinlaisia lupapapereita. Ilman papinviranhoitajaa olevissa seurakunnissa kirkkokansa kuitenkin kokoontui kirkkoon yhdessä veisaamaan, jolloin joku joukosta piti rukouksen, luki tekstin, puhui tai luki kirjasta saarnan. Mutta sekin kiellettiin ja vaadittiin hankkimaan rekisteröity pappi. Kun syystä tai toisesta sellaista ei voitu saada, suljettiin kirkko.

MUITA HAITTOJA

Uskonnollisen kirjallisuuden puute on myös ollut yhtenä suurena haittana tässä työssä. Omassa valtakunnassa ei sallittu painattaa suomenkielisiä uskonnollisia kirjoja ja sanomalehtiä eikä niitä annettu Suomestakaan sinne

tuoda. Vain kerran, v. 1927 saatiin Moskovan hallituksen erikoisluvalla Suomesta ostaa ja Inkerissä levittää rajoitettu määrä raamattuja, uusia testamentteja, katekismuksia, raaatunhistorioita ja virsikirjoja, n. 2000 kpl kutakin. Myöhemmin tästäkin toimenpiteestä, vaikka se olikin asianomaisella luvalla hoidettu, joutui Inkerin kirkon esimies, rovasti Laurikkala vastaamaan GPU:n tutkintovankilassa.

RASKAITA AIKOJA

Kansankirkon lopullista tuhoa alkoivat ennustaa saarnaajien ja muiden kirkollisten toimihenkilöiden jatkuvat vangitsemiset, karkoitukset ja yhä suurempi toimintavapauden kaikinpuolinen rajoittaminen. Yksityisten vangitsemisten ja karkoitusten sijaan tulivat sittemmin kansan suuret joukkosiirrot v. 1931. Seuraavat suuret väestön siirrot tapahtuivat v. 1935 ja seuraavana vuonna perinpohjaisempi joukkosiirto, jolloin suuri osa Pohjois-Inkeriä tyhjennettiin suomalaisesta asutuksesta. Näin häädettiin n. 60.000 Inkerin suomalaista eli runsas kolmannes koko kansasta pois synnyinseudultaan ja esiisiensä viljelykselle raivaamilta pelloilta tuntemattomille seuduille.

Kotitanhuviltaan sekä yksitellen että joukottain pois siirretyt jäivät yleensä kaikkea uskonnollista hoitoa ja toimintaa vaille. Vain aniharvoille joutui mukaan joku hengellinen kirja, minkä asianomainen onnistui piiloittamaan vähäisten matkatavaroittensa joukkoon. Muuten ne otettiin pois.

Kotiseuduillekin jääneiltä suljettiin kirkko toisensa perästä ja muutettiin milloin miksikin toimipaikaksi. Kirkkojen sulkemiseen ovat vaikuttaneet yhä radikaalisemmat sen aikaisten hallitusviranomaisten toimenpiteet, mutta osittain ja välillisesti pienille palkoille joutuneiden ihmisten kykenemättömyys suorittaa korkeiksi määrättyjä kirkollisveroja ja muita maksuja. Erikoisesti siihen vaikutti saarnaajien puute. V. 1937 viimeinenkin entisistä papeista joutui siirtymään Suomeen, koska oli Suomen kansalainen. Saarnaviran hoitajat niinikään toinen toisensa jälkeen saivat jättää tehtävänsä. Näin päättyi inkerinsuomalaisten julkinen kirkollinen ja uskonnollinen toiminta Inkerissä.

Inkerin yli 300 vuotta vanha kansankirkko lakkasi olemasta. Mutta ihmisten sydämistä sitä ei ole voitu hävittää. Tästä ovat todistuksena vuosien kuluessa inkeriläisten karkoituspaikoilta saapuneet sadat kirjeet sekä sodan aikana ja sen jälkeen Suomeen ja Ruotsiin muuttaneen monituhantisen inkerinsuomalaisjoukon keskuudessa jatkuu edelleen voimakas uskonnollinen toiminta. Vaivojen ja raskaiden kärsimysten alla heissä on harras kristillisyys vain syventynyt ja elävöitynyt. Kirkon kasvattava vaikutus näkyy heidän suomalaisessa olemuksessaan monessa muussakin suhteessa.

Sotien jälkeen uskonnollisen elämän alalla Venäjällä on tapahtunut muutos, kuten edellä on mainittu. Viranomaiset ovat tulleet suvaitsevimmiksi

uskonasioita kohtaan. Valtiosta riippumattoman seurakuntaelämän harjoittaminen jossain muodossa ja määrätyin rajoituksin on käynyt mahdolliseksi julkisestikin.

Haapakankaan kirkko. Rakennettu v. 1911. 450 istumapaikkaa.

Kirkkoherra Nikolai Wilhelm Sonny.

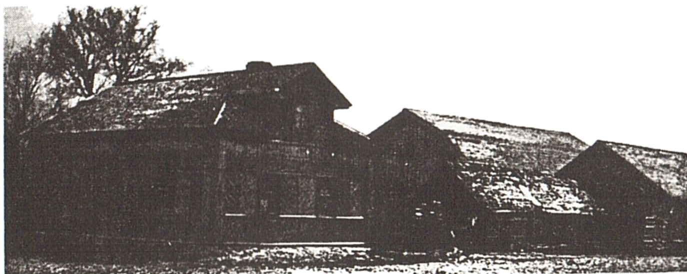
Hietamäen kirkon alttari.

Pukeron järven rantaa. Rääpyvä.

Maisema Inkerissä.

Antti Suden talo. Lempaala.

Kristilliskansallinen työ

KANSALLISMIELINEN PAPISTO

Koko sen ajan, minkä evankelisluterilainen kansankirkko on saanut vaikuttaa Inkerissä, on papisto tehnyt siellä jatkuvaa ja voimaperäistä kristilliskansallista valistustyötä.

Jo viime vuosisadalla oli Pietarissa suuri aviottomien ja orpolasten hoitola, mistä annettiin korvausta vastaan lapsia kyliin kasvateiksi. Näitä »linnanlapsia», kuten Inkerissä sanottiin, alkoi ilmestyä myös suomalaisiin seurakuntiin. Ne kylläkin suomalaisissa perheissä suomalaistuivat, mutta uskontoaan he eivät saaneet muuttaa luterilaiseksi. Vuoden 1905 uskonnonvapauslakikaan ei asiaa paljon auttanut, kun venäläinen papisto valvoi valppaasti, ettei oikeauskoisista vain olisi tehty luterilaisia. Näiden rettelöitä välttääkseen, ei suomalainen papisto erikoisemmin voinut vaikuttaa kreikkalaiskatolisten uskonnon muuttamiseen. Mutta kun tässä oli uhkaamassa vaara, että inkeriläinen käsitys luterilaisuuden ja suomalaisuuden yhteellisyydestä olisi saattanut muuttua, ja toiseksi vielä mahdollisuus seka-avioliittojen muodostumisesta tällaisten toisuskoisten »linnanpoikien» ja »linnantyttöjen» ansiosta, nousivat papit torjumaan näitä vaaroja. Niinpä jo v. 1872 ilmestyneessä Pietarin Sunnuntai-lehdessä vastustetaan julkisesti mainittujen kasvattilasten ottamista. Varsinkin Tuutarin kirkkoherra Sakari Finnander toimi tarmokkaasti tätä linnanlasten pitämistapaa vastaan.

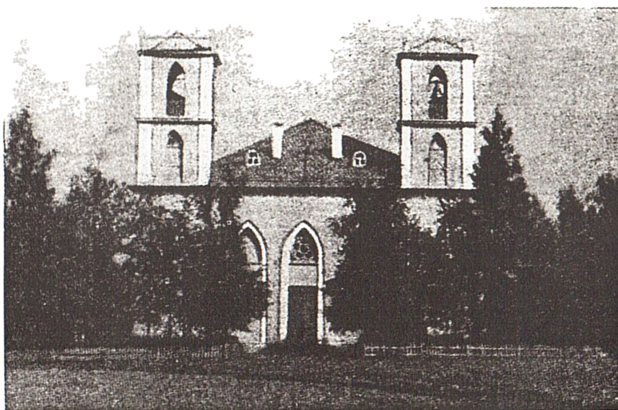
On lausuttu epäilyksiä Inkerin vanhemman pappispolven kansallisista harrastuksista siksi, että heidän kotikielenään oli saksa tai ruotsi. Yhtä suurella syyllä voitaisiin epäillä myös koko Suomen papiston kansallistuntoa. Inkerin papit miltei poikkeuksetta ovat olleet Suomesta ja samaan aikaan kuin täällä pappiloissa mainittu epäkohta korjaantui, tapahtui samoin myös Inkerissä. Viime vuosisadan lopulla alkoi suomen kieli helskyä Venjoen Rokkasilla, Spankkovan Saarisilla ja Bromseilla ym. Nuorimman papiston kotikielenä on aina ja yksinomaan ollut suomi.

Suomenkieltä Inkerissä on edistänyt myös se, että siellä ovat aina olleet käytännössä samat kirkolliset kirjat: aapinen, katekismus, raamattu ja raamatunhistoria, virsikirja ja hengellinen laulukirja kuin Suomessakin. Inkerin kirkollisissa toimituksissa on käytetty Suomen kirkkokäsikirjaa vuoteen 1901, jolloin otettiin käytäntöön uusi »Kirkkokäsikirja Venäjän keisarikunnan evankelisluterilaisia seurakuntia varten», minkä v. 1897 ilmestyneestä painoksesta

suomensivat rovasti Juho Saarinen ja kirkkoherra Aadolf Hakkarainen. Sen runomittaiset osat suomensi kanttori Paavo Räikkönen ja siihen tarvittavan sävelmistön sävelsi taiteilija Mooses Putro. Tämä uusi kirkkokäsikirja on melkein samanlainen kuin Suomen kirkkokäsikirja v:lta 1913.

PYHÄKOULUTYÖ

Pyhäkoulutyö Inkerissä pantiin alulle viime vuosisadan loppupuolella. Kirkkoherra Otto Rokkanen perusti pyhäkoulun Markkova-Järvisaarelle v. 1874 ja kirkkoherra A. Forstadius Lempaalaan ja Valkeasaarelle v.1878. Jo aikaisemmin toimineitten kinkerien ja rippikoulun ohella tämä uskonnollinen työmuoto menestyi Inkerissä erinomaisesti. Sillä olivat hyvät ulkonaiset edellytykset siksi, kun inkeriläiset kylät olivat tiheään asutuissa ryhmissä ja lasten oli näin ollen helppo kokoontua. Sitä paitsi pyhäkoulujen ohjelmissa oli annettu laululle huomattava sija. Inkerinsuomalainen rakastaa laulua ja se veti lapsia puoleensa. Vuosisadan vaihteessa Inkerin koulun joudut-tua kiihkovenäläisyyden kohteeksi, pyhäkoulu osaltaan täytti lasten uskonnolliseen ja kansalliseen kasvatukseen syntynyttä aukkoa. Yhteisiä juhlia järjestämällä saatiin harrastus asiaan yhä voimistumaan. Niinpä v. 1899 oli Inkerissä jo 445 pyhäkoulua, niissä 1.172 opettajaa ja 8.829 oppilasta. Pyhäkouluja oli kaikissa muissa seurakunnissa paitsi Inkereellä.

Tuutarin kirkko.

Pyhäkoulut järjesti kussakin seurakunnassa kirkkoherra, joka oli samalla niitten tarkastaja ja valvoja. Saman seurakunnan pyhäkoulunopettajat pitivät usein neuvottelukokouksia, missä käsiteltiin pyhäkoulutyötä ja sen tehtäviä. Neuvotteluissa ja niitä johtamassa oli aina seurakunnan kirkkoherra, joka antoi neuvoja pyhäkoulun pitämisessä. Näissä tilaisuuksissa annettiin näytetunteja, joita opettajat tarkoin seurasivat ja sen jälkeen käydyssä keskustelussa antoivat niistä omia arvostelujaan. Saman rovastikunnan pyhäkoulunopettajat pitivät lisäksi laajempia yhteisiä neuvottelutilaisuuksia, missä olivat läsnä myöskin kaikki rovastikunnan papit. Näillä kokouksilla oli erikoisen suuri merkitys, sillä ne olivat omiaan innostamaan opetustyöhön ja niissä annettiin monia käytännöllisiä neuvoja ja ohjeita opettajille työn yhtenäistämiseksi.

Ensimmäinen yleisinkeriläinen pyhäkoulunopettajien kokous pidettiin v. 1909 Kolppanan seminaarissa seminaarin silloisen johtajan pastori Jaakko Raskin ja kirkkoherran rouva Hanna Bromsin aloitteesta. Kokoukseen osallistui 326 pyhäkoulunopettajaa.

Seuraava yleinen pyhäkoulunopettajain kokous pidettiin kesäkuun 29—30 p:nä 1912 Venjoella. Tähän kokoukseen oli saapunut erikoisen runsaasti opettajia ja seurakuntalaisia eri tahoilta maata. Pyhäkoulunopettajia oli seuraavista seurakunnista: Tyröstä 52, Tuutarista 50, Skuoritsasta 43, Keltosta 27, Hietamäeltä 9, Koprinasta 8, Liissilästä 8, Spankkovalta 7, Kolppanasta 7, Rääpyvältä 7, Markkovalta 7, Kupanitsasta 6, Vuoleelta 4, Lempaalasta 3, Järvisaarelta 1, Novasolkasta 1 ja Venjoelta 93. Opettajille ja muille toimihenkilöille jaettiin yhteensä 313 juhlamerkkiä. Pappeja oli kokouksessa 13, lukkareita 3 ja seurakuntalaisia yli 2.000 henkeä. Kokouksessa käsiteltiin nuorison kristillistä opetusta koskevia kysymyksiä ja tehtiin useita päätöksiä asian edelleen kehittämiseksi. Seuraavassa muutamia tilastotietoja Inkerin pyhäkouluista vuodelta 1912.

Pohjois-inkerin (Pähkinälinnan) rovastikunta

Markkovalla ja Järvisaarella perustettiin ensimmäinen pyhäkoulu, kuten edellä on mainittu, v. 1874. Opettajana toimi kirkkoherra Rokkasen rouva. V. 1912 oli siellä pyhäkouluja 20 ja niissä 77 opettajaa. Lempaalaan perustettiin ensimmäinen pyhäkoulu v. 1878. V. 1912 oli jo 40 pyhäkoulua ja niissä 230 opettajaa. Samana vuonna alkoivat pyhäkoulut myös Valkeasaarella. V. 1912 niitä oli 17 ja opettajia 65. Keltossa avattiin ensimmäinen pyhäkoulu 1887 kirkkoherra Murmanin toimesta. V. 1912 oli siellä 25 pyhäkoulua ja niissä 94 opettajaa. Rääpyvällä toimi 1 pyhäkoulu, jossa oli 3 opettajaa. Vuole-Miikkulaisissa avattiin ensimmäinen pyhäkoulu 1889. Yhteensä oli niissä

seurakunnissa 30 pyhäkoulua ja 110 opettajaa. Toksovassa alkoivat pyhäkoulut v. 1900. Kouluja oli 50 ja opettajia 195.

Itä-Inkerin rovastikunta

Venjoelle perusti ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherra A. Sråhlman v. 1884. V. 1912 oli kouluja 84 ja opettajia 271. Skuoritsassa alkoivat pyhäkoulut 1885 kirkkoherra Stefanus Virkasen toimesta. Kouluja oli 43 ja opettajia 135. Tuutarissa ja Hietamäellä alkoivat pyhäkoulut 1885 kirkkoherra A. Piispasen toimesta. V. 1912 oli siellä 29 pyhäkoulua ja opettajia 191. Serepetassa avasi ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherra A. Piiranen v. 1891. Kouluja oli 5 ja opettajia 10. Tyrössä avattiin ensimmäinen pyhäkoulu v. 1906 kirkkoherra A. Modeenin toimesta. Kouluja oli siellä 18 ja opettajia 34. Liissilässä avasi ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherra Pekka Hyttinen v. 1906. Kouluja oli 20 ja opettajia 50. Inkereellä ei 1912 vielä ollut pyhäkoulua.

Länsi-Inkerin rovastikunta

Kaprioon perusti ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherra N. Sonny v. 1900. Kouluja toimi 6 ja opettajia 18. Spankkovalla ja Kolppanassa alkoivat pyhäkoulut kirkkoherra J. Saarisen toimesta v. 1889. V. 1912 oli pyhäkouluja 30 ja opettajia 111. Moloskovitsassa avasi ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherran apulainen E. Gustafsson 1890. Kouluja oli 18 ja opettajia 48. Kupanitsassa alkoivat pyhäkoulut 1892 kirkkoherra Bergin aloitteesta. Kouluja oli 40 ja opettajia 115. Kattilassa, Soikkolassa ja Novasolkassa alkoivat pyhäkoulut 1893. Niitten perustajana oli kirkkoherra J. B. Schwindt. Kouluja oli 10 ja opettajia 30. Koprinassa avasi ensimmäisen pyhäkoulun kirkkoherra N. Sonny 1900. Kouluja oli siellä 29 ja opettajia 105.

Vuonna 1912 oli Inkerissä pyhäkouluja ja niissä opettajia seuraavasti:

	Kouluja	Opettajia
Pohjois-Inkerin rovastikunnassa	183	774
Itä-Inkerin rovastikunnassa	199	691
Länsi-Inkerin rovastikunnassa	133	427
Yhteensä	516	1.892

Oppilaita näissä oli silloin 14.000.

Tämä tilasto tuntuu ehkä vanhalta, mutta v:n 1912 jälkeen ei enää voitu järjestää pyhäkoulukokousta, sillä v. 1914 syttynyt ensimmäinen maailmansota ja sitä seuranneet epävakaiset olot estivät suunnitelmallisen kristillisen työn ja lamaannuttivat toimintahalun.

KRISTILLINEN NUORISOTYÖ

Tämän uskonnolliskansallisen työhaaran yhteydessä heräsi myöskin kristillinen nuorisotyö. Vuonna 1913 pidettiin Skuoritsassa ensimmäinen yleisinkeriläinen nuorisokokous kirkkoherra Hedley Bromsin, pastorien Akseli Kajantin ja Evert Pärnäsen aloitteesta. Vuonna 1918 perustettiin kristillisiä nuorisoyhdistyksiä ja toiminta alkoi saada yhä kiinteämmän muodon. V. 1909 rovasti N. Sonnyn Pietariin perustama Suomen luterilaisen evankeliumiyhdistyksen haaraosasto alkoi vilkkaan toimintansa, mutta maailmansota keskeytti senkin hyvälle alulle päässeen työn, riistämällä monen nuoren miehen toisiin tehtäviin ja muutenkin järkyttäen elämän pois normaalisilta raiteilta. Kristillistä nuorisotyötä pyrittiin jatkamaan ja voimistuttamaan vallankumouksen jälkeisinä aikoina, jolloin sille niinkuin monelle muullekin hyvälle harrastukselle avautuivat suuret mahdollisuudet, mutta ne kaikki kuten koko Inkerin kansankirkon elämän tyrehdytti valtaan päässyt bolshevistinen maailmankatsomus ja toinen maailmansota.

KIRJASTOT

Vielä on mainittava, että valistustyön voimakkaina tukijoina olivat pappiloissa ja kirkon sakaristoissa sijainneet kantakirjastot, joiden käyttöön nuorisoa ja muitakin lukuhaluisia ohjattiin, ja joita käytettiin ahkerasti. Kirjastojen hoitajina toimivat papit, heidän rouvansa tai joku muu kirkon palveluksessa oleva henkilö. Kirjat olivat yleensä hyviä teoksia ja kristillissiveellisen hengen kehittämistä silmälläpitäen valittuja.

Kirkko perusti myöskin ensimmäisen inkerinsuomalaisen kotikirjaston, johon kuului aapinen, katekismus, virsikirja, uusitestamentti, kylänlukusilla jaettu kirjallisuus ym.

KINKERIT

Kirkolliseen toimintaan varsinaisen uskonnollisen työn ohella liittyi kansallinen kasvatus ja yleinen opetus.

Kirkonkirjoista on voitu todeta, että kylänlukuset eli kinkerit ja rippikoulu jatkuivat edelleen Ruotsin vallan ajoilta perittyyn tapaan. Tämä työmuoto oli samalla mitä tehokkainta suomalaiskansallista toimintaa. Se pani oppimaan äidinkieltä, sen kirjakieltä. Olihan rippikoulu ainoa ovi päästä seurakunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Joka ei halunnut käydä rippikoulua, sai mennä »venäjänuskoon». Sellaiset tapaukset olivat kuitenkin kovin harvinaisia.

Inkerin papisto on pitänyt velvollisuutenaan valvoa seurakuntansa kansallisuutta, kuten edellä jo on mainittu. Ani harva pappi suostui kirkossa kuuluttamaan avioparia, jos toinen kuulutettavista oli »oikeauskoinen» eli katolinen, vaikka tämä kansallisuudeltaan olisi ollutkin suomalainen.

Inkerin kansan hengellinen, henkinen ja kansallinen kasvatus on kuulunut kirkolle. Tunnollinen pappi Inkerissä ei rajoittanut työtään yksinomaan virallisiin tehtäviinsä. Suomesta sinne tullut sielunpaimen huomasi pian, että kylänlukusilla ja rippikoululla oli Inkerissä paljon monipuolisempi tehtävä kuin Suomessa. Ne olivat nuoren polven hengellisiä sekä samalla kansallisia herätystilaisuuksia. Kukapa Inkerin suomalaisen olisi opettanut lukemaan ja tuntemaan itsensä suomalaiseksi ellei oma luterilainen kansankirkko.

KOULUTOIMI

Ruotsi-Suomen vallan aikaisesta Inkerin kirkosta saamamme kuva jäisi puutteelliseksi, ellemme tarkastelisi vielä maan kouluoloja.

Kouluista huolehtiminen kuului niinikään kirkolle. Jo Stahellin kirkkojärjestys määräsi superintendentin eli piispan huolehtimaan siitä, että jokaisessa seurakunnassa oli henkilö, joka kykeni opettamaan nuorisolle luku- ja kirjoitustaitoa. Seurakunnan koulumestarina toimi tavallisesti lukkari. Kuvernööri Assersson mainitsee vuosikertomuksessaan 1643, että maassa on jo valmiina lastenkouluja ja toisia oli parhaillaan valmistumassa.

Kouluharrastus näkyy kuitenkin edistyneen hitaasti, koska aateliston vuosikertomuksessa 1650 valitettiin, ettei maassa ollut lastenkouluja. Samalla pyydettiin hallitusta järjestämään sellaisia, sekä sallimaan tarkoitukseen käyttää teinirahoja.

Korkeampia kouluja on Inkerinmaalla ollut jo ennen Ruotsi-Suomen vallan aikoja. Sellainen oli saksalainen porvarikoulu Narvassa. Tuutarin vapaaherra J. Skytte perusti omilla varoillaan koulun Nevanlinnaan 1632. Pietarin P. Marian kirkkokoulua voidaan pitää Skytten koulun jatkona. Sama Skytte perusti koulun myöskin Tuutariin 1641. Se oli vain tuutarilaisia varten.

Nämä yksityiset koulut eivät jaksaneet tyydyttää tarvetta. Inkerinmaan kouluhistoriassa on vuosi 1642 merkkivuosi. Silloin määrättiin perustettavaksi valtion kouluja. Narvan porvarikoulu ja Nevanlinnan koulu otettiin valtion huostaan ja laajennettiin. Jaamaan, Iivananlinnaan, Kaprioon ja Pähkinänlinnaan perustettiin lastenkoulut. Ne alkoivat työnsä v. 1643. Lastenkoulut vastasivat nykyajan kansakouluja. Oppilaita oli runsaasti. Opetusohjelmaan kuului uskonto, sisäluku, kirjoitus ja laskento.

Koulutoimen kehitys ei kuitenkaan jatkunut yhtä ilahduttavasti kuin se oli alkanut. Oppilaista ei ollut puutetta joskin sellaistakin saattoi eri tahoilla ilmetä, mutta muut, ulkopuoliset vaikeudet olivat työn jatkuvuuden ja kehityksen esteenä.

Koulutoimi elpyi jälleen Gezeliuksen aikana. Tällöin järjestettiin opettajanvirat uudella tavalla ja palkatkin parannettiin.

Emme tietysti voi ajatella tänä aikana tapahtuneen varsinaista suunnitelmallista koulutyötä. Sellaistakin tehtiin esim. Pietarin saksalaisessa koulussa, mutta siellä voivat käydä vain korkeintaan pappien lapset. Inkerin kansan lasten ja nuorison valistuksen täytyi rajoittua siihen, minkä kirkko voi niille antaa.

Viime vuosisadan loppupuolelle asti kirkko on ollut hengellisen toiminnan ohella myös henkisen ja kansallisen valistuksen vainiolla ainoana työntekijänä. Ensimmäisen koulut ovat sen luomia. V. 1785 perustettiin kansakoulu pieneen Kolppanan kylään sikäläisen papin H. Elgéenin toimesta hovin myöntämillä varoilla. Rovasti S. Finnander perusti sunnuntaikoulut Hietamäelle v. 1830 ja Tuuteriin v. 1847. Ne toimivat alussa vain pyhäisin, mutta myöhemmin tavalliseen tapaan arkisinkin. Tyrössä toimi veisuukoulu jo v. 1836. Siinä opetettiin laulua, mutta myöhemmin, v. 1842 se muutettiin luku- ja kirjoituskouluksi seurakunnan papin Philip Modeenin aloitteesta. Keltossa perusti rovasti I. Sonny kansakoulun v. 1856. Kirkkoherra J. Grounstroem perusti koulut Markkovalle v. 1858, Ropsuun v. 1863 ja Skuoritsaan v. 1864. Vain Kelton koululla oli oma varsinainen koulutalo. Muut toimivat pappiloissa, pitäjän tuvassa tai jossain kylän pienessä mökissä.

Useassa koulussa toimivat opettajina papit itse, papin perheen jäsenet, lukkari tai joku edistyneempi seurakuntalainen. Oppiaineina näissä kouluissa oli uskonto, äidinkieli, venäjänkieli, kirjoitus, laskento, laulu ja maantieto.

Koulut eivät syntyneet yksinomaan perustajiensa yksityisestä aloitteesta, vaan koko suomalaisen papiston mukanaolon ja tuen turvin. Asiasta neuvoteltiin synodissa v. 1836, suomalaisten pappien kokouksissa v. 1843 ja 1844. V. 1845 valittiin erityinen koulukomitea ja v. 1848 pyydettiin P. Marian kirkkokoulua valmistamaan opettajia maalaiskouluihin. Kun täältä ei tullut apua, herätettiin kysymys oman opettajaseminaarin perustamisesta. Ajatus toteutuukin, sillä v. 1863, samana syksynä kuin Suomen ensimmäinen eli Jyväskylän seminaari, alkoi toimintansa Kolppanan opettaja-, lukkari- ja urkuriseminaari. Kansakoululaitos kehittyykin sitten nopeasti. Koulujen lukumäärä oli v. 1918 yli 300. Opettajat valmistuivat pääasiassa Kolppanan seminaarissa, kunnes se lakkautettiin v. 1919.

LAULUHARRASTUS

Edellä on jo mainittu, että inkeriläinen rakastaa laulua. Lauluharrastus onkin siellä aina ollut eräs huomattava osa hengen viljelyn vainiolla. Siitä on monia todistuksia. Tässä yhteydessä on todettava vielä, että Inkerin kirkko on pannut lauluharrastuksenkin alulle. Tyrön laulukoulun ohjelmaan kuului

hengellisen laulun ohella myös maallinen eli kansallinen lauluharrastus. Markkovan laulukuoron perusti v. 1865 seurakunnan silloinen musiikkia harrastava kirkkoherra A. J. Piispanen. Kuoron ohjelmaan kuului sekä hengellinen että kansallinen laulu.

LAAJA TYÖMAA

Kuten olemme havainneet, on varsin laaja se työmaa, millä Inkerin kirkko liikkui pitkän ajan. Tähän on vielä lisättävä sen työskentely myöskin aineellisen elämän alalla. Ei vain henkisesti, vaan myöskin taloudellisesti vaatimattomat ovat olleet sen seurakunnallisen jäsenistön elämänpuitteet. Kaikkien pariin ja monille aloille evankelisluterilainen Inkerin suomalainen kirkko on ulottanut harrastuksensa ja ojentanut auttavan kätensä. Tässä se sai osakseen täyden luottamuksen, tunnustuksen ja kunnioituksen uskollisen kansan taholta. Eivätkä kirkon vuosisataistaipaleensa aikana sirottelemat jalot siemenet ole langenneet huonoon maaperään. Kylvö on kantanut hyvää hedelmää. Se on antanut voimaa kestämään tämän suomalaisen kansanosan kannettavaksi tulleita kuvaamattoman raskaita elämänkohtaloita.

Inkerin kirkon kasvattina tohtori Martti Rautasesta kehittyi suuri lähetystyöntekijä Ambomaan Omadongan ja Olukondan asemille.

TYÖ JATKUU

Kiinteä, järjestetty seurakuntatyö jatkui edelleen myös Suomeen siirtyneen inkerinsuomalaisten keskuudessa Inkerin pakolaisseurakunnan nimellä. Sen pitkäaikaisena hoitajana oli rovasti Juho Varjovaara.

KÄYTETTYJÄ LÄHTEITÄ

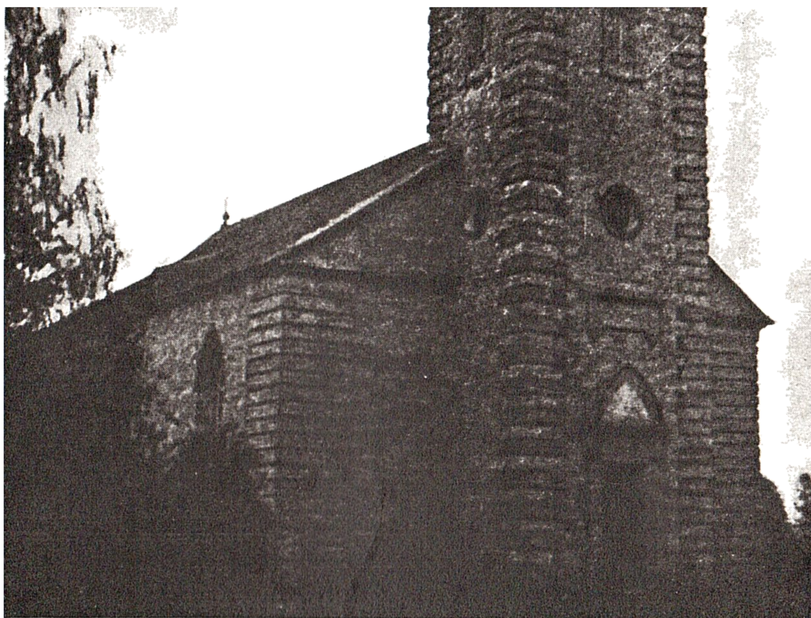
Salminen, Väinö: Suomalainen Inkeri. Helsinki 1919.
Raski, Jaakko: Inkerin kirkko kansallisena kasvattajana. Helsinki 1932.
Mustonen, Juuso: Inkerin suomalaiset seurakunnat. Helsinki 1931.
Forström, O. A.: Kuvaus Inkerinmaan oloista ruotsinvallan aikana. Sortavala 1890.
Pietarissa ilmestyneet suomalaiset ja venäläiset sanomalehdet.
Tutkimukset Helsingin, Pietarin ja Tukholman arkistoissa.

SISÄLLYSLUETTELO

LUKIJALLE

Arv. lukijoillemme tahdomme erikoisesti huomauttaa, että tässä teoksessa oleva kuva-aineisto on luonnollisista syistä hyvin vanhaa, suureksi osaksi viime vuosisadan lopussa otettuja valokuvia. Vanhoista, monasti heikoilla välineillä otetuista valokuvista ei saada hyviä kuvalaattoja, jonka vuoksi ei syy ole kirjapainon, jos monet tässä olevat kuvat ovat heikkoja.

Tekijät.

Kolppanan kirkon pääovi.